

Rudolf Steiner

MISIUNEA LUI MIHAIL

Revelația tainelor entității umane

GA 194

Douăsprezece conferințe,
ținute la Dornach
în perioada 21 noiembrie - 15 decembrie 1919

Traducere din limba germană
de PETRE PAPACOSTEA

Traducerea s-a făcut după ediția germană
Rudolf Steiner
Die Sendung Michaels
Dornach, 1983, GA 194

© Toate drepturile pentru traducerea în limba română sunt rezervate
[Editurii UNIVERS ENCICLOPEDIC](#)

TREPTELE ADEVĂRULUI

Antroposofia este un curent spiritual modern, fundamentat de austriacul Rudolf Steiner (1861-1925), personalitate complexă, dotată cu capacitatea de a dezvolta în mod consecvent și interactiv atât mistica înaltă bazată pe experiențe interioare care l-au condus la cercetări aprofundate în lumea spirituală, cât și gândirea riguros științifică despre spirit, prin opoziție cu tendințele materialismului dominant în secolul al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea. Materialismul urmărea eliminarea nivelului divin-spiritual din cunoaștere prin contestarea existenței acestuia în Univers, ceea ce l-a îndreptățit pe R. Steiner să afirme: „Tragedia materialismului constă în faptul că nu poate înțelege ce este materia”.

Pentru a sintetiza conținutul de idei al antroposofiei sau științei despre spirit vom porni de la un principiu de bază formulat chiar de Rudolf Steiner: „Oricărei realități materiale din Univers îi corespunde ceva spiritual și orice realitate spirituală din Univers primește la un moment dat expresie în lumea materială”. Întreaga evoluție, mai întâi biologică și apoi social-istorică, a umanității este o ilustrare vie a acestui principiu. Cunoașterea directă a resorturilor spirituale ale umanității, ca și cunoașterea exterioară a materiei, se obține numai prin eforturi susținute de perfecționare a structurilor noastre sufletești și spirituale, pentru a deveni apți și demni de dezvoltarea conștiință și responsabilă a relației omului cu lumea spirituală în toată puritatea indispensabilă acestui scop. Unul din principalele scopuri ale antroposofiei constă în deschiderea căilor cunoașterii de sine, fapt necesar pentru evoluția viitoare a omenirii. Atât cunoașterea de sine cât și înțelegerea coerentă a lumii interioare și a ambianței telurice și cosmice se pot dobândi prin studiul scrierilor antroposofice, întrucât logica riguroasă a

expunerilor oferă gândirii posibilitatea aprecierii valorii acestora, chiar și în lipsa accesului personal direct la lumile spirituale. Omul apare astfel ca o ființă dublă, cu problematică cosmică și problematică terestră, având sarcina realizării sintezei superioare a acestora.

În consecință, antroposofia este știința despre spirit care ne dă posibilitatea înțelegerii *rațiunii de a fi* a structurilor și evenimentelor aparținând lumii sensibile, precum și a înlănțuirii acestora în timp și spațiu. Ea nu este o fundamentare teoretică pusă la îndemâna unei „secte religioase”, cum încearcă să denigreze unele scrieri mișcarea antroposofică, ci reprezintă calea spirituală de valorificare concretă a forțelor de iubire aduse de Hristos pe Pământ, atât de necesară într-o perioadă în care dezbinarea între oameni se manifestă în toate relațiile individuale și de grup. Există, în prezent, antroposofi aparținând celor mai diferite confesiuni religioase care consideră că au găsit, în sfârșit, în antroposofia lui R. Steiner un limbaj comun capabil să creeze baza pentru o nouă deschidere spirituală către lume, prin înțelegerea corectă a momentului-cheie pentru întreaga evoluție cosmică pe care l-a reprezentat Evenimentul de pe Golgota de acum 2000 de ani.

Antroposofia nu este teorie, ci cunoaștere vie, ceea ce se reflectă în faptul că a pus toate premisele și a elaborat soluții valoroase în diferitele domenii aplicative marcate de consecințele tuturor situațiilor de criză caracteristice lumii actuale pe care Rudolf Steiner le-a prevăzut cu 8-9 decenii în urmă. Astfel, pe baza cunoașterii aprofundate a omului (antropologia antroposofică), Rudolf Steiner, colaboratorii și urmașii săi au elaborat principiile și metodele terapeutice ale medicinei antroposofice, ale agriculturii biodinamice, ale sistemului pedagogic Waldorf, ale tripartiției sociale, au dat naștere unui impuls original în arhitectură etc. Putem conchide că antroposofia este totodată o cale de cunoaștere obiectivă, o cale de autocunoaștere și o cale de viață. Ea este prelungirea în Eul omului actual a activității lui Hristos, a Logosului care a acționat de la începutul existenței Universului.

Mișcarea antroposofică, care s-a separat din mișcarea teosofică, s-a dezvoltat independent, și numai în mod eronat sau abuziv este asociată cu alte curente și organizații actuale. Ea deschide perspective luminoase educației pentru libertate, iubirii dintre oameni și colaborării cu natura, iar spiritualitatea românească, constitutiv creștină și cu o largă deschidere spre înțelegerea integrării omului în Cosmos, este o matrice gata pregătită pentru receptarea și dezvoltarea acestor imperative ale mileniului III.

biolog dr. PETRE PAPACOSTEA

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINTELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza științei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise și publicate de Rudolf Steiner (1861-1925). Pe lângă aceasta, el a ținut, între 1900-1924, numeroase conferințe și cursuri, atât în fața unui public larg, cât și pentru membrii Societății teosofice, mai târziu ai Societății antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuși a dorit inițial ca aceste conferințe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului”. După ce însă s-au finalizat și răspândit tot mai numeroase variante incomplete și eronate după stenogramele și notițele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Și a încredințat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografeze conferințele, de a asigura administrarea stenogramelor și revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuși textele, decât în cazuri foarte rare, în privința tuturor conferințelor publicate trebuie să se țină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greșeli”.

În legătură cu raportul dintre conferințele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, și cărțile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner își exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică *Mein Lebensgang (Viața mea)*, capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce privește cursurile ținute, care se adresau unui cerc restrâns de participanți, familiarizat cu bazele științei spiritului.

După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a trecut, conform indicațiilor sale, la tipărirea unei ediții a operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner - Gesamtausgabe, GA). Volumul de față constituie o parte a acestei ediții.

CONFERINȚA I

Dornach, 21 noiembrie 1919

Aș dori să vă vorbesc în aceste zile despre modul în care noi, oameni ai prezentului, ne situăm față de acea manifestare spirituală despre care putem spune că intervine ca forță a lui Mihail în spiritualitatea Pământului și prin aceasta și în celelalte evenimente ce se desfășoară pe acesta. Este necesar să pregătim azi terenul pentru problemele pe care le vom aborda pe această temă. Pentru a face accesibile înțelegerii umane intervențiile forței amintite, plecând de la simptomele pe care le observăm în ambianța noastră, vom aborda diferite puncte de vedere. Dacă vrem să vorbim cu seriozitate despre lumea spirituală trebuie să observăm ceea ce se prezintă ca revelații ale forțelor spirituale, aici, în lumea fizică. Căutăm, într-un anumit sens, să pătrundem dincolo de vălul lumii sensibile, la ce este activ în lumea spirituală. Ce este prezent în lumea fizică poate fi observat de orice om; ce este activ în lumea spirituală servește pentru a da de aici soluția enigmelor pe care le oferă lumea fizică. Este însă necesar ca aceste enigme ale vieții fizice să fie sesizate în mod corect. În legătură cu aceste probleme, unele lucruri importante care s-au petrecut în ultimul timp trebuie să fie abordate cu maximă seriozitate. Pentru înțelegerea în profunzime nu numai a întregii umanități, ci chiar a întregului Univers trebuie să ne eliberăm de interesele pur personale. Se va cunoaște cel mai bine ce are de îndeplinit personalitatea în lume și care este valoarea sa proprie, numai atunci când ne vom elibera de ceea ce este personal în sens îngust.

După cum știți, evoluția noastră legată de etapa Pământ a fost precedată de o altă dezvoltare: este vorba, așadar, de o dezvoltare cosmică completă. Dar această evoluție continuă a ajuns la un punct pe care-l va depăși, îndreptându-se spre trepte noi, mai înalte. În al doilea rând, știți că atunci când contemplăm lumea nu avem de-a face numai cu acele ființe pe care le întâlnim pe Pământ, în regnurile mineral, vegetal, animal și uman, ci și cu ființe superioare acestor regnuri, pe care le-am reunit în categoria Ierarhiilor superioare. Ori de câte ori vorbim despre evoluția totală trebuie să luăm în considerare și aceste ființe aparținând Ierarhiilor superioare. Ele parcurg o evoluție pe care o putem înțelege dacă găsim analogii cu propria noastră evoluție și cu aceea a diferitelor regnuri ale Pământului. Vă rog să luați în considerare următoarele: oamenii au parcurs evoluțiile etapelor Saturn, Soare, Lună și au ajuns la etapa Pământ, putând spune, așadar, că, așa cum ne simțim ca oameni în ambianța terestră, am ajuns la cea de a patra treaptă a evoluției noastre.

Să privim spre ființele care se află imediat deasupra treptei umane, pe care noi le numim îngeri (Angeloii). Dacă vrem să folosim numai analogia, spunem: Aceste entități, chiar dacă au forme cu totul diferite de cea a existenței umane și sunt la început invizibile pentru simțurile umane fizice, se află pe treapta de evoluție numită Jupiter.

Dacă vorbim de arhangheli (Arhangeloii), constatăm că au atins treapta de evoluție Venus. Iar dacă vorbim de începătorii (Arhai), de Spiritele timpului, deci de acele spirite care irump în mod foarte special în evoluția noastră pământească, aceștia se află deja în etapa evolutivă

Vulcan.

Există și clasa de entități imediat superioară, aparținând ierarhiei așa-numitelor Spirite ale formei (Puterile). Dacă ne întrebăm pe ce treaptă se află acestea, trebuie să spunem că ele au depășit ceea ce considerăm a fi evoluția noastră viitoare, etapa Vulcan. Ele au atins, așadar, o treaptă despre care spunem: Dacă desemnăm treptele pe care le luăm în considerare ca fiind deocamdată suficiente în număr de șapte, atunci spiritele pe care le-am denumit Spirite ale formei se află pe treapta a opta. Putem spune, așadar, că dacă noi, oamenii, ne aflăm pe a patra treaptă a evoluției, pe treapta a opta găsim Spiritele formei.

Această succesiune de trepte ale evoluției nu ne-o putem însă imagina ca fiind alcătuită din elemente juxtapuse, ci trebuie să gândim că totul se întrepătrunde. Așa cum atmosfera învâluie și pătrunde Pământul, și această a opta sferă a evoluției căreia îi aparțin Spiritele formei pătrunde sfera în care ne găsim ca oameni. Să ne fixăm atenția exclusiv asupra acestor două trepte ale evoluției.

Să spunem că noi, ca oameni, ne găsim într-o sferă care a atins o a patra treaptă de evoluție. În afară de aceasta, dacă facem abstracție de tot restul, ne aflăm în domeniul pe care Spiritele formei îl consideră ca fiind al lor. Să luăm în considerare în mod concret omul în evoluția sa. Noi am făcut în repetate rânduri unele distincții, când a fost vorba de evoluția omului, în ceea ce privește alcătuirea sa. Am făcut o deosebire între dezvoltarea capului omului și restul evoluției umane. Această a doua etapă a evoluției are două părți distincte: dezvoltarea toracelui și aceea a masei membrelor. Vom face abstracție pentru moment de aceste părți componente. Ne vom situa pe poziția de a accepta că în om există tot ceea ce ține de dezvoltarea capului și tot ceea ce ține de restul evoluției.

Gânditi-vă la suprafața unei mări, la faptul că omul înaintează în apa mării astfel încât numai capul îi rămâne deasupra și veți avea în această imagine - care bineînțeles nu este decât o imagine - situația omului actual. Zona capului o putem socoti ca aparținând celei de a patra trepte de evoluție, iar partea corpului cu ajutorul căruia el înaintează sau înoată poate fi considerată ca fiind cea de a opta treaptă de dezvoltare. Căci este o particularitate faptul că omul și-a dezvoltat capul din acel element în care își desfășoară ființa lor specifică Spiritele formei (vezi fig. 1). Omul s-a emancipat într-o anumită măsură cu privire la formarea capului său din ceea ce este impregnat cu ființele Spiritelor formei.

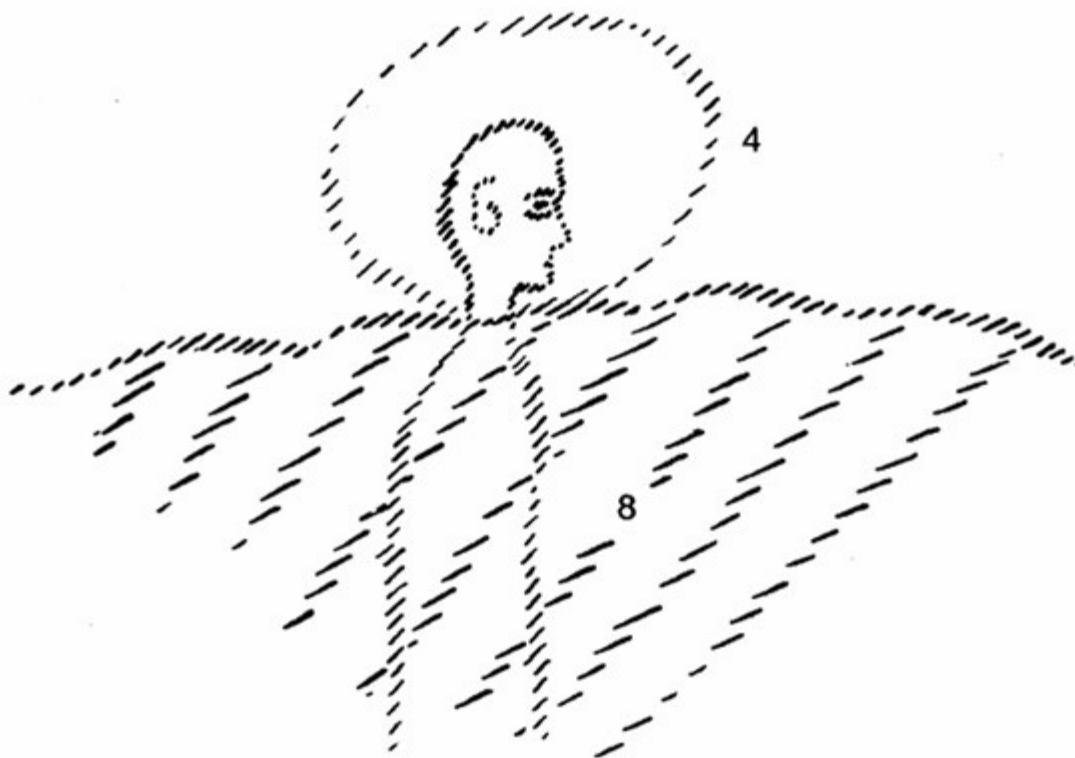

Fig.1

Treapta a opta: Spiritele formei

Treapta a patra: Omul

Numai prin înțelegerea temeinică a acestui aspect se poate ajunge cu adevărat la o concepție adecvată despre om. Numai în acest fel se va putea preciza în mod corect poziția pe care o are omul în lume. Se va înțelege că, în măsura în care omul trebuie să resimtă o anumită influență creatoare din partea Spiritelor formei, acest lucru nu se va realiza nemijlocit prin capacitățile capului său, ci prin intermediul a ceea ce este exercitat de restul organismului ca acțiune asupra capului. Se știe că respirăm și că respirația este în legătură cu circulația noastră sangvină, dacă vorbim din punct de vedere fiziologic exterior. Dar sângele ajunge și în zona capului. Din această cauză, se află în strânsă legătură, într-un context organic viu, cu restul organismului. El este hrănit și primește viață de la restul organismului.

Trebuie făcută o deosebire netă între două aspecte: 1. capul se află în relație nemijlocită cu lumea exterioară; 2. când vedeți un lucru îl percepeți prin ochii dumneavoastră. În acest caz există o legătură directă între lumea înconjurătoare și capul dumneavoastră. Dacă însă luați în considerare activitatea capului, așa cum este ea întreținută prin procesul respirator și circulator, atunci veți constata că sângele năvălește din restul organismului în cap și puteți afirma că nu există o legătură directă a capului cu ambianța, ci una indirectă.

Desigur, nu trebuie făcută în mod pedant afirmația că aerul pe care-l respirăm este aspirat prin gură și, în consecință, respirația aparține tot capului. Din această cauză, am spus că este numai o imagine. Organic, ceea ce pătrunde în organism prin gură nu aparține de fapt capului, ci restului organismului.

Dacă vreți să păstrați aceste notiuni fundamentale în centrul atenției, dacă vreți să vă fixați ideea că ne aflăm în acea sferă în care am fost aduși de faptul că am parcurs evoluția în etapele Saturn, Soare și Lună, aflându-ne acum în etapa Pătnânt, așadar pe a patra treaptă a

evoluției, dacă luați în considerare faptul că, în afară de aceasta, ne aflăm într-o sferă care aparține Spiritelor formei la fel cum ne aparține nouă Pământul, care însă pătrunde întregul nostru Pământ și nu ocolește decât capul nostru, astfel încât noi ne aflăm cu restul organismului, cu tot ce nu este percepție senzorială, în această a opta sferă, dacă focalizați toate aceste lucruri, v-ați creat o anumită bază pentru a înțelege cele ce urmează.

Totuși, eu doresc să mai creez o bază de înțelegere și prin alte noțiuni. Dacă vrem să luăm în considerare viața noastră cu toate aceste influențe, nu putem s-o facem decât observând acele entități care coacționează cu evenimentele lumii și pe care le-am amintit în repetate rânduri: entitățile luciferice și cele ahrimanice. Să observăm mai întâi aspectele exterioare ale acestor entități. Ele ocupă aceleași sfere în care ne aflăm și noi, oamenii. Ne putem reprezenta toate entitățile luciferice ca posesori ai acelor forțe pe care le resimțim atunci când tindem să devenim fanteziști, când ne dăruim în mod unilateral fantaziei, exaltării, fanatismului, când - pentru a mă exprima figurativ - vrem să ieșim cu ființa noastră peste capul nostru. În acest caz este vorba de forțe care joacă un anumit rol în organizarea noastră integrală, care sunt însă forțele universale ale acelor ființe pe care le numim luciferice. Gândiți-vă la ființe formate în întregime din ceea ce se străduie să iasă peste capul nostru; acestea sunt forțe luciferice care se află într-o anumită relație cu lumea noastră umană. Gândiți-vă, dimpotrivă, la tot ce ne apasă spre Pământ, ne face să fim făcarnici și îngâmfați, ne determină să dezvoltăm mentalități materialiste, ne pătrunde cu ceea ce numim rațiune aridă etc.; acestea sunt forțele ahrimanice.

Tot ceea ce am exprimat acum mai mult sufletește poate fi spus și mai concret: omul se află, de fapt, întotdeauna într-un fel de poziție centrală între ce vrea pentru el sângele său și între ce vor pentru el oasele sale. Oasele vor să ne facă să înaintăm spre încremenire, cu alte cuvinte, vor să determine ahrimanizarea corpului nostru. Sângele ar vrea să ne împingă în sus. Vorbind în limbajul patologiei: sângele poate deveni febril, și atunci omul este împins în domeniul fanteziei; oasele își pot extinde acțiunea asupra întregului organism, și atunci omul se osifică, se sclerozează, așa cum se întâmplă într-un anumit fel oricărui om la bătrânețe. Astfel el poartă în sine elementul care omoară: aceasta este esența ahrimanică. Se poate spune că tot ce se află în sânge are înclinație spre luciferic, tot ce se află în oase are înclinație spre ahrimanic, iar omul este starea de echilibru între cele două categorii de entități, așa cum, din punct de vedere sufleteș, trebuie să fie în starea de echilibru între entuziasmul fanatic și raționalismul înfumurat și lucid.

Putem însă caracteriza aceste două entități și într-un mod mai profund, pentru a vedea ce interese au entitățile luciferice în existența cosmică. Vom constata că, înainte de orice, entitățile luciferice au interesul de a răscula lumea, și anume lumea umană, față de entitățile spirituale pe care trebuie să le concepem ca fiind cele care au creat omul. Entitățile luciferice nu ar vrea altceva decât ca lumea să se răscolească, s-ar putea spune, împotriva entităților divine; nu neapărat în sensul că entitățile luciferice ar avea intenția de a-și însuși lumea. Puteți deduce din multe lucruri pe care le-am spus deja despre entitățile luciferice că principalul lor scop este de a elibera lumea de entitățile pe care omul le poate resimți ca pe entitățile sale divine.

Entitățile ahrimanice au altă intenție. Intenția lor este aceea de a aduce regnul uman și prin aceasta și restul Pământului în stare de dependență față de sfera puterii lor. Primul pas l-ar constitui dominarea treptată a oamenilor.

În acest fel, în Cosmosul nostru, în care suntem întrețesuți ca oameni, există o luptă între entitățile luciferice, care tind permanent spre libertate, spre libertatea universală, și entitățile ahrimanice, care urmăresc permanent puterea și forța. Această luptă, în mijlocul căreia ne aflăm, pătrunde totul. Este lucrul pe care vă rog să-l rețineți ca pe a doua idee importantă pentru expunerile noastre ulterioare. Lumea în care ne aflăm este pătrunsă de entități

luciferice și ahrimanice, și astfel ia naștere această opoziție puternică între tendința eliberatoare a entităților luciferice și tendința entităților ahrimanice care se străduie să obțină puterea.

Dacă focalizați întreaga problemă, veți spune: De fapt nu pot înțelege lumea decât dacă o raportez la treime. Căci avem de o parte tot ceea ce este luciferic, de cealaltă parte tot ceea ce este ahrimanic, în mijloc este situat omul care, ca un al treilea element aflat în echilibru între primele două, trebuie să-și resimtă divinitatea. Nu poți ajunge la capăt cu înțelegerea lumii decât dacă pui la bază această treime, încât să fie evident că viața umană este ca un braț de balanță (vezi fig. 2). Într-o parte ceea ce este luciferic, care trage în sus. De cealaltă parte ceea ce este ahrimanic, care trage în jos. Păstrarea brațului balanței în echilibru constituie esența omului. Cei care erau inițiați în asemenea taine, au subliniat mereu în cursul evoluției spirituale că existența lumilor în care este implantat omul nu poate fi concepută în structura sa de bază decât în sensul treimii. Astfel încât ne este îngăduit să spunem: În existența Universului avem de-a face cu lucifericul, care reprezintă un taler, cu ahrimanicul, care-l reprezintă pe celălalt, și cu starea de echilibru, care reprezintă impulsul hristic.

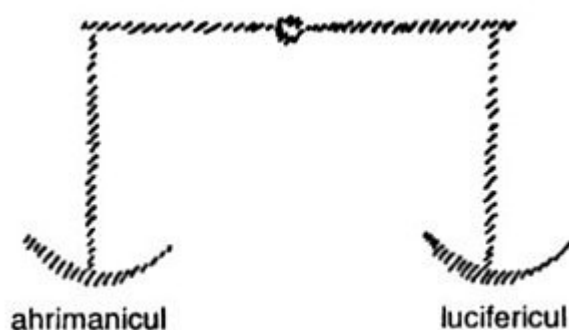

Fig.2

Acum puteți gândi că este întru totul în interesul forțelor ahrimanice și luciferice să ascundă această taină a treimii. Căci pătrunderea corectă a acestei taine conferă omenirii facultatea de a stabili starea de echilibru între forțele luciferice și cele ahrimanice. Aceasta înseamnă, pe de o parte, să se folosească orice tendință spre libertate, ceea ce este luciferic, în vederea unui scop cosmic util, iar pe de altă parte, să se facă același lucru cu ceea ce este ahrimanic. Starea spirituală cea mai normală pentru om constă în transpunerea sa în această structură a lumii, în măsura în care la baza ei se află treimea.

A existat și mai există o tendință puternică de a deruta omul cu privire la semnificația treimii în tot ceea ce are influență asupra vieții spirituale și culturale - mâine și poimâine vom mai discuta despre sursele acestei tendințe. Putem vedea foarte clar în cultura mai nouă a umanității cum structura tripartită este acoperită printr-o împărțire dihotomică. Gândiți-vă că pentru a putea înțelege corcetul *Faustul* lui Goethe, așa cum am discutat în mai multe rânduri, trebuie să știi că până și în acest poem cosmic grandios se reflectă confuzia cu privire la tripartiție. Dacă Goethe ar fi putut să intuiască exact cum stau lucrurile de fapt, nu ar fi reprezentat ca adversar al lui Faust, ca forță care-l trage în jos, numai forța mefistofelică, despre care știm că este identică cu forța ahrimanică, ci ar fi opus acesteia forța luciferică și Lucifer și Ahriman ar apărea ca două personaje distincte în Faust. Am spus acest lucru în mod repetat. Dacă se studiază figura lui Mefistofel, așa cum îl prezintă Goethe, se poate constata cum autorul a reunit de-a valma în caracterizarea lui elementele luciferice și ahrimanic. Nu este o figură unitară, ci amalgamată, în sensul arătat. Am discutat mai pe larg aceste aspecte în cârticica mea *Spiritualitatea lui Goethe*.

Această confuzie care se reflectă, aşadar, până şi în *Faustul* lui Goethe, are ca fundament exclusiv faptul că după o anumită direcţie - în timpurile mai vechi lucrurile stăteau altfel - în evoluţia mai nouă a umanităţii s-a manifestat ideea greşită de a pune în locul treimii, atunci când privim structura lumii, doimea: principiul bun, de o parte, şi principiul rău de cealaltă parte, Dumnezeu şi diavolul.

Gânditi-vă că dacă cineva vrea să analizeze structura Universului el trebuie să recunoască treimea, faptul că în el există, ca forţe opuse, elementele luciferic şi ahrimanic şi că divinitatea înseamnă a ţine echilibrul între acestea două. Acestei concepţii trebuie să-i opunem prejudecata care s-a infiltrat în evoluţia spirituală a omenirii privind dualitatea Dumnezeu-diavolul, ideea că forţele divin-spirituale sunt sus şi forţele diavoleşti jos. Este ca şi cum am elimina într-un anumit sens omul, l-am scoate din poziţia de echilibru, dacă îi ascundem că adevărata înţelegere a Universului constă în perceperea corectă a treimii şi dacă îl vom face să considere că structura Cosmosului este condiţionată de dualitate. Cu toate acestea, chiar şi strădania umană cea mai bine intenţionată a căzut pradă acestei erori.

Dacă vrem să cercetăm acest aspect, trebuie s-o facem fără nici un fel de prejudecată, trebuie să ne transpunem cu adevărat într-o sferă fără prejudecăţi, să discernem foarte clar între nume şi lucruri. Nu trebuie să ne lăsăm înşelaţi de părerea că dacă dăm unei entităţi un anumit nume acea entitate este deja resimtită de om în mod corect.

Dacă luăm în considerare acele entităţi pe care omul trebuie să le resimtă ca entităţile sale dumnezeieşti, trebuie să spunem: Omul poate resimţi în mod corespunzător aceste entităţi numai dacă le gândeşte ca fiind cele care acţionează în sensul echilibrului dintre principiul luciferic şi cel ahrimanic. El nu va putea percepe niciodată în mod corect ceea ce trebuie să resimtă ca dumnezeiesc pentru el, dacă nu pătrunde în această treime. Studiaţi din acest punct de vedere un poem ca *Paradisul pierdut* de Milton sau ca *Mesia* de Klopstock, care a fost scris sub influenţa lui Milton ([Nota 1](#)). Nu veţi găsi aici nimic dintr-o adevărată înţelegere a unei structuri tripartite a Cosmosului, ci doar o luptă între un aşa-zis Bine şi un aşa-zis Rău, dintre Paradis şi Infern. În aceste scrieri aveţi iluzia dualităţii pătrunse în evoluţia spirituală a umanităţii. Aveţi ceea ce este în varii forme înrădăcinat în conştiinţa populară ca opoziţie iluzorie între Cer şi Iad, introdusă în două poeme cosmice mai noi.

Nu serveşte la nimic faptul că Milton şi Klopstock numesc fiinţele din Cer fiinţe dumnezeieşti. Ele ar fi fiinţe dumnezeieşti, aşa cum trebuie să le resimtă omul, numai dacă la bază s-ar găsi structura tripartită a existenţei cosmice. Atunci s-ar putea spune: Aici are loc o luptă între principiul bun şi principiul rău. Aşa cum stau însă lucrurile, se acceptă o dualitate, una dintre membrii acestei structuri i se atribuie ce este bun, i se găseşte un nume care se asociază fiinţelor care provin de la divinitate, iar de cealaltă parte se aşază ce este diabolic, elementul antidumnezeiesc. Ce s-a realizat prin aceasta? Faptul că ceea ce este cu adevărat dumnezeiesc a fost eliminat din conştiinţă, iar elementului luciferic i se aplică numele dumnezeiesc, încât în realitate avem în faţa noastră o luptă între Lucifer şi Ahriman, numai că lui Ahriman i se atribuie calităţi luciferice, iar regatului lui Lucifer calităţi dumnezeieşti.

Înţelegeţi ce amploare uriaşă are, de fapt, o astfel de cercetare! În timp ce oamenii cred că într-o astfel de înfruntare cum o întâlnim în *Paradisul pierdut* al lui Milton şi în *Mesia* de Klopstock avem de-a face cu elementele dumnezeieşti şi ale Infernului, în realitate nu este vorba decât de elementele luciferice şi ahrimanice. Despre elementul cu adevărat dumnezeiesc nu găsim nici o conştiinţă, dimpotrivă, elementului luciferic i se asociază nume dumnezeieşti.

Paradisul pierdut şi *Mesia* sunt creaţii ale spiritului care se degajă din starea de conştiinţă mai nouă a umanităţii. În aceasta a pătruns ideea greşită a dualităţii şi a fost înlăturat adevărul treimii. Ceea ce omul a produs în timpurile mai noi, ceea ce dintr-un anumit punct de vedere

el consideră a fi una din cele mai mari creații ale sale este o maya culturală, o iluzie izvorâtă din marea rătăcire a umanității. Tot ce acționează în această rătăcire este, de fapt, creație a influenței ahrimanice. Această influență se va concentra cândva în încarnarea lui Ahriman, despre care am mai vorbit. Căci această rătăcire în mijlocul căreia ne aflăm nu este decât rezultatul acelei contemplări greșite a Universului, care pentru omul culturii mai noi, al civilizației mai noi răsare pretutindeni în lume prin faptul că se opune Cerul și Infernul. Cerul este privit ca dumnezeiesc, iar iadul ca ceea ce este diabolic, în timp ce în realitate este vorba, pe de o parte, de lucifericul numit ceresc, iar pe de alta, de ahrimanicul numit infernal.

Trebuie să ne gândim la interesele care sunt active în acest domeniu în știința spiritului. Chiar și tripartiția organismului uman sau a ființei umane în totalitate a fost eliminată, pentru civilizația europeană, de *cel de al VIII-lea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, în anul 869* ([Nota 2](#)). A fost ridicat la rangul de dogmă faptul că în credința creștinismului entitatea umană nu are o structură tripartită, ci una duală. A fost interzisă credința în trup, suflet și duh, iar teologii și filosofil evului mediu, care știau multe lucruri despre adevăr, au făcut mari eforturi pentru a-l ocoli, căci așa-numita trihotomie, articularea omului în trup, suflet și duh fusese declarată erezie. Ei trebuiau să propovăduiască dualitatea: omul nu ar fi alcătuit decât din trup și suflet. Unii oameni știu foarte bine ce importanță uriașă are pentru viața spirituală umană înlocuirea tripartiției cu o dualitate.

Spre asemenea profunzimi trebuie privit când vrei să înțelegi corect de ce *în numărul din noiembrie al revistei „Stimmen der Zeit” („Voci ale timpului”)* ([Nota 3](#)) se arată că unul din decretul mai noi ale Sfântului Oficiu din Roma interzice catolicilor, sub pedeapsa de a nu primi dezlegarea păcatelor la spovedanie, de a citi sau a poseda scrieri teosofice sau de a se implica în vreo problemă teosofică. Acest lucru este interpretat de preotul iezuit Zimmermann în „Stimmen der Zeit”, revistă care înainte s-a numit „Stimmen aus Maria-Laach”, în sensul că interdicția s-ar aplica mai cu seamă antroposofiei mele, că acei catolici care vor să fie considerați credincioși adevărați de către Roma nu trebuie să se ocupe de literatura antroposofică. Ca unul din motivele principale a fost invocat faptul că în antroposofie entitatea umană este diferențiată în trup, suflet și duh, că se propovăduiește, așadar, ceva eretic în timp ce adevăratul credincios deosebește în om numai trupul și sufletul.

V-am mai spus că această concepție a fost adoptată, fără ca ei să știe, și de filosofii moderni, care spun că fac știință lipsită de prejudecăți, crezând cu adevărat că omul ar fi alcătuit din trup și suflet. În realitate, nici ei nu urmăresc decât ceea ce a pătruns prin acea dogmă în noua evoluție spirituală. Ce este considerat astăzi știință este, în fond, complet dependent de astfel de lucruri, așa cum au fost transpuse în lume în cursul mai nou al evoluției omului. Să nu credeți că prin unele cuvinte bune pe care le adresați celor care acuză antroposofia de erezie îi puteți aduce pe aceștia pe calea cea bună sau că-i puteți converti la o anumită bunăvoință față de aceasta. Antroposofia trebuie să-și asigure intrarea în lume prin ea însăși, nu prin protecția unor forțe oarecare, oricât de creștine ar fi considerate ele. Antroposofia nu-și poate împlini menirea pe care o are în lume decât prin forța ei proprie.

Gândiți-vă că impulsul lui Hristos nu poate fi înțeles decât dacă-l privim ca pe un impuls de echilibrare a ceea ce este luciferic și ahrimanic, decât dacă știm să-l plasăm în mod corect în treime. Ce trebuie făcut - așa se poate pune întrebarea - dacă vrem să inducem oamenii în eroare în legătură cu impulsul hristic? Trebuie să-i abatem de la ideea structurării cosmice după tiparul tripartit și să-i conducem la ideea greșită a dualității, care nu-și găsește justificarea decât acolo unde este vorba de forma de manifestare, nu însă când este vorba de a ajunge la ceea ce se află dincolo de forma de manifestare și care se află în sfera adevărului.

Trebuie să ne fie limpede că în probleme ca aceasta trebuie să ajungem dincolo de simple cuvinte, de nume. Prin faptul că numim Hristos ceva anume nu înseamnă că L-am găsit pe Hristos. Și poate fi împiedicată ajungerea la Hristos prin numele lui Hristos, dacă se

înlocuiește tripartiția prin dualitate. Dacă cineva ar vrea să abată omul de la obținerea unei noțiuni corecte despre Hristos, nu ar avea nevoie decât să înlocuiască trinitatea cu dualitatea. Și, dimpotrivă, dacă ar trebui să se facă referire la impulsul hristic ar fi de ajuns să se opună dualității trinitatea. Nu este necesar să deveniți osânditori de eretici alături de alții. Nu trebuie să considerați că *Paradisul pierdut* și *Mesia* sunt scrieri diavolești, afurisite; vă puteți bucura în continuare de frumusețea și măreția lor. Dar trebuie să înțelegeți că în asemenea scrieri, în măsura în care ele sunt florile civilizației populare mai noi, nu este câtuși de puțin vorba despre Hristos, ci că ele sunt rezultatul ideii eronate că tot ceea ce nu aparține evoluției umane poate fi trecut unilateral în categoria diabolicului și că de partea cealaltă se află dumnezeiescul. Nu, obținem pur și simplu numai ce este luciferic, și dacă scriem *Paradisul pierdut* descriem în realitate izgonirea omului din domeniul lui Lucifer în domeniul lui Ahriman și nostalgia sa nu după ceea ce ține de Dumnezeu, ci după *Paradisul pierdut*, dar aceasta înseamnă după regatul lui Lucifer. Putem întâlni nostalgii umane după domeniul lui Lucifer atât în *Paradisul pierdut*, cât și în *Mesia*; aceasta trebuie să vedem în ele, căci aceasta sunt ele.

Ar fi de revizuit multe reprezentări intrate în umanitatea mai nouă. Prin strădania de a gândi antroposofic ne aflăm nu în fața unor decizii mărunte, ci a unor mari decizii. Suntem astfel în situația de a accepta cu toată seriozitatea o expresie folosită deseori de Nietzsche. Este vorba de revalorizarea anumitor valori; această expresie trebuie să fie luată în serios. Producțiile umane ale timpului mai nou trebuie să fie temeinic revalorizate.

Prin aceasta nu trebuie să devenim și osânditori de eretici. Noi reprezentăm mereu scene din *Faust* și eu însumi am dedicat decenii studiului lui Goethe. Dar din mica mea scriere ***Spiritualitatea lui Goethe*** puteți constata că acest lucru nu m-a orbit în fața caracterului neveridic care transpare din figura lui Mefistofel creat de Goethe. Ar fi ipocrizie să spunem: Mefistofelul lui Goethe este neadevărat, afară cu el! Atunci ne-am comporta ca anumiți osânditori de eretici. Ca oameni moderni nu ne este îngăduit să ne situăm pe o astfel de poziție. Dar nici nu ne este îngăduit să ne mulțumim cu acceptarea comodă a ceea ce pare a trecut din viața spirituală mai nouă în carnea și sângele marii mase a oamenilor. Omenirea va trebui să învețe enorm; în multe privințe va trebui să procedeze la revalorizări.

Toate acestea sunt legate de misiunea lui Mihail față de acele Ierarhii superioare cu care se află legat la rândul său. Măine și poimăine vom vorbi despre modul în care putem ajunge să înțelegem acele impulsuri care radiază în existența noastră umană de la entitatea lui Mihail.

CONFERINȚA a II-a

Dornach, 22 noiembrie 1919

V-am vorbit ieri despre acea rătăcire care s-a instalat în viața noastră spirituală în vremurile mai noi și care nu este încă observată în mod corect decât de puțini oameni. Ați putut să intuiți din discuțiile purtate că, tocmai atrăgând atenția asupra acestei erori, ne aflăm într-un punct foarte important al abordărilor făcute de pe poziția științei spiritului. Va fi deosebit de important, pentru dezvoltarea utilă a vieții spirituale a omenirii, să ajungem la o claritate desăvârșită în această privință. Am făcut referire la producții ale culturii care au luat naștere din gândirea populară generală a ultimelor veacuri, cum sunt *Paradisul pierdut* al lui Milton și *Mesia* de Klopstock. V-am atras însă atenția că tocmai în asemenea producții artistice se poate observa, cu privire la spiritualul general al creațiilor culturale proeminente, care sunt pericolele pentru viața sufletească umană dacă nu se pătrunde dincolo de ele pentru a se vedea cât de imposibil îi este omului să poată ajunge la o noțiune adevărată despre Dumnezeu și prin aceasta și despre Hristos, atunci când își reprezintă că structura Cosmosului, inclusiv spiritualitatea acestuia, ar putea fi cuprinsă cu ajutorul simbolului unei dualități. Tocmai prin faptul că s-a acordat atenție numai dualității, pe de o parte Binele, pe

de alta Răul, s-a căzut în eroarea de a atribui Răului ceea ce a trebuit să denumim ca fiind luciferic și ahrimanic. Numai că nu s-a recunoscut că au fost reunite laolaltă două elemente cosmice. Prin aceasta s-a ajuns de fapt la împingerea elementelor luciferice în cealaltă parte, aceea a Binelui, cu alte cuvinte, se credea că este slăvită dumnezeirea, că este recunoscută dumnezeirea, că se vorbește de numele divine, dar că în toate acestea se introduce elementul luciferic. Datorită acestui fapt este atât de greu să se ajungă astăzi la o noțiune corectă a divinității și a impulsului hristic în evoluția umanității și a Cosmosului. Ca urmare a culturii multor secole în care s-a recunoscut acest dualism, am fost obișnuiți să vorbim pe de o parte despre sufletesc, pe de altă parte despre trupesc sau corporal. Și am pierdut legătura dintre acele reprezentări care ne mijlocesc spiritual-sufletescul și acele reprezentări care ne mijlocesc corporalitatea. Când vorbim în prezent - așa cum face mai ales psihologia de școală - despre gândire, voință, stare afectivă, mentalitate, de-abia spunem altceva decât cuvinte goale. Nu ajungem nicidecum la reprezentări pline de conținut ale acestui element sufletesc. Pe de altă parte, vorbim despre ceva material despiritualizat, despre ceva material lipsit de suflet și punem accentul pe acest material lipsit de suflet, exterior, dur, pietrificat fără a putea construi o punte de la acesta la domeniul sufletesc.

Spiritualitatea ne-a fost scindată în două elemente: ce există pretutindeni și ce este corporal, fiind de asemenea ceva spiritual. Cu teorii nu se ajunge la realizarea unor punți între corporalitate și spiritualitate. Întrucât nu se poate realiza un asemenea lucru, în primul rând, întreaga noastră gândire științifică a acceptat acest caracter conflictual între corporal și spiritual sau sufletesc. Am spune că, pe de o parte, în acesta se întâlnesc diferitele mărturisiri de credință care indică o spiritualitate, fără a fi în situația de a prezenta modul în care intervine în corporalitate, pe de altă parte însă, o știință fără suflet, o concepție despre natură fără suflet, cercetează corporalitatea astfel încât este incapabilă să întrezărească în vreun fel spiritual-sufletescul care acționează în asemenea fenomene corporale. Cine supervizează din acest punct de vedere concepția științelor naturii așa cum s-a dezvoltat în cursul secolului al XIX-lea până în cel de al XX-lea va trebui să-și spună: Tot ce întâlnim aici apare ca o consecință a faptelor mai sus-amintite. Înainte de orice, trebuie însă să punem alături adevărul pe care îl putem desprinde deja din diferitele premise pe care le-am discutat până acum, înainte de a recunoaște deplin rătăcirea care acoperă în prezent adevărul. Se vorbește acum despre om ca despre o unitate omogenă, indiferent că este vorba despre partea sufletească sau despre cea corporală. Se vorbește despre sufletesc ca despre o entitate unitară, se vorbește despre ce este corporal ca despre o entitate unitară. Cu toate acestea, ați văzut din expunerile noastre că în ființa umană există înainte de toate o mare opoziție între tot ce este formațiune a capului și tot ce ființa umană poartă cu sine în afara capului - ceea ce nu vom mai detalia acum, deși se poate merge și mai departe cu împărțirea, dar deocamdată vom trata acest „rest” ca pe ceva unitar (vezi partea dreaptă a desenului din fig. 3). Se ridică problema evoluției omului. Aceasta trebuie pusă cu totul altfel în ceea ce privește formarea capului decât cu privire la restul trupului.

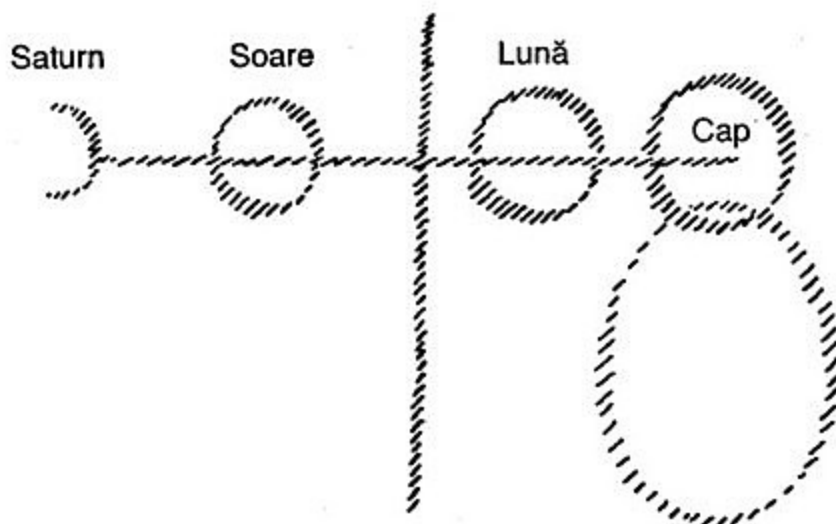

Fig. 3

Dacă cercetăm formarea capului uman numai din punct de vedere corporal, în măsura în care capul conține ansamblul structural care slujește percepției sensibile, gândirii sau reprezentării, trebuie să privim mult în urmă în evoluția cosmică a omului și trebuie să spunem: Ceea ce în prezent își găsește expresia în formațiunea capului uman s-a dezvoltat și s-a transformat încetul cu încetul. S-a dezvoltat în cursul etapelor vechiului Saturn, a vechiului Soare și a vechii Luni și și-a continuat evoluția în perioada Pământului actual. Nu la fel stau lucrurile cu restul corporalității omului. Ar fi cu totul eronat să se caute o istorie unitară a evoluției pentru întregul om. Evoluția capului ne trimite înapoi la etapele planetare ale Pământului nostru: lunară, solară, saturniană. Ceea ce, în final, și-a găsit finalitatea în capul uman și-a început evoluția cu foarte mult timp în urmă. Dacă-i adăugăm acestuia tot restul care aparține omului, nu trebuie să ne întoarcem la vechiul Saturn, ci trebuie să spunem: Dacă este vorba de celelalte părți ale corpului uman, în afara capului, trebuie să privim înapoi, cel mult până în perioada vechii Luni, dacă este vorba de torace (vezi linia de separare verticală din desen - fig. 3), în timp ce membrele s-au adăugat abia în timpul Pământului actual.

Înțelegem în mod corect omul, dacă spunem următoarele nu numai cu titlu de comparație: Vă puteți ușor reprezenta în mod ipotetic că omul ar primi ca anexe unele membre noi, prin anumite relații organice, din Cosmos, prin anumite situații de adaptare legate cu unele condiții interioare de creștere. În acest caz nu ați urmări retrospectiv întreaga siluetă umană până la evoluția anterioară, ci ați spune: În măsura în care a evoluat, omul trebuie să fie văzut retrospectiv; dar cutare sau cutare membru i-a fost adăugat abia într-un anumit moment precis al evoluției. Faptul că nu suntem tentați să gândim astfel cu privire la cap și la restul corpului derivă din aceea că, având în vedere numai dimensiunile spațiale, restul corpului este mai mare decât capul. Adevărul este că apariția capului are cea mai mare vechime, iar restul formațiunii umane reprezintă numai adaosuri ulterioare. Dacă se vorbește despre o legătură a omului cu lumea animală în privința evoluției, se poate spune că ceea ce se găsește în capul uman se raportează la o formațiune animală timpurie. Capul uman este formă animală foarte mult transformată.

Exterior, omul a avut o formațiune animală, chiar dacă în raporturi fizice cu totul diferite, când nici nu existau animale. Animalele au apărut mai târziu în comparație cu omul. Ce a avut în om formă animală a devenit în prezent cap uman, iar ce este anexat capului, alcătuind restul organismului, a fost adăugat o dată cu dezvoltarea animalelor și nu are nimic de-a face, în consecință, cu o adevărată descendență animală. Astfel încât, de fapt, trebuie să spunem: Partea aparent cea mai nobilă a omului, capul său, ne trimite spre animalitate; însuși omul a avut mai de mult o formă animală. Ceea ce însă purtăm cu noi am obținut o dată cu evoluția

animalelor, ca un fel de anexă a capului, în cursul evoluției cosmice.

Acum, într-un anumit sens, capul a devenit organul nostru de gândire. Dacă ne putem exprima astfel, organul nostru de gândire a devenit tocmai ceea ce are origine animală. Privind în prezent un cap uman, poate că din punct de vedere anatomic nu veți recunoaște în el o trimitere la lumea animală. Dacă știți să interpretați, privindu-l mai atent, veți recunoaște în formele capului organele transformate ale animalității.

Având în vedere toate acestea, trebuie să menționăm totodată că metamorfozarea prin care din animalitate a putut rezulta capul uman s-a datorat unei evoluții orientate în sens invers. Ceea ce în stadii timpurii ale evoluției a fost plin de viață, se află în cap deja pe cale de a muri, într-o evoluție orientată în sens invers. O dată am spus: Dacă noi, ca oameni, am fi numai cap, de fapt nu am putea trăi niciodată, ci ar trebui să murim continuu, pentru că structura organică a capului uman, datorită înseși forțelor capului, nu este un proces al vieții, ci un proces al morții. Ce există în cap este revitalizat continuu de restul organismului. Faptul că și capul participă la viața generală a organismului el o datorează vieții restului organismului. Dacă ar fi lăsat în seama acelor forțe pentru care este organizat, adică a forțelor de percepție sensibilă și a forțelor de reprezentare, capul ar muri continuu. Capul are tendința de a muri continuu, el trebuie continuu revitalizat. Atunci când gândim, când percepem prin simțuri, în capul nostru și mai cu seamă în sistemul nostru nervos și în legăturile acestuia cu organele noastre de simț nu are loc un proces vital ascendent adecvat creșterii sau unei activități similare, căci în acest caz nu am putea decât să dormim, să fim cufundați într-un somn profund și nu am putea niciodată gândi cu claritate. Numai prin faptul că moartea umblă mereu prin capul nostru, că aici are loc o continuă dezvoltare regresivă se produc gândirea și percepția sensibilă.

Cei care vor să explice gândirea și percepția sensibilă în mod materialist prin acțiuni ale creierului nu știu ce procese se desfășoară în cap, ci cred că aici au loc procese care pot fi comparate cu creșterea organică sau ceva asemănător. Or, ceea ce se întâmplă în paralel cu percepția sensibilă și cu reprezentarea sunt procese de moarte, de uzură, de distrugere. Ceea ce este organic, material trebuie să fie mai întâi destrămat, distrus; atunci se poate ridica gândirea deasupra procesului organic de distrugere.

În prezent, aceste lucruri sunt concepute de omenire în așa fel încât se încearcă explicarea naturii lor în mod exterior. Omul gândește, percepe prin simțuri, dar despre ce se întâmplă în paralel în organismul său nu știe nimic, aceste lucruri rămân în inconștientul său. Numai prin procesele descrise de mine în cartea ***Cum obținem cunoașterea lumilor superioare?*** (în l. română a apărut cu titlul ***Treptele inițierii*** - nota trad.) se poate ajunge treptat la o astfel de cunoaștere care nu trăiește numai în ceea ce, aproape numai cu valoarea sa fonetică, se numește suflet: în percepția senzorială și în gândire. Printr-o dezvoltare pe care sufletul o parcurge în acest mod, acesta poate să se dăruiască concomitent gândirii, percepției senzoriale, dar și proceselor care se petrec în creier. Aici nu este perceput ceea ce în mod obișnuit este un proces de creștere, ci un proces de descompunere care trebuie continuu reechilibrat de restul organismului.

Acesta este fenomenul însoțitor tragic al unei adevărate cunoașteri a activității capului nostru. Omul clarvăzător nu se poate bucura în viziunile sale de eventuala înflorire a proceselor organice ale capului, atunci când acesta gândește, când percepe prin simțuri, ci trebuie să facă cunoștință cu un proces distructiv. Trebuie să facă cunoștință cu faptul că cel care are înclinații spre materialism acceptă că în capul uman se desfășoară procese care sunt excluse atunci când omul gândește sau percepe în mod sensibil. Materialistul trebuie să accepte tocmai ce este contrar realității.

Avem de-a face, așadar, în cazul capului uman, de fapt, cu o evoluție din animalitate, dar în

prezent deja cu o involuție, cu un proces de distrugere. Într-o evoluție ascendentă se află restul organismului nostru. Despre acest resort al organismului nu trebuie să credem că nu ar avea o participare la spiritual-sufletesc și la trăirea acestuia în om. Permanent, nu numai sângele este trimis spre cap din restul organismului, ci în sânge apar continuu și acele formațiuni de gânduri spiritual-sufletești din care este țesută lumea, din care este țesut și organismul nostru. Aceste formațiuni de gânduri spiritual-sufletești omul actual încă nu le percepe în starea sa normală, dar a sosit timpul în care el trebuie să perceapă ce urcă din propria sa ființă ca formațiuni de gânduri. Știți că noi nu dormim numai în perioada de la adormire până la trezire, cu o parte a ființei noastre dormim toată ziua. De fapt, suntem treji în ce privește gândirea, reprezentarea și percepția senzorială. Noi visăm în privința vieții sentimentelor noastre și suntem total adormiți în viața noastră volițională. Căci despre ce vrem cunoaștem numai gândurile, ideile nu și procesul voinței. Ce face propriu-zis voința, aceasta se petrece tot atât de inconștient pentru conștiința noastră ca și viața de somn de la adormire până la trezire. Dar dacă punem întrebarea: Pe ce căi poate ajunge la om ce știm despre ceea ce este cu adevărat dumnezeiesc? atunci nu putem indica calea care trece prin cap, a percepției senzoriale și a gândirii, ci numai calea care trece prin restul organismului. Marea, copleșitoarea enigmă este că omul și-a dezvoltat capul parcurgând o lungă serie evolutivă, că apoi s-a adăugat acestuia ceea ce este restul organismului său, că acum a început deja o involuție a capului, dar că ceea ce omul poate resimți ca fiind partea dumnezeiască din el trebuie să-i vorbească prin restul organismului și nu prin cap. Important este să ne fie foarte clar că prin cap i-au vorbit omului mai întâi entitățile luciferice. Și putem spune: Capului uman a fost creat ca un adaos restul organismului, pentru ca omului să-i poată vorbi zeii săi. La punctul de plecare biblic nu scrie că Dumnezeu i-a trimis omului o rază de lumină și el a devenit un suflet viu, ci că Dumnezeu i-a insuflat omului suflare de viață și a devenit ființă vie. Se recunoaște în mod corect că impulsul dumnezeiesc i-a fost transmis omului printr-o activitate care nu aparține capului.

Devine astfel inteligibil și faptul că acest impuls dumnezeiesc putea ajunge la om, mai întâi, printr-un fel de clarviziune inconștientă sau cel puțin printr-o înțelegere a ceea ce a fost dat prin clarviziune inconștientă. Dacă luați în considerare Vechiul Testament, va trebui să înțelegeți că el este rezultatul unei clarviziuni inconștiente. De acest lucru erau conștienți și aceia care au colaborat la întocmirea Vechiului Testament. Nu vă pot descrie azi, acum, modul cum a luat naștere Vechiul Testament, dar vreau să vă atrag atenția asupra faptului că găsim pretutindeni la învățătorii vechiului popor iudeu conștiința că Dumnezeu lor le-a vorbit nu prin mijlocirea directă a percepțiilor senzoriale, nu prin gândirea obișnuită, așadar nu prin ceea ce mijlocește capul, ci prin intermediul viselor. Prin vise nu se înțelegeau visele obișnuite, ci vise saturate de adevăr. Așa le-a vorbit Dumnezeu în momente clarvăzătoare, ca atunci când s-a adresat lui Moise din tufa care ardea și altele asemănătoare. Iar dacă întrebau pe inițiații acelor timpuri vechi cum își reprezentau faptul că ajung la ei chemările divine, ei spuneau: Ne vorbește Domnul, al cărui nume este inexprimabil, dar ne vorbește prin chipul său. Iar chipul Dumnezeului lor ei îl numeau Mihail, acea forță spirituală pe care o socotim ca aparținând ierarhiei arhanghelilor. Ei își simțeau Dumnezeul lor ca pe cel ce rămâne necunoscut dincolo de apariții chiar și în viziunile clarvăzătorilor. Dacă însă clarvăzătorul, prin structura interioară a sufletului său, se ridică până la Dumnezeu, lui îi vorbea Mihail. Dar acest Mihail vorbea numai atunci când oamenii se puteau transpune într-o altă stare decât cea de conștiință obișnuită, o stare de o anumită clarviziune, prin care intra în conștiința sa ceea ce altminteri creează și trăiește în om, în stare inconștientă, fie de la adormire la trezire, fie prin voința care rămâne continuu inconștientă, care de fapt doarme și ea chiar și atunci când suntem în stare de veghe.

În felul acesta, în vechea știință ocultă ebraică manifestarea lui Iehova se numea revelația nopții și era resimțită ca o acțiune a sa prin manifestarea lui Mihail. Pe de o parte se urmărea ce putea ea oferi omului prin percepția sensibilă și prin gândirea rațională umană și se putea spune: Pe această cale ajunge la om o cunoaștere care mai întâi nu-L conține pe Dumnezeu.

Dacă însă omul iese din această stare de conștiință, urcând la o alta, atunci îi grăiește chipul lui Dumnezeu, Mihail, și îi revelează tainele propriu-zise care sunt legate de ființa umană, îi revelează ce îi construiește o punte între om și acele forțe care nu pot fi conștientizate în lumea exterioară a simțurilor, care nu ar putea fi gândite cu rațiunea legată de creier.

Așadar, trebuie să spunem: În timpurile precreeștine, oamenii trăiau în așa fel încât puteau privi, pe de o parte, spre cunoașterea dată de simțuri - aceasta era un fir conducător pentru treburile pământești - și, pe de altă parte, spre acea cunoaștere pe care ar avea-o omul (dar nu a avut-o) numai pentru conștiința obișnuită, dacă această conștiință ar rămâne trează în timpul somnului, între adormire și trezire. Omul se află în preajma unor entități spirituale - asta se știe - atunci când este treaz. Aceste entități spirituale nu sunt entitățile care l-au creat - așa se spunea în Vechiul Testament la vremea când el a fost zămislit -, sunt entități luciferice. Entitățile care, raportate la omenire, erau resimțite ca fiind divin-creatoare, actionau asupra ființelor umane de la adormire până la trezire sau asupra acelor părți ale ființei umane care dorm și în timpul stării de veghe. Cărmuitorul nopții, așa era numit Dumnezeul Iahve în timpul când a luat naștere Vechiul Testament, și slujitorul cărmuitorului nopții, așa era numit chipul lui Iahve, Mihail. Și atunci când se făceau referiri la inspirațiile profetice prin care se înțelegea mai mult decât cele ce puteau veni din lumea simțurilor gândul se îndrepta spre Mihail.

Ce stare de conștiință se află în spatele tuturor acestor lucruri? Dincolo de toate acestea se află conștiința izvorâtă din acea sferă a ființării în care există forțele care-l includ și pe Iahve, în timp ce capul uman este înconjurat de entități luciferice. Este o taină purtată prin toate templele vechi, cu care oamenii se aflau în adevăr foarte aproape de realitate, faptul că prin emergența capului din organism omul s-a întors spre entitățile luciferice. Se știa într-o oarecare măsură că în timp ce capul se ridică deasupra organismului uman Lucifer iese din acest organism. Acea forță care a condus capul uman din animalitate spre forma sa actuală este o forță luciferică. Iar acea forță pe care omul trebuie s-o resimtă ca fiind dumnezeiască este necesar să radieze înspre capul uman din starea nocturnă a restului organismului. Așa stăteau lucrurile în ceea ce privește nivelul de cunoștințe posibile pentru omul din timpurile premergătoare creștinismului.

Apoi, în evoluția Pământului a survenit Misteriul de pe Golgota și noi știm că acesta înseamnă unirea unei ființe divine cu evoluția umană pământească prin trupul lui Iisus din Nazaret, o asemenea unire încât prin moartea pe Golgota această entitate pe care o numim Hristos s-a unit cu entitatea umană pământească. Ce s-a întâmplat datorită acestui eveniment în evoluția Pământului? Evoluția Pământului și-a căpătat, de fapt, sensul abia prin acest eveniment. Pământul nu și-ar afla sensul, dacă omul ar evolua la suprafața lui, ar sta aici cu simțurile sale și cu rațiunea sa legată de cap, care au în primul rând o origine luciferică, ar percepe lumea exterioară, lumina cosmică a Soarelui și a stelelor, dar ar trebui să se mențină în stare de somn pentru a percepe ce este dumnezeiesc. Pământul nu și-ar mai căpăta niciodată sensul, întrucât omul treaz aparține Pământului. Omul care doarme nu este conștient de legătura sa cu existența pămânească. Prin faptul că entitatea lui Hristos a sălășluit într-un trup omenesc care a trecut prin moarte, în evoluția Pământului s-a produs un fel de zguduire. În această evoluție a Pământului totul a căpătat un sens. Mai întâi s-a creat posibilitatea ca omul să devină treptat capabil să-și recunoască forțele divine creatoare și în timpul zilei, în timpul stării de veghe, adică în starea sa de conștiință obișnuită. În această privință încă mai domină astăzi rătăcirea deoarece timpul scurs de la Misteriul de pe Golgota încă nu a ajuns la punctul de a-l conduce pe om până acolo încât să poată privi și în starea de veghe în acea lume în care puteau privi profeții Vechiului Testament, lume pe care ei o resimțeau ca fiind străbătută de revelațiile cărmuitorului nopții, Iahve, și ale chipului său, Mihail. Era necesar un timp de trecere. Dar o dată cu secolul al XIX-lea - întreaga înțelepciune orientală subliniază, dar din cu totul alt punct de vedere, importanța acestei treceri a secolului al XIX-lea - a sosit timpul în care oamenii trebuie să recunoască că s-a

împlinit ceva ce fusese o facultate latentă. Acum, ei pot spune: Această facultate este matură și omul poate vedea prin revelația de zi ceea ce mai de mult nu era revelat decât de către Mihail, prin revelația de noapte.

Acestei perioade trebuia însă să-i mai preceadă o mare rătăcire, într-un anumit sens o noapte a cunoașterii. Am spus în repetate rânduri că nu sunt de acord cu cei care afirmă că timpul nostru este o epocă de tranziție. Dar nu vreau să ne oprim la determinanți abstracți atât de formali, căci important este să se explice în ce constă tranziția unui timp anume. Tranziția timpului nostru constă în aceea că oamemi trebuie să înțeleagă că prin cunoașterea diurnă trebuie să vină ceea ce era numai cunoaștere nocturnă. Cu alte cuvinte, Mihail, cel care mijlocea revelația nocturnă, trebuie să devină în timpul nostru mijlocitorul revelației diurne. Din Spirit al nopții el trebuie să devină Spirit al zilei. Pentru el, Misteriul de pe Golgota înseamnă metamorfoza din Spirit al nopții într-un Spirit al zilei.

Dar acestei cunoașteri, care ar fi trebuit să-și croiască o cale printre oameni mult mai repede decât ne închipuim i-a precedat o rătăcire și mai mare, cea mai mare rătăcire care a fost posibilă în evoluția omului, în ciuda faptului că încă și în prezent ea este privită în numeroase cercuri ca fiind un adevăr deosebit de important și esențial. Omenirii mai noi i s-a învăluit originea capului uman, i s-a întunecat cu totul legătura dintre originea capului uman și spiritualitatea luciferică legată de aceasta. Omul a fost considerat o unitate chiar și din punct de vedere corporal. În ceea ce privește originea lui, s-a spus că ar avea ca punct de pornire animalitatea, în timp ce în realitate numai ce este luciferic în om descinde din animalitate. Însă acea parte din el prin care i-au vorbit anterior, din starea de somn, creatorii săi divini a luat naștere abia după ce alături de el apăruseră și animalele - ca anexă a capului uman. Se vorbește despre descendența omului din animalitate. Este ca un fel de pedeapsă a cunoașterii care a pătruns în omenire; folosesc cuvântul „pedeapsă” într-un sens cumva reinterpretat.

De unde ar putea proveni această tendință a omului de a-și imagina că descinde din animalitate, în timp ce procesul real este cel pe care l-am expus mai înainte. Ce i-a inspirat omului ideea că ar proveni din animalitate?

În timpul scurs între Misteriul de pe Golgota și zilele noastre și care într-un anumit sens a fost o pregătire pentru înțelegerea acestui eveniment, timp în care vechea înțelepciune păgână care tindea și ea la cuprinderea creștinismului a regresat și când nu era încă deplin maturizată noua cunoaștere a Spiritului, treptat, a pătruns ca un hoț în evoluția umanității elementul ahrimanic. Și întrucât elementul luciferic nu era recunoscut în capul uman, nu putea fi recunoscut nici elementul ahrimanic cu care lupta divinitatea în restul organismului. În felul acesta a apărut povestea pur ahrimanică după care omul ar descinde din seria animală.

Versiunea originii animale a omului este o infiltrare pur ahrimanică. Rătăcirea care constă în a considera că omul descinde din seria animală este urmarea întunecării acelei înțelepciuni care ne atrage atenția asupra formației luciferice care este capul uman. Incapacitatea de a putea pătrunde în mod corect în problema originii luciferice a capului uman a făcut ca nici restul să nu mai fie văzut în mod corespunzător. În felul acesta s-a strecurat în conștiința umană părerea că omul este înrudit în totalitatea ființei sale cu animalitatea. Așa s-a infiltrat în concepția despre ființa umană ceea ce, în fond, a încetățenit în evoluția civilizației o întreagă concepție despre lume; capul uman a fost ridicat la rangul părții celei mai nobile, restul i-a fost opus așa cum se opune Binele și Răul în lume, Cerul și Iadul: a apărut o dualitate în locul treimii. În realitate, ar fi trebuit să se stie că omul datorează mai întâi înțelepciunii cosmice luciferice ceea ce realizează în lume cu ajutorul capului său, și că aceasta trebuie impregnată abia treptat cu alte elemente.

Acea forță spirituală care a acționat, introducând forța luciferică în formațiunea capului uman - după ce evoluția umanității parcursese etapele Saturn, Soare și Lună - este Mihail. „Și el a

împins spiritele potrivnice lui pe Pământ" înseamnă: prin această prăbușire a spiritelor luciferice opuse lui Mihail omul a fost mai întâi impregnat cu înțelepciunea sa, cu ceea ce încolțește și lăstărește din capul omului.

Așadar, Mihail este cel care a trimis omului pe oponentii săi, pentru ca prin preluarea acestui element potrivit, luciferic, omul să poată obține gândirea sa rațională. Abia apoi a intervenit în evoluția umanității Misteriul de pe Golgota. Entitatea Hristos a trecut prin moartea lui Iisus din Nazaret. Entitatea Hristos s-a legat de evoluția umanității.

Timpul necesar pregătirii s-a scurs. Însuși Mihail a participat în lumile suprasensibile la consecințele Misteriului de pe Golgota. Mihail are o poziție cu totul specială în cadrul evoluției umanității, începând din ultima treime a secolului al XIX-lea. Primul lucru care trebuie să se producă prin cunoașterea corespunzătoare a acestei poziții a omului față de Mihail trebuie să fie pătrunderea tainelor cu privire la capul uman și la restul organismului uman.

Esențial este ca omului să-i devină clar faptul că, deoarece nu au înțeles adevărata origine a capului uman, nu puteau decât să cadă într-o rătăcire cu privire la originea întregului organism uman. Pentru că nu au vrut să-și reprezinte că formarea luciferică a avut loc mai întâi la nivelul capului, oamenii au căzut pradă iluziei că ce este legat de capul uman trebuie atribuit aceleiași origini ca și restul organismului. Aceste taine omul trebuie să le întrevadă. Omenirea trebuie să ajungă la cunoașterea faptului că ar avea ceva de îmbunătățit în ceea ce privește propria-i ființă dinspre interior, prin cuprinderea unor noi taine dumnezeiești, lucrând asupra a tot ce îi poate da înțelegerea originii capului, înțelepciunea umană. În primul rând trebuie corectată eroarea mării rătăcirii a interpretării materialiste a evoluției, constând din acceptarea originii animale a omului.

Singura cale pentru a ajunge la posibilitatea de a nu vedea în om, pe de o parte, ceva pur spiritual-sufletesc care își are doar sălașul într-un trup, iar, pe de altă parte, ceva corporal lipsit de suflet, este aceea de a vedea spiritualul concret care lucrează într-un mod luciferic la formarea capului omului și spiritualul - divin - concret care lucrează la constituirea întregului organism uman, dar care primește un inamic în organizația care se află în afara capului, în natura ahrimanică.

Folosindu-ne de imaginațiuni, ne putem referi retrospectiv la modul cum a fost încorporat omului elementul luciferic prin impulsul mihailic; prin ceea ce a devenit Mihail, omului trebuie să i se ia din nou elementul ahrimanic. În fața științei noastre exterioare, omul se înfățișează, în prezent, conștiinței noastre, ca și cum adevărul ar fi cel pe care-l cunoaștem prin anatomie, fiziologie etc., sau ceea ce ne oferă observarea senzorială a omului. Trebuie să devenim apti să privim omul în așa fel încât să vedem în fiecare din fibrele sale spiritualul, ființa spiritual-concretă, împreună cu ceea ce este corporal. Trebuie să fim conștienți de faptul că în omul viu sângele care curge nu este cel pe care îl vedem atunci când îl lăsăm să picure, ci este spiritualizat într-un mod special. Trebuie să facem cunoștință cu spiritul care pulsează prin sânge, cu spiritul care pulsează în sistemul nervos, tocmai atunci când acesta se găsește într-o fază de moarte. Trebuie să putem vedea elementul spiritual în toate manifestările vitale luate separat.

Mihail este spiritul puterii. Prin pătrunderea în evoluția umanității, el trebuie să confere aptitudinea nu de a avea de o parte spiritualitatea abstractă, iar de cealaltă parte materialitatea pe care o pipăim, o ciocănim, o secționăm și despre care nu avem habar că, în fond, nu este decât tot o manifestare a spiritualității. Mihail trebuie să ne pătrundă, ca acea forță puternică aptă să străvadă dincolo de material, prin faptul că vede în ceea ce este material tot spiritualitate, că în material este perceput pretutindeni Spiritul. Am făcut trimitere la o treaptă veche a conștiinței umanității, când aminteam ce spunea evanghelistul: În acel timp de

demult Cuvântul trăia într-un mod spiritual, dar Cuvântul s-a făcut carne și a locuit printre noi. Cuvântul s-a unit cu carnea și revelația mihailică a precedat acest eveniment. Toate acestea sunt procese ale conștiinței umane. Trebuie să începă procesul invers, care constă în aceea că sintagmei evanghelistului trebuie să-i adăugăm o alta. În conștiința noastră trebuie să se instaleze forța de a vedea cum preia omul ceea ce s-a unit din lumile spirituale cu Pământul, prin impulsul hristic, și care trebuie să se unească cu omenirea pentru ca aceasta să nu dispară o dată cu Pământul. Trebuie văzut cum omul preia spiritualul nu numai în capul său, ci în întregul său, cum se pătrunde în totalitate de spiritual. Este o acțiune la care nu poate ajuta decât impulsul hristic. La această lucrare trebuie să ajute și interpretarea impulsului hristic prin impulsul mihailic. Atunci, la cuvintele evanghelistului se va putea adăuga: Și trebuie să vină timpul când carnea să redevină Cuvânt și să se obișnuiască a sălășlui în împărăția Cuvântului.

În finalul Evangheliei stă scris că unele lucruri au fost lăsate deoparte, ceea ce nu înseamnă că este vorba de adaosul făcut de un redactor ulterior. Prin această afirmație se face aluzie la ceea ce se poate dezvălui omenirii numai pas cu pas. Înțelege greșit Evangheliile cel care consideră că acestea trebuie să rămână așa cum sunt și că este interzis să te atingi de ele. Evangheliile trebuie să fie tălmăcite potrivit expresiei lui Iisus Hristos: Eu sunt cu voi în toate zilele, până la sfârșitul timpului Pământului. Aceasta înseamnă: Eu nu m-am revelat numai în zilele în care au fost scrise Evangheliile, Eu voi vorbi prin Spiritul Meu diurn, Mihail, ori de câte ori veți căuta calea spre mine. Vă va fi îngăduit să adăugați Evangheliilor, prin revelația continuă a lui Hristos, ceea ce, de fapt, nu putea fi știut din Evanghelia primului mileniu, dar poate fi cunoscut din Evanghelia celui de al doilea mileniu, la care se vor putea adăuga lucruri noi în milenii următoare. Căci oricât de adevărat este ce scrie în Evanghelie: La început a fost Cuvântul și Cuvântul s-a făcut carne și a sălășlit printre noi, tot atât de adevărat este și faptul că trebuie să adăugăm revelația: Și carnea umană trebuie să fie respiritualizată, pentru a deveni aptă să sălășluiască în împărăția Cuvântului, astfel încât să vadă tainele dumnezeiești. Transformarea Cuvântului în carne este prima manifestare a lui Mihail, respiritualizarea cărnii trebuie să fie a doua manifestare a lui Mihail.

CONFERINȚA a III-a

Dornach, 23 noiembrie 1919

Alaltăieri am vorbit despre felul în care trăim, ca membri ai umanității, mai întâi într-o sferă pe care o putem numi cea de a patra etapă a evoluției noastre. Știm că evoluția Pământului s-a desfășurat astfel încât ceea ce este etapa terestră actuală s-a conturat treptat din evoluția Saturn, din care a rezultat evoluția solară, din aceasta evoluția lunară, iar din aceasta cea terestră. Dacă ne ațintim atenția asupra acestor patru etape succesive ale planetei Pământ, căreia îi aparține bineînțeles umanitatea, ne este îngăduit să privim spre om în măsura în care acesta este o ființă a capului uman. Trebuie însă să ne fie limpede și faptul că, vorbind astfel, ceea ce numim cap uman este expresia simbolică a tot ce aparține percepției sensibile, inteligenței și a tot ce trece prin percepția sensibilă și prin inteligența umană în viața socială. Trebuie să cuprindem, de asemenea, și tot ce parcurge omul în dezvoltarea sa datorită faptului că este o ființă care percepe prin simțuri și faptului că este o ființă inteligentă. Astfel, când spun, „omul ca ființă a capului său” aceasta exprimă simbolic tot ce am amintit.

Vorbim cu inima ușoară despre faptul că ne aflăm ca ființe umane fizice în atmosfera care ne înconjoară. Trebuie să recunoaștem și că această atmosferă ne aparține. Căci, nu-i așa, aerul care se află acum în noi era cu puțin timp în urmă în afara noastră. Nici nu putem fi imaginați ca existând în afara atmosferei. Dar, ca oameni moderni, ne-am obișnuit să credem că lucrurile ar fi stat mai de mult tot astfel - ceea ce nu este cazul - și că despre aer și altele asemănătoare

nu putem vorbi decât în sens modern. În prezent, ni se pare ciudat să vorbim despre faptul că, așa cum existăm în atmosfera înconjurătoare, ne mișcăm într-o sferă care conține întrucâtva condițiile care ne fac să fim ființe dotate cu percepție sensibilă, ființe inteligente care avem tot ce, exprimat simbolic în sensul amintit, ne permite să desemnăm omul ca pe o ființă a capului. Dar am spus că aceasta este numai una din sferele în care existăm. În realitate, noi trăim în mai multe sfere și vrem să facem acum un pas mai departe într-o sferă umană cuprinzând toate aspectele rezultate din faptul că Pământul nostru a parcurs trei stadii de dezvoltare anterioare și a putut trece în cel de al patrulea. Toate acestea se materializează prin această suprafață circulară, în care trăim ca în cea de a patra sferă evolutivă. În afară de aceasta noi mai trăim și într-o altă sferă evolutivă, aparținând entităților spirituale, care sunt creatorii noștri, la fel cum cea de a patra sferă evolutivă ne aparține nouă. Să facem, pentru început, abstracție de noi, oamenii, și să privim spre acele ființe pe care le-am numit în seria Ierarhiilor superioare nouă, Spirite ale formei, Spirite ale oricărei ființe creatoare de forme. În acest caz, trebuie să spunem că sfera pe care o atribuim Spiritelor dumnezeiești creatoare o vom atinge ca oameni abia după ce Pământul va fi parcurs cele trei stadii ale evoluției sale, pe care le găsiți descrise în cartea mea *Știința ocultă în linii mari* ca stadiile Jupiter, Venus și Vulcan, ajungând astfel la cel de al optulea stadiu. Așadar, acolo unde ne vom afla ca oameni după evoluția pe Vulcan există aceste Spirite creatoare. Este sfera lor, care le aparține, așa cum ne aparține nouă sfera a patra. Dar cele două sfere trebuie să ni le imaginăm ca întrepătrunzându-se. (Depășind prima suprafață circulară - roșie -, apare o a doua, mai mare - portocalie; vezi fig. 4.) Dacă desemnez această a doua sferă ca fiind a opta, atunci noi nu trăim numai în sfera a patra, ci și în a opta, în care viețuiesc împreună cu noi creatorii dumnezeiești.

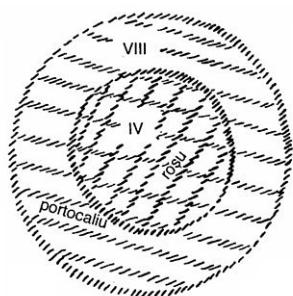

Fig. 4

Dacă vă direcționați atenția asupra sferei a opta, veți vedea că în ea trăiesc nu numai Spiritele creatoare dumnezeiești, ci și entitățile ahrimanice. Astfel, prin faptul că viețuim în ambianța sferei a opta, noi trăim laolaltă cu Spiritele resimțite ca forțele noastre dumnezeiești, dar și cu entitățile ahrimanice. În sfera a patra trăiesc împreună cu noi Spiritele luciferice. Astfel stau lucrurile cu repartitia acestor entități spirituale, în lumea cărora putem să pătrundem acum, dacă înțelegem ce se leagă, din noi înșine, cu ambianțele corespunzătoare acestor sfere.

Vederii științei spiritului i se revelează mai întâi faptul că, deoarece trăim în cea de a patra sferă a evoluției noastre, suntem, așa cum am spus, ființe care percep și sunt inteligente. Dar nu ne este îngăduit să uităm că tocmai în această inteligență - termen prin care desemnăm concomitent percepția sensibilă și inteligentă - se infiltrează forța luciferică. Această forță luciferică este, de fapt, intim legată cu tipul special de inteligență pe care omul actual o consideră ca fiind în esență inteligența sa proprie, care i se cuvine, cu care el lucrează de preferință. Și totuși această inteligență i-a fost împărtășită omului numai datorită faptului că acea entitate superioară despre care am vorbit ca fiind entitatea Mihail a împins în jos, în sfera omului, în cea de a patra sferă, spiritele luciferice. Prin aceasta în om a pătruns impulsul inteligent.

Puteți înțelege ce înseamnă acest impuls inteligent dacă vă fixați atenția asupra elementului impersonal al inteligenței umane actuale. Noi oamenii avem diferite interese. Ne întâlnim cu

interesele noastre personale și suntem individualizați tocmai prin ele. Dar în fața inteligenței această individualizare se oprește. Cu privire la inteligență, la logică, toți oamenii dispun de aceeași aptitudine și ne bazăm pe această calitate identică. Noi nu am dispune de aceste legi generale ale raționării corecte dacă nu s-ar fi exercitat, prin mijlocirea lui Mihail, o influență luciferică asupra omenirii. Ne înțelegem unii cu alții datorită faptului că avem o aceeași inteligență, iar această inteligență comună provine din spiritualitatea luciferică. Spiritualitatea luciferică a luat naștere prin faptul că Mihail a impregnat, ca să spunem așa, oamenii cu entitatea luciferică. Aceste influențe luciferice au continuat să se modeleze în evoluția istorică a omului. Pe lângă acestea, în om s-au mai dezvoltat și alte aspecte. În prezent încă mai este resimțită în cercuri largi această spiritualitate luciferică, pe care o numim inteligență, ca fiind caracteristică omului.

Pentru a face lucrurile mai limpezi, trebuie să vă îndreptați privirile sufletești asupra unui alt aspect, care poate reuni oamenii de pe tot globul, dacă va cuprinde întregul Pământ. Este impulsul hristic. Impulsul hristic este altceva decât impulsul inteligenței. Cel de-al doilea are un element de constrângere. Nu se poate face din inteligența omenirii o problemă personală. Un lucru care se decide cu ajutorul inteligenței nu se abordează, într-un mod personal, fără a vă exclude din viața socială ca alienat. Pe de altă parte însă nu puteți obține o relație cu impulsul hristic care să nu fie personală. Nimeni nu poate să se amestece în relația în care un altul vrea să se transpună față de Hristos. În definitiv, este o problemă personală. Prin faptul că Hristos a trecut prin Misteriul de pe Golgota și s-a legat cu evoluția Pământului, oricât de mulți oameni și-ar însuși impulsul hristic, făcându-l să devină un impuls personal, el se va uniformiza de la sine. Aceasta înseamnă că oamenii vor fi reuniți prin ceea ce face fiecare pe cont propriu în mod liber, nu constrâns prin inteligență, ci prin aceea că tocmai prin impulsul hristic relația cu Hristos se formează în așa fel încât, în fiecare caz în parte, este aceeași. Aceasta este deosebirea dintre impulsul inteligenței și impulsul hristic. Acesta din urmă poate fi identic în toată umanitatea și este totuși, pentru fiecare om în parte, o problemă personală. Inteligența nu este o problemă personală.

În ce a coborât impulsul hristic? Putem răspunde cu ajutorul unor precizări pe care le-am făcut deja. Știm că dezvoltarea capului uman este involutivă, o dezvoltare care se orientează invers. Cu privire la cap, omul este, într-o anumită măsură, într-un proces muribund continuu. Astfel încât putem să ne referim la faptul cosmic: Mihail a împins în jos, în împărăția omului, cetele luciferice. Ele au primit ca sălaș capul uman, dar aflat într-o stare muribundă continuă.

Cetele luciferice au început să anihileze tendința spre moarte a capului uman. În acest punct întâlnim o taină a naturii umane de mult cunoscută, dar aproape complet ascunsă omenirii mai noi. Dacă ne ațintim atenția asupra evoluției umane dumnezeiești, omul poartă în capul său un proces de moarte, o continuă anihilare. Dar paralel cu această moarte continuă se petrece și o intuire a vieții din partea lui Lucifer. În mod permanent, Lucifer vrea să facă din capul nostru un loc tot atât de viu cum este și restul organismului. Prin aceasta, el ar vrea ca evoluția umanității să devină un fel de rebeliune față de orientarea sa divină, dacă ar reuși să vitalizeze efectiv capul așa cum este vitalizat restul organismului uman.

Dar chiar acestui lucru trebuie să i se opună direcția divină a evoluției umane. Căci omul trebuie să rămână legat de evoluția Pământului pentru a putea evolua o dată cu stadiile Jupiter, Venus și Vulcan. Omul nu ar continua această cale care îi este predestinată, ci, dacă Lucifer și-ar atinge scopul, ar fi încorporat unui Cosmos care ar fi cu totul inteligent.

Fiziologic vorbind, Lucifer este permanent activ în noi, determinând transmiterea din restul organismului nostru a acelor forțe ale vieții care vor să impregneze capul omului. Vorbind din punct de vedere sufletec, Lucifer vrea să dea un conținut substanțial conținutului inteligenței noastre, care nu cuprinde decât idei și imagini. Lucifer are tendința - ceea ce am afirmat

referindu-mă mai înainte la fizic spun acum cu privire la sufletesc - ca atunci când noi obținem în spirit o imagine, ceva care ar putea fi o formă artistică, el să-i dea un conținut substanțial adevărat, așadar să umple conținuturile noastre ideatice, conținutul reprezentărilor noastre cu realitate pământească obișnuită. Prin aceasta, el ar face ca noi să pierdem ca oameni cealaltă realitate și să ne refugiem într-o realitate de idei care ar deveni o realitate și nu simple gânduri. Este permanent legată cu ființa umană această tendință de a transforma fanteziile noastre în realități și se fac cele mai mari eforturi imaginabile pentru ca fanteziile umane să poată deveni realități.

Însă tot ce se manifestă în omenire drept cauze interne de boală este legat de această tendință luciferică. Depistarea lucrării lui Lucifer, a împingerii forțelor vitale în forțele de moarte ale capului uman, reprezintă în realitate diagnosticul tuturor bolilor interne. Dezvoltarea medicinei în sensul științelor naturii trebuie să tindă, în final, la construirea cunoașterii pe acest element luciferic. O asemenea înțelegere aparține tendințelor caracteristice influenței lui Mihail, care irumpe în dezvoltarea noastră omenească.

Influența ahrimanică este exact opusă. Ea se face simțită acționând din cea de a opta sferă, unde se formează restul organismului nostru - excluzând capul -, care este plin de vitalitate, alcătuit în vederea generării de vitalitate. Aici acționează forțele ahrimanice. Acestea se străduiesc, în sens invers, să trimită vitalității restului organismului forțele de moarte care, potrivit evoluției dumnezeiești, aparțin capului. Pe această cale ocolită obținem forțele morții mijlocite de Ahriman din sfera a opta. Acest lucru este exprimat în sens fizic.

Vorbind din punct de vedere sufletesc, ar trebui să mă exprim astfel: Tot ce există în această a opta sferă acționează asupra voinței umane, nu asupra inteligenței. Dar la baza voinței umane se află dorința; în voință se găsește întotdeauna ceva care ține de dorință. Ahriman încearcă să introducă în natura doritoare, aflată la baza voinței, elementul personal al omului. Și întrucât în natura doritoare este ascuns elementul personal al omului, activitatea noastră volițională este o amprentă a mersului nostru în întâmpinarea morții. În loc să ne lăsăm pătrunși de idealurile divine, în dorințele noastre și pe această cale și în voința noastră apare ceva personal.

Astfel ne aflăm în starea de echilibru între elementul luciferic și cel ahrimanic. Elementul luciferic-ahrimanic ne transmite boală și moarte în lumea fizică, în timp ce în domeniul sufletesc ne dezvoltă tot ce este înșelător, prin faptul că privim ca realitate ceea ce nu aparține decât lumii gândurilor, a reprezentărilor, a fanteziei. Prin raportare la elementul spiritual, pe această cale pătrunde în ființa umană lăcomia egoismului.

Vedem legată de natura umană această dualitate Lucifer-Ahriman și v-am explicat cum se înșeală omenirea civilizată, modernă, cu privire la această dualitate, luând ca exemple *Paradisul pierdut* al lui Milton, *Mesia* lui Kolpstock și *Faustul* lui Goethe. Acum am ajuns la un punct al evoluției noastre pămâtenesc care poate fi caracterizat prin faptul că am depășit cu puțin mijlocul acestei evoluții. Lucrurile stau astfel (vezi fig. 5): evoluția pământească a avut mai întâi o fază ascendentă, a atins un punct maxim și a devenit apoi descendentă.

Fig. 5

Din anumite motive, pe care nu trebuie să le analizăm astăzi, a existat un nivel staționar până în epoca greco-latină, până în secolul al XV-lea. Începând de atunci evoluția omenirii pămâtenesc a devenit cu adevărat descendentă.

Fig. 7

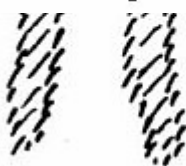

Fig. 6

Evoluția terestră, fizică, este descendentă de mai mult timp. Încă din vremea care a premers ultima noastră glaciațiune, așadar înainte de începutul catastrofei atlanteene, a început evoluția descendentă a Pământului din punct de vedere fizic. Acesta este un lucru pe care nu trebuie să-l spună antroposofia oamenilor, ci *este deja cunoscut de geologie* ([Nota 4](#)) că, în timp ce pășim peste bulgării de sol, în multe locuri de pe Pământ există o scoarță terestră aflată deja în degradare. Este suficient să urmăriți în cele mai bune cărți de geologie descrierea evoluției scoarței terestre și veți putea constata, ca un rezultat al fizicii, că Pământul se află pe partea descendentă a evoluției sale. Dar și ceea ce ființează în noi oamenii se află în involuție. Nu mai putem conta pe faptul că din evoluția corporală ar mai apărea pentru noi vreun nou avânt. Învățăm să privim omul pentru a observa direcțiile pe care le urmează în procesul evoluției sale actuale terestre spre formele următoare ale acestei dezvoltări a Pământului. Trebuie să învățăm să privim spre omul viitor. Acesta este modul de gândire mihailic pe care doresc să îl prezint mai detaliat.

Când vă aflați față în față cu semenul dumneavoastră, vă opuneți lui, de fapt, cu o stare de conștiință complet materialistă. Chiar dacă nu exprimați acest lucru cu glas tare și nici chiar în gând, în forul cel mai intim al conștiinței gândiți: Acesta este un om din carne și sânge, este un om alcătuit din substanțe terestre. Același lucru îl spuneți și în legătură cu animalele și plantele. Dar ce își spun în mod reciproc omul, animalul și planta se referă, în mod îndreptățit, numai la mineral. Să luăm exemplul extrem, omul. Să-l considerăm mai întâi așa cum apare în înfățișarea sa exterioară, îndreptându-ne atenția asupra siluetei sale (vezi fig. 6): ce este el ca formă exterioară noi nu vedem în realitate, cu capacitatea noastră de percepție fizică, deoarece este alcătuită mai mult de 90% din lichid, din apă. Iar cu ajutorul ochilor fizici percepem ce umple silueta, forma sa, ca substanță minerală. Vedem ce acumulează omul în sine din lumea minerală exterioară, dar pe cel care realizează acest lucru nu-l vedem. Vă exprimați corect numai dacă spuneți: Ceea ce se află în fața mea sunt particulele materiale pe care silueta spirituală a omului le acumulează în sine, este ceea ce face ca invizibilul din fața mea să devină vizibil.

Omul este invizibil, cu adevărat invizibil. Dumneavoastră, toți cei care vă aflați așezați aici sunteți invizibili pentru simțurile fizice. Numai că sunt de față multe siluete care au acumulat, printr-o anumită forță de atracție interioară, particule materiale (vezi fig. 7): Aceste particule materiale le vedem. Nu vedem decât ceea ce este mineral. Adevărații oameni sunt invizibili, sunt suprasensibili. A spune așa ceva, în deplină conștiință, în fiecare clipă a vieții treze, reprezintă modul de gândire mihailic. Aceasta înseamnă să nu mai privim omul ca fiind identic cu un conglomerat de particule minerale, pe care el nu face decât să-l înglobeze într-o anumită ordine. Animalele și plantele fac același lucru, numai mineralele nu o fac. A fi conștienți de faptul că ne mișcăm printre oameni invizibili - aceasta înseamnă a gândi mihailic.

Vorbim despre entități ahrimanice și luciferice, vorbim despre entitățile Ierarhiei îngerilor, arhanghelilor și începătoriilor (= arheilor) etc. Acestea sunt entități invizibile. Învățăm să le cunoaștem prin acțiunile lor. Am discutat despre multe dintre aceste acțiuni, chiar zilele trecute. Le cunoaștem prin ceea ce fac ele. Oare cu oamenii lucrurile stau altfel? Învățăm să cunoaștem omul, care este invizibil în lumea fizică, prin felul cum ordonează și depune particulele minerale într-o formă umană. Aceasta este însă numai una din activitățile ființei

umane. Faptul că trebuie să ne clarificăm într-un alt mod activitățile lui Ahriman și Lucifer, acțiunile îngerilor, arhanghelilor și arheilor nu înseamnă decât să cunoaștem aceste entități pe altă cale. Dar prin faptul că aceste entități sunt suprasensibile, dacă abordăm problema naturii ființei umane numai cu rațiunea, ele nu se deosebesc de noi.

Vedeți deci că a gândi mihailic înseamnă a recunoaște că din punct de vedere al ființei nu ne deosebim deloc de entitățile suprasensibile. Omenirea se putea descurca în lipsa acestei conștientizări pe vremea când mineralele îi mai ofereau ceva. Dar de când lumea minerală se află în involuție omul este constrâns să se deschidă spre o concepție spirituală despre sine însuși și despre lume. Faptul că ne putem găsi forța interioară, că nu suntem nevoiți să umblăm prin lume cu conștiința că omul ar reprezenta această acumulare de particule materiale, ci că este o ființă suprasensibilă, că aceste particule materiale nu fac decât să ne dezvăluie omul cu un gest al lumii minerale exterioare: aici este un om, forța de a dezvolta o asemenea stare de conștiință o poate avea omul într-o măsură mai mare din decada a opta a secolului al XIX-lea. Numai datorită influențelor ahrimanice, așa cum le-am caracterizat acum opt zile, omul stopează această conștientizare, nu vrea s-o dezvolte. În viața omului lucrurile se leagă între ele, și așa cum ne învățăm în jurul prejudecății că omul ar fi o ființă sensibilă, tot așa ne mișcăm și printre alte idei eronate. Vorbim despre evoluție și ne gândim că aceasta înaintază parcurgând etapele succesiv, de la sine. Dumneavoastră știți că nu a fost posibil să fie modelată artistic o asemenea evoluție în procesul construirii ființei noastre. Când am dat formă capitelurilor a trebuit să prezint într-o evoluție progresivă primul, al doilea și al treilea capitel; cel de al patrulea ocupă mijlocul, al cincilea se află în involuție, al șaselea este mai simplu, iar al șaptelea este din nou cel mai simplu*. A trebuit să adaug evoluției ascendente evoluția descendentă, involuția.

* Este vorba de capitelurile care încununau cele șapte coloane ce susțineau bolta uneia dintre sălile primei clădiri a Goetheanumului. (Nota trad.)

Noi avem cu adevărat acest lucru în capul nostru. În timp ce restul organismului parcurge încă evoluția ascendentă, capul nostru se află deja în involuție. Cine crede că evoluția înseamnă numai urcuș, se îndepărtează de realitate; așa a făcut Haeckel sub influența unei idei preconcepute: mai întâi ființe simple, apoi evoluție, ființe mai complicate, și așa mai departe, la nesfârșit, tot mai complicate, tot mai desăvârșite. Aceasta este o absurditate. Orice evoluție ajunge și la drumul de întoarcere. Orice ascensiune este urmată de un coborâș, are în sine predispoziția de coborâre. Una din erorile cele mai problematice ale omenirii constă în faptul că a pierdut conștiința legăturii dintre evoluție și devoluție (involuție), dintre dezvoltare și devenirea inversă (regresivă). Căci acolo unde există dezvoltare ascendentă trebuie să existe și predispoziția la dezvoltarea regresivă. În momentul în care o evoluție ascendentă începe să devină regresivă, dezvoltarea fizică se transformă în dezvoltare spirituală. Căci de îndată ce fizicul începe să devină regresiv există loc pentru o evoluție spirituală. În capul nostru este loc pentru o evoluție spirituală datorită prezenței unei involuții fizice concomitente. Totuși, nu vom înțelege ființa umană, și o dată cu ea nici restul lumii, înainte de a ajunge în situația de a vedea lucrurile în lumina corespunzătoare, adică de a stabili cu adevărat o anumită legătură între inteligența noastră și evoluția lui Lucifer, așa cum am expus-o anterior. Atunci vom valoriza aceste lucruri în mod corect și vom ști că inteligența noastră are cu adevărat nevoie de o influență pentru a putea conduce omul spre scopul său. Lucifer trebuie împiedicat, prin principiul Hristos, de a face din om un rebel față de calea sa dumnezeiască predestinată.

Am spus deja că lucrurile se leagă între ele. Omul este înclinat în prezent ca, sub influența aceleiași prejudecăți care a asociat forțelor divine unele calități luciferice, să vadă, de exemplu, în mod unilateral, în prezentarea frumosului un ideal. Desigur, frumosul poate fi prezentat ca atare. Dar trebuie să fii conștient că dacă în calitate de oameni ne-am dăruit numai frumosului am cultiva acele forțe care conduc la elementul luciferic. Căci după cum în lumea reală nu întâlnim evoluția unilaterală ascendentă izolată, deoarece ea implică și

involuția, tot așa nu găsim nici frumosul izolat. Frumosul luat izolat, folosit de Lucifer pentru a-i captiva pe oameni, pentru a-i înșela, ar elibera omenirea de evoluția pământească și ea nu ar mai fi legată de evoluția Pământului. În realitate, ca și în cazul angrenajului dintre evoluție și involuție, avem de-a face cu o luptă dâră între frumos și urât. Dacă vrem să înțelegem cu adevărat arta, nu trebuie să uităm că actul artistic, în străfundurile sale cele mai ascunse, trebuie să dezvăluie încleștarea frumosului cu urâtul, să fie o manifestare a luptei lor. Căci numai prin simplul fapt al percepției stării de echilibru dintre frumos și urât ne aflăm în interiorul realității, nu privind unilateral o realitate care nu ne aparține, dar care este ascunsă printre noi, realitatea luciferică și cea ahrimanică. Este necesar ca ideile acestea să se instaleze în evoluția culturală umană. În Grecia - știți cu cât entuziasm am vorbit de pe această poziție despre cultura greacă -, oamenii se puteau dedica în mod unilateral frumuseții, căci omenirea nu fusese încă cuprinsă de involuția pământească, cel puțin nu de către poporul grec. De atunci, omul nu-și mai poate oferi luxul de a cultiva frumosul pur; aceasta ar însemna fugă din realitate. El trebuie să ia atitudine în fața luptei reale dintre frumos și urât, trebuie să poată simți să intre în rezonanță, să viețuiască disonanțele în lupta cu consonanțele.

Prin aceasta în evoluția umanității pătrunde forța, din care rezultă și posibilitatea de a avea o structură a conștiinței care ne ridică cu adevărat deasupra iluziei că omul ar fi alcătuit din substanțe puse unele peste altele, din particule materiale pe care el doar le-a atras în sine. În prezent, s-ar putea spune că omul nu poartă în sine caracteristica naturii minerale, natura fizică exterioară. Mineralul exterior este greu. Dar ce ne dă, de exemplu, capacitatea de a dezvolta elemente sufletești - nu spun inteligența - nu este legat de gravitație, ci de opusul gravitației, ceea ce se numește forța ascensională a lichidului. V-am prezentat, cu alte prilejuri, cum plutește creierul nostru în lichidul cefalorahidian. Dacă nu ar pluti în acest lichid, micile vase de sânge din creier ar fi închise prin apăsare. Pe când Arhimede se afla o dată în baie, a descoperit că a devenit mai ușor și a fost atât de bucuros încât a emis celebrul său strigăt: Evrika! Acest lucru l-ați învățat la fizică. Așadar, sufletește nu trăim prin ceea ce ne trage în jos, ci prin ceea ce ne trage în sus. Noi existăm sufletește nu datorită faptului că este greu creierul, ci prin aceea că, plutind în lichidul cefalorahidian, el devine mai ușor. Noi viețuim prin ceea ce ne trage, îndepărtându-ne de Pământ. Acest lucru poate fi spus chiar și în sens fizic.

Ceea ce am dorit să subliniez în aceste trei prime conferințe este faptul că, față de viața modernă, este necesar să avem o concepție despre suflet care să ne facă conștienți, în fiecare moment al stării de veghe, de realitatea suprasensibilă din ambianța imediată, și care să nu cadă pradă iluziei conform căreia omul este o realitate pentru că îl vezi, iar spiritele nu sunt realități pentru că nu se văd. În realitate, nici omul nu se vede. Iluzia constă tocmai în credința că omul poate fi văzut. Noi nu ne deosebim de entitățile Ierarhiilor superioare. Sarcina omenirii moderne este aceea de a învăța să sesizeze similitudinea dintre ființele aparținând Ierarhiilor superioare și noi înșine, ba chiar și animale și plante.

Vorbim despre faptul că prin Misteriul de pe Golgota impulsul hristic a pătruns în evoluția Pământului, mai întâi în aceea a umanității, și că este legat în prezent de aceasta. Lumea spune că nu-l vede. Ea nu poate să-l vadă atât timp cât se înșală chiar și asupra omului, atât timp cât percepe cu totul altceva decât este omul cu adevărat. În clipa în care aceasta nu este o teorie, ci adevăr resimțit în mod viu de suflet, care ne face apti să vedem în om ceva suprasensibil, în acea clipă noi ne educăm facultatea de a percepe impulsul hristic, de a putea spune din propria noastră convingere: Nu-l căutați în gesturi exterioare, el este pretutindeni printre noi. Dar omenirea ar trebui să dezvolte și modestia și smerenia de a putea crede că autoeducarea unei asemenea stări de conștiință care vede în om de la început o ființă suprasensibilă ascunde ceva adevărat. Dacă afirmi acest lucru numai teoretic, nu obții nimic. Abia dacă nu crezi, dacă privești ca pe o absurditate, conform cu datele simțurilor, că ceea ce te întâmpină este omul adevărat, abia atunci te afli în dispoziția sufletească la care mă refer de fapt.

Dacă v-ați afla pe un șantier de construcții pentru a aduna cât se poate de multe lucruri diverse care se află aici, dacă le-ați putea mânui în așa fel încât un trecător să nu vadă nimic din dumneavoastră, ci numai bucăți de lemn, cioburi de cărămizi etc., el nu ar spune că această adunătură de fragmente dispuse într-o anumită formă ar fi omul. Nu faceti altceva nici cu materiile minerale pe care le prezentați semenilor, dispuse într-o anumită ordine în trupul dumneavoastră. Totuși, pentru că văd cu ochii fizici aceste materii minerale, ei spun că acestea ar fi omul. În realitate, este numai manifestarea exterioară care indică omul adevărat.

În vremurile precreștine, mesagerii lui Dumnezeu coborau pe Pământ sub formă vizibilă și se manifestau față de oameni, se făceau înțeleși de aceștia. Cel mai mare mesager divin coborât pe Pământ, Hristos, este în același timp cel care s-a putut manifesta, fără concursul omului, în cel mai mare eveniment de pe Terra. În prezent, trăim în timpul revelației lui Mihail. Și ea există aici, ca și celelalte revelații. Dar ea nu se mai impune omului, pentru că acesta a pornit pe calea evoluției libertății sale. Trebuie să ieșim în întâmpinarea revelației mihailice, trebuie să ne pregătim astfel încât el să ne trimită forțele cele mai puternice, pentru ca noi să fim conștienți de suprasensibilul din ambianța noastră terestră, nemijlocită. Nu interpretați greșit ce ar primi oamenii prezentului și ai viitorului prin această revelație mihailică, dacă s-ar apropia de ea prin libertate. Nu ignorați că oamenii se străduiesc, în prezent, să rezolve problema socială din rămășițele stărilor vechi de conștiință. Tot ce s-a putut explica din stările de conștiință vechi s-a clarificat. Pământul se află pe panta coborâtoare a evoluției sale. Prin reflectarea asupra a ceea ce a venit din timpurile vechi nu se pot rezolva imperativele care apar în prezent. Ele nu pot fi soluționate decât de o omenire cu o nouă structură sufletească. Sarcina noastră este aceea de a acționa în vederea apariției acestei noi dispoziții sufletești. Ca într-un coșmar înfrigorant care apasă asupra sufletelor noastre, vedem în prezent că oamenii nu pot ieși din reprezentările care au fost cultivate timp de milenii. Vedem cum rezultatele acestor reprezentări milenare se desfășoară aproape automat; ele au fost golite de conținut și nu mai reprezintă decât învelișuri de cuvinte. Se vorbește pretutindeni despre idealuri umane. În aceste idealuri nu există nimic, sunt numai sunete articulate, căci omenirea are nevoie de o altă structură a sufletului. S-a auzit cândva un strigăt în omenire, pe care-l traducem astfel: Schimbați sensul, căci s-a apropiat timpul! Oamenii de atunci mai puteau schimba sensul structurilor sufletești vechi. În prezent, această posibilitate s-a epuizat; pentru a putea împlini acum ce s-a cerut atunci, trebuie să ai o altă predispoziție sufletească. Mihail a mijlocit oamenilor revelația lui Iehova, influența lui Iehova. Începând cu sfârșitul deceniului al șaptelea al secolului trecut, el este preocupat de transmiterea impulsului hristic în adevăratul sens al cuvântului, dacă îi venim în întâmpinare. Și mergem în întâmpinarea lui dacă împlinim două condiții.

Cu privire la propria noastră predispoziție sufletească putem să spunem: Trebuie să ne întoarcem de la o anumită rătăcire. Nu aș dori să vă încarc prea mult memoria cu abstracțiuni, cu concepții filosofice despre lume, dar pentru că este un simptom al noii evoluții umane trebuie totuși să vă atrag atenția asupra faptului că în zorii vremurilor noi a trăit un filosof ca Descartes (Cartesius). El mai știa câte ceva despre spiritualitate, de exemplu faptul că aceasta se desfășoară prin intermediul sistemului nervos în curs de dispariție. El a rostit dictonul: Gândesc, deci exist! Acest lucru nu este conform cu realitatea. Noi nu existăm datorită faptului că gândim, căci gândirea este numai imaginea adevărului. Nu am avea de-a face cu gândirea dacă ne-am afla în plină realitate, dacă gândirea nu ar fi o simplă reflectare. Trebuie să devenim conștienți de caracterul de oglindire a lumii reprezentărilor noastre, de caracterul de oglindire al lumii gândurilor noastre. În clipa în care am conștientizat aceasta, vom apela la alt izvor al adevărului aflat în noi. Despre acesta vrea să ne vorbească Mihail. Aceasta înseamnă că trebuie să recunoaștem lumea gândurilor noastre sub aspectul său de reflectare; numai atunci vom acționa împotriva evoluției luciferice. Căci aceasta are tot interesul să ne prezinte aparența înșelătoare a reflectării, ca și cum în gândirea noastră ar exista substanță. Dar în reflectare nu există substanță, ci numai

imagine. Vom obține substanță din altceva, din straturile mai adânci ale conștiinței noastre. Acesta este unul din aspecte. Trebuie să conștientizăm faptul că gândurile noastre ne fac slabi; atunci vom apela la puterea lui Mihail, care este Spiritul care ne arată ce este mai tare în noi decât gândul, în timp ce prin civilizația noastră mai nouă am învățat să privim numai gândul, ceea ce ne-a făcut slabi, pentru că am apreciat gândul însuși ca fiind ceva real. Chiar dacă ne întoarcem de la inteligența abstractă pură, o facem numai aparent; noi ne aflăm sub impactul puternic al inteligenței oamenilor moderni și nu trimitem în straturile mai adânci ale ființei noastre, în înseși gândurile noastre, ceea ce ele ar trebui să cuprindă.

Al doilea aspect constă în faptul că aducem în dorințele noastre și o dată cu aceasta și în voința noastră ceea ce rezultă dintr-o realitate pe care trebuie să o considerăm a fi suprasensibilă. Am menționat în repetate rânduri că faptul de a nu fi luat în serios caracterul suprasensibil al Misteriului de pe Golgota a avut consecințe nefaste. V-am atras atenția asupra unei concepții, ca cea a teologului liberal Adolf Harnack ([Nota 5](#)). Există numeroși astfel de teologi liberali care recunosc că nu există o atestare prin documente istorice a realității Misteriului de pe Golgota. Desigur, nu este cu puțință să dovedești existența lui Iisus Hristos în același mod cu existența lui Cezar sau a lui Napoleon. De ce? Pentru că prin Misteriul de pe Golgota trebuia făcut cunoscut un eveniment la care omenirea era necesar să aibă un acces suprasensibil; nu trebuia să aibă un acces sensibil. Pentru ca omenirea să învețe a se ridica prin Misteriul de pe Golgota la nivelul suprasensibil, era necesar să nu existe nici o dovadă istorică exterior sensibilă.

Aceasta ne îndrumă spre două probleme cărora trebuie să le facem față. În primul rând să recunoaștem suprasensibilul în lumea sensibilă nemijlocită, așadar în lumea oamenilor, animalelor și a plantelor; aceasta este calea lui Mihail. Și, consecința acestui fapt: să găsim impulsul hristic în această lume pe care o recunoaștem ca fiind suprasensibilă.

În timp ce descriu aceste lucruri, eu vă dezvălui concomitent cele mai profunde impulsuri ale problemei sociale. Cu aceste abstracțiuni nu poți uni oamenii de pe întregul Pământ. Dar spiritele care introduc oamenii în suprasensibil și despre care am vorbit în aceste zile îi vor uni pe oameni.

Omenirea se îndreaptă spre înfruntarea unor lupte grele. Și împotriva acestor lupte, la al căror început abia ne aflăm, după cum am amintit în repetate rânduri, și care conduc impulsurile evoluției Pământului *ad absurdum*, nu vor exista remedii politice, economice sau spirituale preluate din farmacia vechii evoluții istorice. În vremurile străvechi își au originea fermentii care au adus Europa la începutul abisului ei, care vor opune Asia și America, care vor pregăti un război pe întregul Pământ. Împotriva acestui drum absurd al evoluției umane nu poate acționa decât ceea ce conduce oamenii pe drumul spre spiritualitate: calea lui Mihail, care-și găsește continuarea în calea lui Hristos.

CONFERINȚA a IV-a

Dornach, 28 noiembrie 1919

În completarea celor spuse în conferințele din săptămâna trecută și ca pregătire pentru aspectele pe care le vom dezvolta mâine și poimâine, aș vrea să mai spun unele lucruri. Este vorba să vă amintesc în alt mod decât am făcut-o până acum unele lucruri, pentru a putea urmări mai departe tema de care am început să ne ocupăm.

Dacă dorim să ne lămurim cu privire la modul cum s-a desfășurat evoluția Pământului, putem face cel mai bine acest lucru prin permanenta raportare a evenimentelor examinate la această evoluție. Prin această ordonare pătrunde o anumită structurare în toate domeniile în care omul se află în evoluție prin faptul că toată omenirea evoluează. Centrul de greutate este,

după cum știți, Misteriul de pe Golgota, datorită căruia tot restul evoluției Pământului își capătă sensul, adevăratul său conținut interior.

Dacă ne întoarcem la evoluția omenirii occidentale care a primit impulsul Misteriului de pe Golgota ca pe o influență din Orient, trebuie să spunem: Cu aproximativ cinci secole înainte de producerea evenimentului a început, în cadrul culturii grecești, pregătirea Misteriului de pe Golgota. Acest curent este inaugurat de Socrate, se continuă apoi în întreaga cultură greacă - de fapt același curent poate fi observat și în domeniul artei - cu personalitatea proeminentă, puternică a lui Platon și capătă un caracter, se poate spune, aparent mai savant, cu Aristotel.

Din diferite expuneri pe care le-am ținut ați putut reține că evul mediu, și anume perioada care a urmat lui Augustin, a ținut seama de ideile reieșite din gândirea lui Aristotel, pentru a se înțelege tot ceea ce se referea la Misteriul de pe Golgota, pregătirea și reverberația sa. Prin aceasta, gândirea greacă a devenit importantă și pentru evoluția creștină a Occidentului, până la sfârșitul evului mediu, încât a fost folosită pentru pătrunderea în conținutul Misteriului de pe Golgota. Este bine dacă ne lămurim asupra a ceea ce s-a întâmplat, de fapt, în Grecia, în aceste ultime secole înainte de pătrunderea Misteriului de pe Golgota.

Ce s-a petrecut în gândirea, simțirea, acțiunea omului grec este ultimul ecou al unei culturi originare a omenirii care nu mai este apreciată în prezent. Cu abordările noastre istorice, nu putem percepe aceste lucruri în adevărata lor lumina, căci ele nu ajung până la acele timpuri în care o cultură a Misteriilor, care se întindea peste Pământul civilizat de atunci, se infiltrasă în întreaga voință și simțire omenească. Trebuie să pătrundem retrospectiv până în milenii în care istoria nu mai are acces, cu ajutorul metodelor expuse în cartea mea ***Știința ocultă în linii mari***, pentru a vedea de ce natură era această cultură originară. Ea își avea izvorul în vechile Misterii la care aveau acces oameni selecționați de mari personalități conducătoare, potriviți pentru inițierea nemijlocită. Prin astfel de inițiați ajungea la ceilalți oameni cunoașterea pe care o obținuseră prin Misterii. În fond, întreaga cultură veche nu poate fi înțeleasă dacă nu se are în vedere substratul culturii Misteriilor. La Eshil se vede încă foarte clar acest substrat al Misteriilor. În filosofia lui Platon el poate fi de asemenea resimțit. Dar revelațiile asupra divinității obținute de omenire prin Misterii s-au pierdut din punctul de vedere al istoriei. Ceea ce a devenit cultură și poate fi dovedit istoric s-a păstrat în modul cel mai primitiv. Ce s-a întâmplat, de fapt, poate fi cel mai bine judecat prin lămurirea a ce a mai rămas în perioada de după Socrate din acea cultură primordială a Misteriilor, în care își are rădăcinile și cultura greacă. A rămas un anumit fel de a gândi, un anumit fel al omului de a-și reprezenta.

Se povestește cum a fundamentat Socrate dialectica, cum marele maestru a fost de fapt propovăduitor al gândirii, al acelei gândiri pe care apoi Aristotel a dezvoltat-o, dându-i un caracter științific. Dar ce a constituit un mod de gândire și de reprezentare atât de specific grecesc sunt ultimele acorduri ale unei culturi a Misteriilor, care avea un conținut foarte bogat. În concepția generală a omului fuseseră preluate prin cunoaștere fapte spirituale care sunt cauze fundamentale pentru ordinea lumii noastre. Aceste conținuturi mari, puternice s-au stins treptat. Dar modul de gândire pe care l-au dezvoltat elevii Misteriilor, modul de reprezentare, configurația gândirii au rămas și au devenit istorice, mai întâi în gândirea greacă, apoi în gândirea evului mediu, în aceea a teologilor creștini, care de fapt și-o însușiseră în beneficiul teologiei lor. Scopul lor era ca prin educarea gândirii să înțeleagă cu ajutorul formelor de gândire, a ideilor și noțiunilor, care erau continuarea gândirii grecești, ceea ce a ajuns în lume prin Misteriul de pe Golgota. Filosofia evului mediu, așa-numita scolastică, este în întregime o confluare a adevărilor spirituale ale Misteriului de pe Golgota cu gândirea greacă. Elaborarea, prelucrarea pe calea gândirii a Misteriilor de pe Golgota a fost făcută cu unealta gândirii grecești - dacă mă pot exprima astfel -, a dialecticii grecești. De la pierderea conținutului cunoașterii obținute în cadrul vechilor Misterii până la

În Occident, acest eveniment este înțeles mai întâi cu ajutorul dialecticii grecești. Cine vrea să se familiarizeze cu știința încă impregnată de teologie a secolelor X-XIV trebuie să-și organizeze gândirea altfel decât este obișnuită s-o facă omenirea actuală plecând de la modul de reprezentare a științelor naturale. Cei care judecă în mod obișnuit scolastica nu pot s-o facă în mod corect, pentru că au fost educați în sensul științelor naturale, iar scolastica presupune un alt mod de educare a gândirii decât cea practică la ora actuală.

Să încercăm să înțelegem deosebirea dintre cele patru secole și jumătate de dinaintea Misteriului de pe Golgota în aproape unica lume civilizată de atunci, cea greacă, și cele patru secole și jumătate în care omenirea a fost educată în spiritul științelor naturale. Cel mai bine vă pot reprezenta acest lucru pe un grafic (vezi fig. 8).

28

intersecția curbei cu cea de a treia linie verticală), cu perioada scursă de la apariția modului de gândire grec până la Misteriul de pe Golgota (a doua acoladă inferioară dinaintea celei de a doua linii verticale). Dar în timp ce linia curbă de sub acolada inferioară reprezintă o stingere, un amurg, în cazul liniei curbe dintre cea de a treia și cea de a patra linie verticală avem de-a face cu un început de manifestare a ceva. care trebuie să ia amploare, pe care trebuie să-l aducem la o anumită înălțime. Cultura greacă se afla la *un sfârșit*. Noi ne aflăm la *un început*.

* Chimborazzo, vulcan stins în Anzii sud-americieni, 6 310 m.

Pentru o înțelegere deplină a acestei reprezentări grafice a unui sfârșit și a unui început este necesar să abordăm evoluția umanității dintr-un anumit punct de vedere.

V-am spus în mod repetat că nu întâmplător se încearcă în prezent acea autocunoaștere a umanității care să fie comunicată prin știința spiritului de orientare antroposofică. Marea majoritate a oamenilor se află în fața unei posibilități de viitor extrem de semnificative. Este necesar să se ia foarte în serios faptul că omenirea istorică este un organism care evoluează continuu. Așa cum maturitatea sexuală apare la organismul izolat și mai târziu există și alte transformări legate de epocile de dezvoltare, tot așa și în istorie au loc perioade de transformări ale umanității. În prezent, oamenii opun învățaturii despre viețile terestre repetate obiecția că nu-și amintesc de acest lucru, de viețile lor anterioare.

Cine consideră că istoria evoluției umanității se desfășoară asemănător cu cea a unui organism, așa cum am făcut-o pe scurt ceva mai devreme, nu trebuie să se mire - dacă are în vedere cu adevărat această istorie a evoluției - că oamenii nu-și amintesc de viețile lor terestre anterioare. Căci vă întreb: Ce își amintește omul, de fapt, în mod obișnuit? Își amintește de lucrurile pe care le-a gândit deja. De lucrurile pe care nu le-a gândit el nu-și amintește. Foarte multe din evenimentele unei zile rămân neobservate. Nu vă amintiți de ele pentru că nu le-ați gândit, deși s-au petrecut poate în apropierea dumneavoastră. Nu vă puteți aminti decât de lucrurile pe care le-ați gândit.

În secolele și mileniile trecute nu exista o cunoaștere obiectivă despre ființa umană. Din perioada gândirii grecești există un fel de nostalgie după „Cunoaște-te pe tine însuți!”, dar această sintagmă capătă un conținut doar printr-o adecvată cunoaștere a spiritului. Abia când oamenii își pot cuprinde în gânduri sinea proprie - lucru pentru care omenirea s-a maturizat abia în timpul nostru - se pregătește facultatea de a-și aminti pe care o vor avea în viața viitoare. Căci mai întâi trebuie să gândești asupra lucrului de care trebuie să-ți amintești. Numai aceia care puteau cu adevărat să privească în mod obiectiv spre sinea proprie datorită inițierii parcurse în timpuri mai vechi (care nu trebuia obținută întotdeauna în cadrul Misteriilor), numai aceia, și nu sunt deloc puțini, vor putea privi retrospectiv la viețile lor pământene anterioare. Oamenii parcurg însă o transformare și în evoluția lor pur corporală. Aceste lucruri nu pot fi observate pe plan exterior, fiziologic, ci prin metodele științei spiritului. Constituția corporală a omenirii actuale este deosebită de cea existentă acum două mii de ani, iar peste două mii de ani nu va fi ca în prezent. Am vorbit de mai multe ori despre acest lucru. Oamenii pătrund într-un timp viitor în care - exprimat în mod nepretențios - creierul lor va fi altfel alcătuit decât sunt în prezent. Creierul va avea posibilitatea amintirii retrospective a vieților pământene anterioare. Dar aceia care nu au avut grijă să se pregătească prin reflectarea asupra sinei proprii vor resimți această capacitate ca pe ceva mecanic, ca pe un fel de nervozitate - pentru a folosi un termen actual -, ca pe o lipsă interioară. Ei nu vor ști ce le lipsește, pentru că în timpul acesta omenirea se maturizează și va putea vedea retrospectiv viețile ei anterioare. Dacă nu a pregătit această retroviziune, nu va putea privi înapoi. Atunci această capacitate va fi resimțită ca o carență. Din această cauză, depinde de cunoașterea corectă a forțelor de transformare actuale ale umanității ca oamenii să fie aduși la autocunoaștere prin știința spiritului orientată antroposofic. Acum

putem - și vreau să fac astăzi acest lucru - să ne îndreptăm atenția asupra viețuirii deosebite care va fi accesibilă oamenilor prin conștientizarea vieților pămâtenne anterioare.

În prezent, această simțire există la puțini oameni, dar totuși există și va deveni tot mai mult prezentă. Încă nu i se acordă o mare importanță. Eu vreau să o descriu așa cum va exista cândva. Omul care va trăi pe Pământ va spune: Prin faptul că viețuiesc împreună cu ceilalți oameni eu sunt educat în mod conștient sau inconștient pentru un anumit mod de gândire. Mie îmi vin anumite gânduri. Eu sunt născut și educat într-un anumit fel de reprezentare. Dar în același timp privesc mediul înconjurător: gândirea mea, modul meu de a-mi reprezenta nu se adaptează bine ambianței. Această nuanță a simțirii este prezentă astăzi la unii oameni. Ei gândesc ca și cum natura exterioară le-ar spune cu totul altceva, ca și cum aceasta le-ar cere cu totul altceva. Acolo unde au apărut oameni care au resimțit discrepanța între ce trebuie să gândească și ce spune natura exterioară, ei au fost ridiculizați. Hegel este un exemplu clasic în această privință. El a exprimat anumite gânduri despre natură - nu toate ideile hegeliene sunt nesăbuite - și le-a sistematizat. Apoi au venit filistinii și au spus: Acestea sunt ideile tale despre natură. Dar urmărește cutare sau cutare fenomen și vei constata că nu este așa. Hegel a răspuns: Cu atât mai rău pentru natură.

Desigur, cele spuse mai sus par a fi un paradox și totuși în această simțire se află ceva fundamentat din punct de vedere subiectiv. Este foarte posibil să te lași dus, fără nici un fel de prejudecăți, de gândirea ta înnăscută și să spui că, de fapt, natura ar trebui să se formeze cu totul altfel, dacă ar corespunde cu adevărat acestei gândiri. Apoi, după un anumit timp, ajungi să-ți dai seama că trebuie să te adaptezi și la ceea ce percepi sau constăți în natură. Cei mai mulți oameni nu observă că, o dată maturizati suficient pentru a asculta ce le transmite natura, au un suflet dublu, două adevăruri. Cei care observă un asemenea lucru pot suferi din această cauză, pentru că astfel în sufletul lor se produce o discrepanță. Dar ce vă descriu acum, ce dețin în prezent puțini oameni, care totuși există, chiar dacă adeseori ei nu văd aceasta, va deveni tot mai mult o dominantă. Oamenii vor spune din ce în ce mai frecvent: Prin felul în care sunt constituit sunt obligat să-mi fac o anumită imagine despre natură. Ea nu corespunde prea mult cu aceasta. Apoi mă integrez vieții, și în cursul timpului îmi însușesc și ce spune natura. Atunci trebuie să găsească o cale de ieșire.

Sufletele noastre vor avea aceste sentimente duale când vor reveni pe Pământ. Atunci vor apărea idei și simțiri interioare care îl vor face pe om să spună: Tu simți, de fapt, cum ar trebui să fie lumea, dar ea este altfel constituită. Apoi va fi necesar să te integrezi acestei lumi, vei face cunoștință cu un al doilea fel de legitate și va trebui să cauți un echilibru.

Să presupunem că omul pătrunde în existența fizică prin naștere (vezi fig. 9). El aduce cu sine ceea ce în gândirea și în trăirea sa sufletească este rezultatul vieții sale anterioare.

Fig. 9

În timpul în care nu era încă unit cu această viață pământească, aceasta s-a schimbat într-un anumit sens. El resimte o discrepanță între gândirea ale cărei urmări le aduce cu sine din viața anterioară și schimbările produse în ambianța terestră în timpul absenței sale de pe Pământ. Acum el se integrează în noua sa viață și nu preia în totalitate în conștiința sa ce îi transmite

ambianța. Se poate spune că percepe mediul înconjurător ca printr-un văl. El va prelucra acest lucru abia după moarte, după care îl aduce în propria sa viață viitoare. Omul se va afla întotdeauna într-o asemenea dualitate a vieții sale sufletești. El va deveni conștient de faptul că aduce cu sine ceva care este nou, un lucru în care a pătruns, ca om fizic, prin naștere. Dar prin componenta sa fizică, omul preia din această lume ceva care nu pătrunde imediat și în totalitate în sufletul său, ceva pe care-l va prelucra după moarte.

Omul actual ar trebui, de fapt, să se transpună într-un astfel de mod de a simți viața. Căci numai pătrunzându-ne cu astfel de viețuiri devenim conștienți de forțele care pulsează prin existența noastră și care altfel scapă neobservate. Noi suntem întrețesuți cu acestea. Dacă nu încercăm să le pătrundem cu conștiința, ele rămân în subconștient și ne îmbolnăvesc sufletește. Omul va percepe din ce în ce mai mult discrepanța dintre ce îi rămâne din viața anterioară și ce se pregătește în cursul vieții actuale pentru viața următoare. Și pentru că el va percepe tot mai mult această dualitate, va avea nevoie de o adevărată mijlocire interioară. O întrebare va deveni tot mai arzătoare: Cum ajunge omul la această mijlocire interioară? La aceasta nu putem găsi un răspuns decât dacă reflectăm la cele ce urmează:

Noi, oamenii, în existența de toate zilele, suntem pe deplin apți pentru viața de reprezentare numai în intervalul de la trezire la adormire. Viața de reprezentare înseamnă stare de veghe totală. Nu suntem complet treji, chiar dacă suntem în stare de veghe, cu privire la viața noastră afectivă. Sentimentele, chiar dacă reprezentările și gândurile noastre sunt perfect treze, nu au în cadrul conștiinței o altă treaptă de existență decât visele. Cel care poate cerceta în acest domeniu, știe prin vedere directă că, în conștiința noastră, sentimentele nu sunt mai vii, însă închipuirea prin care ne-am reprezentat sentimentele face ca lucrurile să pară altfel. Dar viața afectivă, ca atare, urcă din străfunduri în așa fel încât ce tălăzuiește în sus este ca o visare. Iar voința, în viața propriu-zisă, înseamnă ceva care doarme în noi, chiar dacă altminteri suntem treji. Noi suntem adormiți în ce privește voința. În felul acesta, purtăm în noi aceste trei stări de conștiință chiar și în stare de veghe. În timpul zilei circulăm treji, în viața de reprezentare, ne înșelăm, crezând că am fi treji și în voința noastră, pentru că avem reprezentări legate de ce înfăptuiește această voință. Dar nu urcă în conștiința noastră ce viețuiește voința, ci numai imaginea reprezentării. Noi visăm sentimentele noastre, petrecem în somn profund actele noastre de voință. Dar atunci când atragem prin cunoașterea imaginativă ceea ce visează altminteri în sentimente, și-l aducem la stadiul de cunoaștere completă, clară a lumii, atunci observăm că nu numai în reprezentările și gândurile noastre există înțelepciune - dacă putem folosi această denumire; tehnic putem s-o numim astfel, chiar dacă la mulți oameni există neînțelepciune. Înțelepciune există în gânduri, există însă și în sentimentele noastre și, de asemenea, și în viața noastră.

Viața de reprezentare	deplin trează	înțelepciune
Sentimente	visare	înțelepciune
Voință	somn profund	înțelepciune

Cu privire la existența actuală nu putem vorbi cu claritate decât despre viața noastră de reprezentare. Despre ce viețuiește în existența afectivă omenirea, în general, are alte idei decât despre viața de vis și totuși în aceasta există înțelepciune.

Cel care aplică în ceea ce privește sufletul său, cu seriozitate, exercițiile descrise în cartea mea *Cum obținem cunoștințe despre lumile superioare?*, poate să facă cunoștință cu o tălăzuire sufletească interioară care are într-o anumită măsură caracterul unui vis; pentru cei mai mulți oameni nu are decât caracterul unui vis, și nu are o regularitate mai mare decât visarea obișnuită. De fapt, în această trăire interioară nu domnește o logică unitară - uneori este o logică grotescă și cele mai diferite rămășițe de gânduri se grupează laolaltă, se succed ca un vis, alteori domină o logică uimitoare. Dar cel care aplică chiar și în mică măsură propriului suflet ce este descris în cartea mea poate recunoaște, ca o primă experiență

interioară, foarte primitivă, că în aceste trăiri se petrece totuși ceva. Când omul se afundă în această tălăzuire a viselor treze, de fapt, se ridică la suprafață o realitate nouă, opusă realității obișnuite a vieții exterioare. El poate observa relativ repede că în acest întreg există și înțelepciune, dar o înțelepciune pe care nu o poate cuprinde, și nu se simte suficient de matur pentru a o introduce integral în conștiință. Astfel, omul observă că înțelepciunea nu străbate numai stratul superior al conștiinței sale, de care este pătruns în viața de zi obișnuită, în stare de veghe, ci că dedesubt se află un alt strat al conștiinței sale, care-i apare lipsită de logică numai pentru că așa o numește el, pentru că încă nu-i poate cuprinde toată înțelepciunea. Când ți-ai însușit pe deplin cunoașterea imaginativă, aceste vise treze încetează de a fi atât de groțesti cum apar în viața obișnuită, ele se umplu cu o înțelepciune care nu face decât să indice un alt conținut al realității, o altă lume decât cea a simțurilor pe care o controlăm cu înțelepciunea obișnuită.

În viața obișnuită, în conștiința noastră cea de toate zilele din acest strat subiacent străbate nu numai lumea sentimentelor; dintr-un strat și mai adânc apare la suprafață lumea voinței, care este în întregime întrețesută cu înțelepciune. Numai că ea nu ajunge în conștiința noastră obișnuită. Putem spune că suntem dominați de trei straturi de conștiință. Prima este conștiința de reprezentare în care viețuim zilnic. A doua este conștiința imaginațiilor. A treia este conștiința inspirată, care însă rămâne la mare adâncime, acționează în noi în mod corect, dar al cărei specific nu-l recunoaștem în viața obișnuită.

I Conștiința de reprezentare

II Conștiința imaginațiilor

III Conștiința inspirată

Dacă filosofia contemporană nu ar fi atât de obtuză - eu nu mă refer la cel care nu are nici o treabă cu filosofia, dar filosofii ar trebui să poată înțelege acest lucru, ceea ce nu se întâmplă -, ar trebui să sesizeze marea deosebire dintre adevărurile obținute pe baza cercetării exterioare a naturii și cele descoperite în științe, de pildă de matematică și geometrie, cu ajutorul cărora se fac eforturi pentru a înțelege natura exterioară.

Se poate spune că în ceea ce privește adevărurile pe care omul și le însușește prin observație exterioară nu putem vorbi niciodată de o certitudine. Acest lucru a fost repetat de atâtea ori în istoria filosofiei, încât este de prisos să-l discutăm prea în detaliu. Kant și Hume l-au spus foarte clar, susținând chiar în mod bizar: Observăm că Soarele răsare, dar aceasta nu ne dă dreptul să afirmăm că Soarele va răsări și mâine. Noi nu facem decât să conchidem, pe baza observațiilor noastre, că până acum Soarele a răsărit mereu, deci că va răsări și mâine. Așa stau lucrurile în ce privește adevărurile pe care le extragem din observații. Nu la fel stau lucrurile cu adevărurile matematice. O dată ce le-am înțeles, știm că ele sunt valabile pentru totdeauna. Cel care poate demonstra că pătratul ipotenuzei este egal cu suma pătratelor catetelor știe că nimeni nu va putea desena niciodată un triunghi dreptunghi pentru care această teoremă să nu fie valabilă.

Cu adevărurile matematice lucrurile stau altfel decât cu adevărurile obținute din observații exterioare. Acest lucru este cunoscut, dar mijloacele cercetării actuale nu permit să se întrevadă motivul real. Motivul îl constituie faptul că adevărurile matematice ies din profunzimi ale interiorului oamenilor, că ele își au obârșia în stratul inferior al conștiinței și, fără ca omul să știe, ele țâșnesc în conștiința superioară, unde el le vede în interior. Noi deținem adevărurile matematice deoarece sălășluim noi înșine matematic în lume. Umblăm, stăm etc., descriem linii. Prin acest comportament voluntar față de lumea exterioară obținem intuirea interioară a matematicii. Matematica ia naștere în al treilea strat al conștiinței (vezi schema de la mai jos), și țâșnește în sus.

Așadar, avem reprezentări foarte clare privind cel puțin o parte a acestei conștiințe

subiacente, chiar dacă în acest caz ea nu-și are originea în conștiința obișnuită. Reprezentările matematice, geometrice se ridică din acel nivel profund. Numai stratul intermediar are ceva din caracterul confuz al visului. Aici sus, unde are loc starea obișnuită de veghe de peste zi, în viața de reprezentare ne găsim din nou în domeniul clarului. Apoi mai este clar și ce se ridică din cel de-al treilea strat al conștiinței. Ce se află între aceste straturi atinge, la majoritatea oamenilor, o stare asemănătoare cu o visare trează confuză. Este foarte important să ne lămurim asupra acestui lucru. O asemenea conștiință întâlnim mai ales la greci. Ei au preluat această primă conștiință ca o rămășiță a culturii Misteriilor. Este vorba de un element pur luciferic, pe care vi l-am descris nu de mult. Este vorba de cultura intelectualistă. În capul nostru ea este foarte clară. Este întrepătrunsă de înțelepciune, de o înțelepciune general valabilă. Dar în noi ea este un element luciferic. Iar ce se află aici, jos, și este atât de îndrăgit de oamenii de știință actuali era apreciat de Kant, care a spus: Există în privința naturii numai atâta matematică câtă matematică se află în ea - acesta este un element pur ahrimanic care urcă prin ființa umană.

Nu este suficient să știm despre ceva că este corect. Știm că lucrurile pe care le înțelegem cu intelectul, prin intermediul capului, sunt corecte, dar acesta este un dar al elementului luciferic. Știm, de asemenea, că matematica este corectă, dar această corectitudine a matematicii o datorăm lui Ahriman, care sălășluiește în noi.

Viața de reprezentare	veghe totală	înțelepciune
Sentimente	visare	înțelepciune
Voință	somn	înțelepciune

- I Conștiința de reprezentare luciferică
- II Conștiința de imaginațiuni
- III Conștiința inspirată ahrimanică

Elementul cel mai nesigur se află la mijloc. Este vorba de vise, care tălăzuiesc aparent în mod illogic.

Doresc să vă mai dau și un alt indiciu pentru a înțelege întreaga importanță a problemei. Pătrunderea matematică a lumii, prin Galilei, Giordano Bruno, își are originea din acest strat profund al conștiinței. Au trecut patru secole și jumătate de când ne străduim să introducem acest element ahrimanic în gândirea și simțirea noastră. În timp ce în gândirea greacă zona cea mai limpede a conștiinței a fost luminată de ecoul ultim al culturii Misteriilor, în straturile inferioare, cele mai profunde, ale conștiinței noastre, găsim zorile a ce trebuie să-și găsească împlinirea, care trebuie să urce la suprafață abia în viitor.

Viața sufletească umană este ca un braț de balanță care trebuie să caute mai întâi echilibrul între elementul luciferic și cel ahrimanic (vezi fig. 10). Elementul luciferic se află în capul nostru, iar cel ahrimanic jos, în înțelepciunea care ne împregnează voința. Iar noi trebuie să căutăm echilibrul între aceste elemente, ceea ce nu pare deloc simplu.

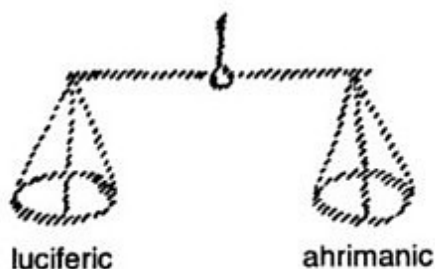

Fig. 10

Cum pătrunde înțelepciunea în această parte mediană a omului? Omul este controlat, în privința capului, de Lucifer, iar în privința înțelepciunii metabolismului, a înțelepciunii membrelor de Ahriman. Dar în ceea ce privește inima - căci ce este descris aici ca stare intermediară a conștiinței este dependent de organizarea inimii noastre, cu ritmul ei (citiți despre aceasta în cartea mea *Enigmele sufletului*), în aceeași măsură în care este legată intelectualitatea noastră de cap -, în această sferă trebuie să se instaureze de asemenea, treptat, o ordine tot atât de mare ca aceea care a intrat prin logica minții în înțelepciunea capului, cum pătrunde prin matematică, geometrie, pe cale ahrimanică, în general prin observarea exterioară, rațională a naturii. Cum ajunge în această zonă mediană a ființei omenești logica interioară, înțelepciunea interioară, capacitatea de orientare? Prin impulsul hristic, prin ceea ce a trecut în cultura Pământului prin Misteriul de pe Golgota.

Există o anatomie a științei spiritului care ne arată ce este cultura capului, ce este cultura metabolismului și ce este acea sferă aflată între primele două și de ce are nevoie aceasta. Ființei umane îi este caracteristică întrepătrunderea cu impulsul hristic.

Așadar putem spune: Să admitem în mod ipotetic, pentru o clipă, că Misteriul de pe Golgota nu ar fi intrat în evoluția Pământului; și în acest caz omul ar fi fost caracterizat de înțelepciunea capului. El ar deține și ce a urcat la suprafață începând cu secolul al XV-lea. Dar ar fi gol și pustiu în ceea ce privește entitatea sa centrală, ar resimți din ce în ce mai mult dezacordul dintre cele două sfere interioare amintite. El nu ar putea realiza starea de echilibru. Noi putem instaura starea de echilibru numai prin faptul că ne pătrundem cu impulsul hristic, care stabilește echilibrul dintre elementele luciferice și cele ahrimanice.

Prin aceasta putem conchide că în cele patru secole și jumătate precreștine i-a fost hărăzit omului o anumită pregătire pentru Misteriul de pe Golgota, ultima prelungire a culturii Misteriilor, care s-a statornicit ca o amintire a acestei vechi culturi. Iar în timpurile mai noi, timp de patru secole și jumătate ființa umană s-a pregătit pentru o nouă direcție a spiritului, pentru un nou fel de cultură a Misteriilor. Dar pentru ca acestea să poată fi legate și în evoluția istorică a umanității trebuia ca Misteriul de pe Golgota să fie implicat în evoluție. Contemplată din afară, evoluția umană se desfășoară în așa fel încât Misteriul de pe Golgota este introdus în evoluția umanității ca un fapt obiectiv. Interior însă, evoluția umanității progresa astfel încât oamenii se maturizează până când, în secolul al XV-lea, primesc o nouă influență, pe care am considerat-o ca fiind a lui Ahriman, datorită căreia vor resimți necesitatea unei posibilități de a construi o punte între cele două etape.

În felul acesta putem înțelege interior omul tripartit. Și îl vom înțelege mai bine când vom face legătura dintre cele expuse astăzi și un alt lucru, pe care l-am spus cu alte ocazii. Un grec din antichitate, cu ultimele sale reminiscențe din vechea cultură a Misteriilor, nu ar fi putut fi ateu - în afara unor indivizi degenerați, dar nici la aceștia într-o măsură comparabilă cu timpurile noastre. Analizat în fond, ateismul este o creație mai nouă, cel puțin în formele sale radicale. Omul grec, care stăpânea dialectica, simțea încă în gândirea sa, chiar și în

gândirea lipsită de conținut, acțiunea forței divine.

Știind acest lucru, ne dăm seama pe ce se bazează contestarea totală a divinității. Prin metodele științei spiritului se poate stabili că ateii sunt oameni la care organic ceva nu este în ordine. Uneori acest lucru tine de relații structurale foarte fine. În realitate, ateismul este o boală, și acest lucru trebuie să-l reținem înainte de orice. Căci atunci când organismul nostru este deplin sănătos el nu poate interacționa altfel, în diferitele sale angrenaje, decât în sensul în care resimțim propria noastră origine din lumea divină - *ex deo nascimur*.

Un alt caz este acela în care omul poate resimți ce este dumnezeiesc, dar îi lipsește cu desăvârșire posibilitatea de a-L simți pe Hristos. În această privință nu se fac, în prezent, diferențieri foarte fine. Oamenii se mulțumesc să dea atenție cuvintelor. Dacă testezi conținutul spiritual real al multor occidentali și nu te orientezi după cuvinte - din ceea ce spun rezultă că ei cred în libertatea voinței etc. -, se poate constata cum întreaga configurație a gândirii contrazice ce exprimă. Ei au fost obișnuiți să vorbească despre Hristos, despre libertate etc. numai în legătură cu cultura. În realitate poți spune că un mare număr de oameni care trăiesc printre noi sunt turci, deoarece conținutul credinței lor este fatalist, ca al mahomedanilor - chiar dacă acest fatalism este descris ca o necesitate a naturii. Mahomedanismul este mult mai răspândit decât se crede. Dacă în loc de a da atenție cuvintelor se are în vedere conținutul spiritual-sufletesc, atunci putem spune că mulți creștini sunt de fapt turci. Și astfel oamenii își spun creștini chiar dacă nu pot găsi trecerea de la Dumnezeu pe care-l simt la Hristos.

Este suficient să amintesc exemplul clasic al unui teolog modern, Adolf Harnack, care a scris *Ființa creștinismului*. Vă rog să faceți următorul experiment: ștergeți peste tot unde întâlniți în carte numele lui Hristos și scrieți numele lui Dumnezeu; aceasta nu va schimba cu nimic conținutul cărții. El vorbește despre Dumnezeu-tatăl în general, despre Dumnezeu-tatăl care se află la baza lumii create. Nu simte nevoia ca ce afirmă să se raporteze la Hristos. Acolo unde dovedește ceva, este vorba de un neadevăr fie interior, fie exterior, deoarece preia diferitele afirmații din Evanghelii; dar în modul în care le prelucrează nu găsește nici un prilej de a le raporta la Hristos. Trebuie să găsești posibilitatea de a nu-L concepe pe Hristos în așa fel încât să-L identifice cu Dumnezeu-tatăl. Foarte mulți teologi evanghelici mai noi nu pot face deosebirea dintre noțiunea de Dumnezeu și aceea de Hristos. Una este să nu-L găsești în viață pe Hristos și alta să nu-L găsești pe Dumnezeu-tatăl. Aici nu este vorba de a pune în vreun fel la îndoială divinitatea lui Hristos, ci de faptul că trebuie să facem deosebire clară între Dumnezeu-tatăl și Dumnezeu-Hristos. Acest lucru se exprimă și în viața sufletească a omului. A nu-L găsi pe Dumnezeu-tatăl este o boală; a nu-L găsi pe Hristos este o nenorocire. Căci omul este legat de Hristos, el depinde interior de Acesta. Dar el depinde de ceva care s-a desfășurat ca eveniment istoric. De aceea trebuie să găsească aici, în lumea exterioară, o legătură cu Hristos. Dacă nu-L găsește, este o nenorocire. Este o boală a nu-L găsi pe Dumnezeu-tatăl. Este o nenorocire să nu-L găsești pe Dumnezeu-fiul, pe Hristos.

Dar ce înseamnă să nu-L găsești pe Sfântul-Duh? Cine nu poate să-și cunoască propria spiritualitate pentru a găsi legătura dintre aceasta și spiritualitatea lumii are o spiritualitate slabă; a nu recunoaște Duhul este o debilitate sufletească.

Vă rog să vă amintiți de aceste trei carențe ale structurii sufletești - vom putea continua apoi, mâine, aceste considerații -, de ce v-am spus astăzi despre cele trei stări de conștiință și că a fi ateu, a nu putea găsi pe Dumnezeu din care ne-am născut este o boală; a nu-L găsi pe Hristos este o nenorocire, a nu găsi Duhul este o debilitate mintală. În același fel se deosebesc și căile omului spre Sfânta Treime. Și va fi tot mai necesar pentru omenire să adâncească aceste probleme concrete ale vieții sufletești, să nu rămână la abordări generale, confuze, nebuloase. În prezent, există o înclinație cu totul specială pentru asemenea

nebulozități. Este o sarcină esențială a timpului actual de a depăși această stare și de a păși din nou în concretul vieții sufletești.

CONFERINȚA a V-a

Dornach, 29 noiembrie 1919

Omul poate obține o conștiință adevărată, care să-i cuprindă sufletul, numai prin faptul că preia legile cele mai importante, esențiale ale evoluției umane. Noi trebuie să recunoaștem și să aducem în viața noastră sufletească ce s-a întâmplat în cursul evoluției umane. Aceasta ar fi, într-un anumit sens, sarcina omului contemporan. Dar acum se pune problema să se acorde toată importanța faptului că însăși evoluția umanității este asemănătoare evoluției ființei vii. Există o dezvoltare a întregului neam omenesc, așa cum există o creștere logică a fiecărui individ uman. Și cum prezentul este un timp în care anumite lucruri trebuie să urce în conștiință și cum omul a participat, în viețile sale terestre succesive, la variatele modelări ale istoriei evoluției umanității, este necesar să ne dezvoltăm înțelegerea pentru diversitatea dispozițiilor sufletești în diferitele etape ale evoluției. Ce numim azi istorie este, de fapt, o ficțiune acceptată din diferite motive, pentru că în această înșiruire abstractă de evenimente și în căutarea cauzei și efectului desfășurărilor istorice nu se iau în considerare metamorfozele vieții sufletești umane. Dacă am examina din acest punct de vedere diferite etape istorice, ne-am putea lămurii cât de plină de prejudecăți este credința că așa cum sunt dispuse astăzi sufletele omenesci tot astfel au fost în toate timpurile care s-au succedat din vremea primelor documente istorice. Dar aceasta nu corespunde realității. Chiar și oamenii cei mai simpli, mai primitivi ai secolelor al IX-lea și al X-lea d.Hr. aveau o cu totul altă dispoziție a sufletului decât cei care au trăit după mijlocul secolului al XV-lea. Acest lucru poate fi urmărit atât în degradările morale cât și în aspirațiile spre înălțimi ale neamului omenesc. Încercați să intrați în posesia admirabilei lucrări a lui Dante despre *Monarhie* ([Nota 6](#)). Dacă veți citi o astfel de scriere, dar nu ca pe o curiozitate, ci cu un anumit simț al detectării cultural-istorice, veți observa lucruri care ar fi imposibil să fie exprimate de sufletul unui om contemporan. Mă voi referi la un singur exemplu.

Dante caută să ne convingă în această carte, care în intenția sa trebuia să fie o tratare serioasă a bazei juridice și politice a monarhiei, că romanii au constituit poporul cel mai important de pe Pământ. El spune că a fost un drept primordial al romanilor acela de a cuceri întreaga planetă, că această cucerire era un drept superior dreptului la independență a diferitelor popoare mici, că Dumnezeu a vrut ca romanii să domnească asupra popoarelor mici, spre binele lor. Pentru justificarea dreptului romanilor de a domni asupra lumii Dante aduce numeroase dovezi reieșite din spiritul timpului. Una din aceste dovezi este următoarea: romanii se trag din Enea. Acesta a fost căsătorit de trei ori. Mai întâi cu Creusa. Prin această căsătorie a dobândit dreptul de a stăpâni peste Asia, în calitate de fondator de neam. Apoi s-a căsătorit cu Didona, ceea ce i-a dat dreptul, ca strămoș al romanilor, de a stăpâni Africa. Apoi s-a unit cu Lavinia, obținând dreptul - de fapt, pentru romani - de a stăpâni Europa. Herman Grimm, care a discutat o dată această problemă, face următoarea remarcă îndreptățită: Ce noroc că nu fuseseră descoperite America și Australia.

Această concluzie era pentru cel mai eminent spirit al timpului lui Dante ceva de la sine înțeles. O astfel de expunere avea pe atunci valoarea unei aprecieri juridice. Acum, vă rog să vă reprezentați că un jurist actual ar ajunge la o asemenea concluzie. Nu vă puteți reprezenta așa ceva. Tot atât de puțin vă puteți reprezenta că un asemenea mod de gândire ar fi rezultatul dispoziției sufletești a unui contemporan al nostru.

De aici rezultă cum trebuie să privim transformările sufletului omenesc. Neînțelegerea acestor lucruri a dăinuit întrucâtva până în timpurile actuale, dar în prezent acest lucru nu mai este posibil și mai ales nu va mai fi posibil în viitor. Aceasta pentru că până în prezent, sau

cel puțin până la revoluția franceză (sfârșitul secolului al XVIII-lea), de când lucrurile s-au mai schimbat, deși au continuat să existe rămășițe ale vechilor stări sufletești, omenirea avea anumite instincte, din care ea putea dezvolta o conștiință care era suport al sufletului. Însă deoarece omenirea s-a aflat în continuă transformare, aceste instincte au dispărut, iar omul a trebuit să realizeze în mod conștient legătura cu întreaga umanitate. Aceasta este de fapt semnificația profundă a problemei sociale actuale. Ce se afirmă în diferite moduri în cadrul partidelor nu este decât o formulare superficială. Ce tălăzuiește, de fapt, în străfundurile sufletelor oamenilor nu se exprimă prin astfel de formule. Din aceste străfunduri reiese că fiecare om ar trebui să realizeze în mod conștient relația cu întreaga omenire, adică să-și însușească un impuls social.

Acest lucru nu se poate realiza fără a analiza cu adevărat legea evoluției. Să facem din nou aceasta. Să luăm ca exemplu perioada dintre secolele IV și XVI d.Hr. Vedem cum se răspândește creștinismul în Europa civilizată (despre aceasta am mai vorbit). În această perioadă se acordă multă atenție înțelegerii tainelor de pe Golgota cu ajutorul reprezentărilor și conceptelor umane transmise de cultura greacă. Începe apoi o altă etapă a evoluției. Ea se face simțită chiar ceva mai devreme, la mijlocul secolului al XV-lea, dar devine evidentă abia în secolul al XVI-lea. Atunci începe gândirea orientată spre științele naturii să cuprindă mai întâi omenirea superioară, continuând să se răspândească tot mai mult.

Să examinăm această gândire orientată spre științele naturii din perspectiva uneia din trăsăturile ei. Este vorba de faptul că un reprezentant tipic al acestei direcții de gândire nu o scoate la capăt cu dilema: necesitate naturală-libertate umană. Gânditorul naturalist al vremurilor noi concepe omul ca pe un element al naturii, văzută ca un flux de cauze și efecte strâns înlanțuite. Desigur, azi mulți oameni știu că libertatea, trăirea libertății este un fapt al conștiinței umane. Ceea ce nu ne împiedică să rezolvăm problema atunci când ne integrăm în configurația specială a gândirii naturaliste. Dacă înțelegem entitatea umană așa cum o cer științele naturale, nu putem face joncțiunea dintre această gândire și gândirea asupra libertății omenești. Unii tratează simplu libertatea umană, sentimentul responsabilității umane. Am cunoscut un profesor de drept penal care își începea de fiecare dată prelegerile astfel: „Domnii mei, eu am sarcina de a vă expune dreptul penal. Începem aceasta prin acceptarea ca axiomă a faptului că ar exista libertate și responsabilitate. Căci dacă acestea nu ar exista, nu ar putea exista nici dreptul penal. Există însă un drept penal, căci eu trebuie să-l predau. Așadar, există și libertate și responsabilitate”. Această argumentație este simplistă și ne arată cât de greu pot să explice în prezent oamenii care este legătura dintre necesitatea naturală și libertate. Cu alte cuvinte, aceasta nu înseamnă altceva decât că omul a fost constrâns, datorită evoluției ultimelor secole, să gândească despre o omnipotență a necesității naturale. Ce este această omnipotență a necesității naturale?

Gânditorii actuali cred că acționează sau, mai mult, gândesc fără prejudecăți, pur științific, atunci când afirmă că omul este alcătuit din trup și suflet. Până la pretinsul mare filosof Wilhelm Wundt (de fapt, mare numai prin grația editorului său, spun oamenii), a gândi liber de prejudecăți însemna a distinge în om trupul și sufletul, dacă sufletul mai este pus în vreun fel în valoare. Cu multă timiditate se face încercarea de a spune că omul este alcătuit din trup, suflet și spirit. Filosofii care cred că omul este format din trup și suflet nu știu, de fapt, că acest lucru este rezultatul unui proces istoric, care își are originea în al optulea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, unde biserica catolică a negat spiritul, ridicând la rang de dogmă faptul că dreptcredinciosul creștin trebuie să considere componente ale omului trupul și sufletul, și că acesta din urmă are și unele însușiri spirituale. Este vorba de o poruncă bisericească. Filosofii nu știu că susținând acest lucru ascultă numai de porunca bisericească, ei cred că fac știință lipsită de prejudecăți.

Cam tot așa stau lucrurile și cu necesitatea naturală. Dacă analizăm în detaliu evoluția spirituală a secolelor IV-XVI, ajungem la concluzia că din gândirea umană s-a cristalizat un

concept foarte special despre Dumnezeu care culminează cu sintagma: Dumnezeu atotputernicul. Foarte puțini sunt cei ce știu că pentru omul dinaintea secolului al IV-lea d.Hr. nu ar fi avut nici un sens să vorbească despre Dumnezeu atotputernicul. Noi nu vehiculăm adevăruri ale catehismului; acolo se spune că Dumnezeu este atotputernic, atotștiutor, preabun etc. Toate acestea sunt lucruri care nu au de-a face cu adevărul. Înainte de secolul al IV-lea, cei care ar fi înțeles aceste lucruri, care ar fi fost în mijlocul lor nu s-ar fi gândit să considere atotputernicia o calitate esențială a ființei dumnezeiești, deoarece mai exista postacțiunea conceptelor grecești. Și dacă era vorba de esența divină, nu s-ar fi spus Dumnezeu atotputernicul, ci Dumnezeu atotînțeleptul.

Înțelepciunea îi era atribuită ca o calitate fundamentală Ființei divine. Noțiunea de atotputernicie a pătruns treptat, începând din secolul al IV-lea, în ideea de Ființă divină. Aceasta continuă să evolueze. Este părăsită noțiunea de personalitate, iar predicatul este transferat pur și simplu ordinii naturale, reprezentată din ce în ce mai mult într-un mod mecanic. Și noțiunea mai nouă de necesitate a naturii, atotputernicie a naturii, nu este nimic altceva decât rezultatul noțiunii de Dumnezeu existentă între secolele IV și XVI. Nu s-a făcut altceva decât au fost respinse calitățile ce țin de personalitate și a fost preluat în structura gândirii naturaliste ce s-a luat din noțiunea de Dumnezeu.

Adevărații oameni de știință, naturaliștii de azi, s-ar apăra desigur cu strășnicie dacă li s-ar spune așa ceva. Așa cum unii filosofi cred că gândesc în mod liber de prejudecăți despre om, prezentându-l ca fiind alcătuit din trup și suflet, când de fapt ei nu fac decât să aplice hotărârile celui de-al optulea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, așa cum acești filosofi sunt dependenți de un curent istoric, toți adepții lui Haeckel, ai lui Darwin, până la fizicieni, cu ordinea lor naturală, sunt dependenți de acea orientare teologică care s-a desăvârșit în perioada care se întinde de la Augustin până la Calvin ([Nota 7](#)). Aceste lucruri trebuie văzute în fundamentul lor. Căci este o caracteristică a oricărui curent evolutiv faptul că el cuprinde o evoluție, dar și o involuție sau devoluție. Și, în timp ce s-a încetățenit sintagma „Dumnezeu atotputernicul”, în sferele subconștiente ale vieții sufletești umane era prezent un curent inferior, care a devenit apoi curentul dominant, dătător de ton: necesitatea naturală (vezi fig. 11, culoarea roșie). Iar din secolul al XVI-lea există din nou un curent care se pregătește să devină dominant, chiar în vremea noastră (vezi fig. 11, culoarea albastră).

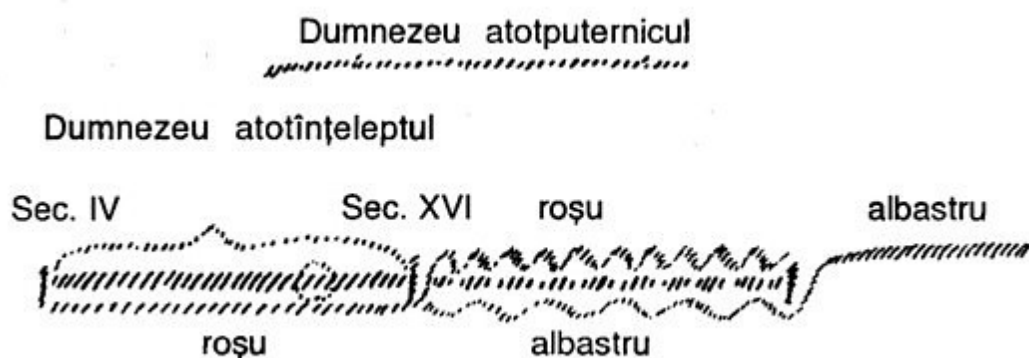

Fig. 11

Caracteristica timpului lui Mihail este faptul că ce s-a pregătit sub forma unui curent inferior, al necesității naturale, va trebui să devină un curent superior. Dar trebuie înțeles spiritul interior al evoluției terestre, dacă vrem să ajungem la înțelegerea a ceea ce trebuie să vină.

V-am atras nu de mult atenția asupra faptului că evoluția omului se realizează într-o linie descendentă. Omenirea etapei Pământ și însăși evoluția Pământului se află în decadentă. V-am mai spus că, în prezent, acesta este deja un adevăr geologic, iar acei geologi care merită a

fi luați în serios acceptă că scoarța Pământului este deja atinsă de procese de decădere. Însăși omenirea se află într-un proces de decădere prin acțiunea unor forțe care sunt, de fapt, terestre, sensibile. Și procesul umanității trebuie să continue astfel, încât omenirea să preia impulsuri spirituale care acționează împotriva decadenței. Pentru aceasta, în omenire trebuie să pătrundă o viață spirituală conștientă. Este necesar să înțelegem că am depășit deja punctul de vârf al evoluției terestre. Pentru ca evoluția Pământului să poată continua trebuie să fie preluate elementele spirituale.

Acest lucru pare a fi o problemă abstractă, însă pentru cercetătorul spiritual lucrurile nu stau astfel. Știți că evoluția a ceea ce a devenit mai târziu Pământ o urmărim de-a lungul stadiilor Saturn, Soare, Lună și apoi Pământ. În etapele amintite omul a parcurs o pregătire, un stadiu premergător. Abia pe Pământ s-a atins cu adevărat entitatea umană, omul integrându-și Eul, și în această entitate va urma cursul stadiilor de evoluție următoare ale Pământului.

Știm că pe aceeași treaptă de evoluție pe care se află omul, în prezent, se aflau - chiar dacă în cu totul altă înfățișare - în stadiul Saturn așa-numitele Începătorii (Arhai), astăzi Spiritele personalității sau Spiritele timpului. În cărțile mele am spus că ce numim Arhai au parcurs stadiul de om în perioada Saturn, ce numim Arhangheli l-au parcurs în stadiul Soare, Îngerii au fost oameni în stadiul Lună. În stadiul Pământ, noi suntem oameni.

Desigur, ne-am dezvoltat într-un stadiu pregătitor. Dacă ne întoarcem la stadiul lunar, observăm că atunci au fost oameni Îngerii; nu cu înfățișarea noastră, căci aici existau cu totul alte condiții. Dar în afara Îngerilor, a oamenilor lunari, ne-am dezvoltat și noi într-un stadiu premergător, foarte avansat, astfel încât eram deja luați în seamă de către îngeri; când evoluția lunară era deja în declin, eram luați în seamă de către îngeri. Același lucru ni se întâmplă în perioada declinului evoluției pământene, când vin din urmă alte entități. Aceste observații sunt un rezultat al cercetărilor făcute de știința spiritului, căruia trebuie să i se acorde toată atenția; am remarcat, în stadiul evoluției pământene, ființe care pe Jupiter (stadiul următor al evoluției terestre) vor îmbrăca alte forme, comparabile cu ființele omenești.

Noi vom fi altfel de ființe pe Jupiter. Dar acești oameni jupiterieni sunt deja prezenți, cum eram noi pe Lună. Ei sunt invizibili exterior; dar nu de mult v-am spus ce înseamnă să fii vizibil exterior și că și omul este o ființă suprasensibilă. Din punct de vedere suprasensibil, aceste entități sunt chiar foarte prezente.

Subliniez încă o dată faptul că se fac remarcate anumite entități care trăiesc în jurul oamenilor. Acest lucru se întâmplă de la mijlocul secolului al XV-lea. Asemenea ființe au dezvoltat mai întâi impulsul unei forțe asemănătoare forței voliționale a omului, a acelei forțe pe care v-am descris-o ca existând în straturile profunde ale conștienței. Aceste entități invizibile sunt înrudite cu ce rămâne necunoscut conștienței obișnuite, dar ele se fac de pe acum simțite în evoluția umanității actuale.

Pentru cel care ia în serios cercetarea spiritului, aceasta este o problemă de mare importanță, care mi s-a înfățișat cu mare forță, așa spune chiar provocator - am exprimat atunci acest lucru sub diferite forme - unora dintre prietenii noștri - în 1914 când a izbucnit războiul catastrofal. Erai obligat atunci să-ți pui întrebarea: Cum s-a dezlănțuit asupra omenirii europene un eveniment ale cărui urmări sunt practic de necomparat cu evenimentele istorice anterioare. Pentru cei care știu însă că în chestiunile hotărâtoare în Europa au fost implicați în anul 1914 cel mult 30-40 de oameni și care cunosc dispoziția sufletească în care se aflau majoritatea acestora, trebuie să spunem că cei mai mulți dintre acești oameni, oricât ar suna de ciudat, în prezent, acest lucru, aveau o conștiență tulburată, întunecată. În ultimii ani, mai cu seamă, s-a discutat mult despre ce poate rezulta dintr-o conștiență tulburată. În anul 1914, tocmai dintr-o întunecare a minții, la sfârșitul lui iulie și începutul lunii august au fost luate deciziile cele

mai importante, de asemenea, și de-a lungul anului, până în prezent. Dacă cercetăm aceste lucruri cu ajutorul științei spiritului, putem spune că stările de conștiință întunecată au fost porțile prin care forțe ale unor entități au pus stăpânire pe conștiința oamenilor și au acționat prin propria lor stare de conștiință. Dar ce fel de entități sunt aceste ființe care au luat conducerea și care sunt ființe încă subumane? Aceasta este o întrebare pe care trebuie să ne-o punem cu toată seriozitatea.

Noi ne-am întrebat care este originea inteligenței umane, comportamentul inteligent al omului care, simplu vorbind, are ca unealtă proprie capul său. Și am constatat că această structură inteligentă a sufletului nostru își are originea în fapta lui Mihail, Arhanghelul, reprezentată simbolic ca o cădere, aruncarea balaurului. Este de fapt un simbol foarte comun. Căci dacă-ți reprezinți corect lucrurile trebuie să înțelegi că ființa Mihail și balaurul sunt, de fapt, tot ce intră în așa-numita noastră rațiune, în inteligența noastră. Mihail nu prăvălește cetele potrivnice lui într-un abis, ci în capetele umane (vezi fig. 12). Aici, acest impuls luciferic trăiește în continuare. Am apreciat că inteligența umană este un impuls luciferic. Putem spune, așadar, că, privind în urmă la devenirea Pământului, găsim fapta mihailică de care se leagă luminarea omului cu ajutorul rațiunii.

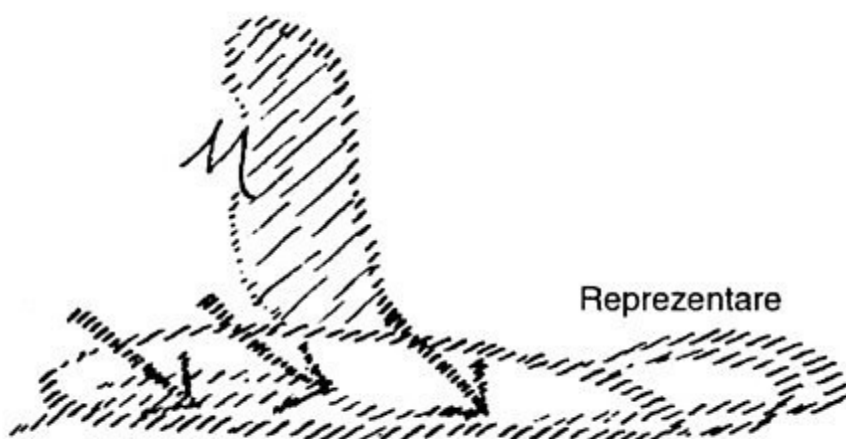

Fig. 12

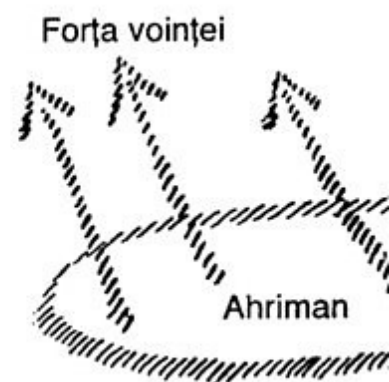

Fig. 13

Entitățile subumane care conțin un impuls care corespunde în foarte mare măsură forței de voință umană se ridică din adâncuri, în timp ce forțele sau cetele prăvălite de Mihail vin din sfere superioare. Și în timp ce acestea au luat în stăpânire capacitatea de reprezentare umană, primele pun stăpânire pe forța de voință umană, se unesc cu aceasta și sunt generate de domeniul lui Ahriman (vezi fig. 13).

Prin intermediul acestor stări de conștiință întunecate au acționat influențe ahrimanice. Atât timp cât aceste forțe nu vor fi considerate forțe existente obiectiv în lume, ca și ceea ce se numește azi magnetism, electricitate etc., nu se va putea înțelege acea natură care cuprinde, potrivit poeziei lui Goethe, *îmnul său în proză* ([Nota 8](#)) și omul. Căci natura pe care și-o reprezintă cercetarea actuală nu cuprinde în ea omul, ci numai învelișul fizic al acestuia.

Noi trebuie să constatăm apariția în cadrul evoluției omului a entității care reprezintă o înălțare a forțelor ahrimanice, așa cum la începutul existenței Pământului a avut loc căderea esenței luciferice; aceste ființe realizează o influențare a forței umane de voință, așa cum cele luciferice realizau o influențare a puterii de reprezentare. Trebuie să ne fie clar că aceste ființe își vor face apariția și să ne bazăm pe o concepție despre natură care cuprinde la început numai omul. Regnul animal va fi implicat abia mai târziu în evoluția Pământului; asupra animalelor aceste entități nu au încă nici o influență. Dacă nu vom acorda atenție

acestor ființe nu vom putea înțelege umanitatea. Iar aceste ființe care sunt, se poate spune, împinse de la spate - căci în spatele lor se află esența ahrimanică de la care ele obțin forța voluntară, forțele de orientare etc. - sunt, în sine, entități subumane. Ele sunt însă stăpânite de spirite ahrimanice superioare și prin acest fapt posedă ceva care depășește cu mult natura și entitatea lor proprie. Datorită unei asemenea situații, chiar dacă-l subjugă pe om, ele acționează mult mai puternic decât cel slab, dacă acesta nu se fortifică cu ajutorul spiritului. Așa cum cetele luciferice prăvălite de Mihail au acționat pentru iluminarea omului, pentru elaborarea rațiunii umane, tot astfel celelalte cete de care am vorbit se ocupă de impregnarea voinței umane. Și ce vor ele? Ele scormonesc în stratul cel mai profund al conștiinței, unde omul doarme în prezent, chiar și atunci când se află în stare de veghe. El nu observă cum ele pătrund în ființa sufletului său, și în ființa trupului său. Aici atrag cu forțele lor tot ce a rămas luciferic, ce nu a fost încă pătruns cu impulsul hristic. Este ceea ce ele pot atinge, pot lua în stăpânire.

Aceste lucruri sunt actuale! Am vorbit despre un fenomen care este important într-un sens cultural-istoric superior și despre care scriu tot felul de oameni, începând cu Theobald Bethmann până la Jagow; Clemenceau și Wilson vor scrie și ei. Este cât se poate de interesant pentru un om care gândește în spiritul timpului său să urmărească modul în care scriu oameni ca Tirpitz și Ludendorff ([Nota 9](#)). Prin conținut, ei sunt foarte departe unul de celălalt, căci nu se puteau suferi și aveau păreri cu totul diferite. Dar nu dorim să vorbim aici despre părerile lor, ci despre configurația lor spirituală. Cărțile sunt concepute în germana actuală, dar sunt scrise în așa fel - trebuie să ai înțelegere pentru aceste lucruri, altfel transpui o astfel de carte pe care scrie anul 1919 în prezent - încât te întrebi: De fapt, ce fel de formare a gândirii este aceasta? Mi-am pus cu toată seriozitatea această întrebare când am cercetat două volume ale lui Tirpitz și Ludendorff. Privite din exterior ele sunt scrise în germană, dar de fapt reprezintă numai o traducere, căci gândurile aparțin epocii împăraților romani. Exact același mod de gândire pe care-l întâlnim la Caesar.

Tocmai când ai obținut o înțelegere a metamorfozei omenirii ca cea pe care am descris-o, observi cât de rămasă în urmă sunt astfel de suflete, căci ele nu au parcurs metamorfoza. Cărțile lui Tirpitz și ale lui Ludendorff nu tratează decât ocazional evenimente actuale; ele ar putea vorbi tot atât de bine despre campaniile lui Caesar. Acest lucru poate fi dovedit de cel care deține metoda corespunzătoare unei astfel de demonstrații. Cu alte cuvinte, creștinismul a trecut pe lângă acești oameni, ei nu au nimic creștinesc. Desigur, în cuvinte da - poate că în tinerețe s-au rugat în biserici creștine, poate, nu știu, despre Tirpitz nu cred, și nici despre Ludendorff, nu cunosc prea multe, dar nici acest fapt n-ar spune mare lucru -, dar adevăratul impuls hristic ei nu-l au în inimă, în suflet. Au rămas pe o treaptă de evoluție timpurie a umanității. Spiritele despre care am vorbit se pot apropia, de acest fel de configurație a reprezentărilor, pe acestea le pot atrage, le pot lua în stăpânire. Prin aceasta ele urmăresc să-și întemeieze stăpânirea. Astfel, intră însă în joc un element străin, un element al lumii spirituale care acum este pus în valoare în hotărârile acestor oameni. În cazul lui Ludendorff un asemenea lucru poate fi pus în evidență direct, deși în prezent nu se practică încă o psihopatologie istorică - aceasta se va face într-un viitor nu prea îndepărtat. La 6 august a avut loc cucerirea localității Lüttich. Pe una din străzile orașului s-a adunat întregul corp de armată, avându-l în mijlocul lui pe Ludendorff, pe atunci purtând gradul de colonel. Lui i-a revenit toată puterea de decizie. În urma hotărârii sale rapide s-au desfășurat lucrurile. Prin aceasta însă s-a pierdut normalitatea stării sale de conștiință și el a ajuns la starea caesareică a vieții sufletești, la care se adaugă întunecarea stării de conștiință, ceea ce constituie o poartă pentru lumea ahrimanică.

Timpul ne pune, în prezent, asemenea probleme. Ca oameni, nu ne mai este îngăduit să trecem pe lângă ele. Desigur, nu este un lucru simplu, căci a devenit comod să gândești altfel despre oameni, adică să nu gândești deloc, să nu te apropii de ei. Și nici nu este lipsit de pericole să spui adevărul despre aceste lucruri, în prezent, când mulți indivizi care aparțin

umanității nu iubesc adevărul. Facem abstracție de faptul că un sentimentalism greșit înțeles ar putea găsi că din punct de vedere sufletesc aceste lucruri sunt înfiorătoare.

Dar ce va rezulta dintr-o astfel de concepție este o cunoaștere fundamentală a necesității impulsului hristic. Trebuie să cunoști toate locurile unde nu se găsește impulsul hristic. Căci, așa cum am arătat ieri, și în stratul median al conștiinței trebuie să-și găsească locul - impulsul hristic: Când impulsul hristic se află în stratul median al conștiinței, când omul s-a pătruns cu adevărat de creștinism forțele ahrimanice nu pot trece prin stratul median, în sus, și nu pot trage în jos, cu forțele lor spirituale, forțele intelectuale. La aceasta se rezumă totul.

Este imperios necesar să se recunoască în prezent că o importanță de același rang cu unele influențe care își au rădăcinile numai în lumea umană o au influențele care ne vin de la unele ființe extra-umane, subumane, asupra cărora acționează însă alte ființe. Acum opt zile am analizat influența mihailică, arătând cât de necesară este ea. Căci dacă este adevărat că prin puterea mihailică a avut loc influențarea luciferică a ființei umane tot atât de adevărat este faptul că, în prezent, se produce un eveniment polar față de primul, ascensiunea anumitor entități ahrimanice. Iar omul va fi capabil să facă față acestor forțe în ascensiune numai prin continuarea activității lui Mihail. În prezent, este foarte periculos și din punct de vedere fiziologic să te agăți de necesitatea naturală, de acel tip de fatalism care se exprimă în necesitatea naturală. Căci educația școlară și educația primită prin experiența vieții slăbesc capul uman, prin reprezentările care se bazează numai pe necesitatea naturală, pe atotputernicia acesteia; oamenii devin atât de pasivi cu privire la conștiința lor, încât alte forțe pot pătrunde în această conștiință, eliminând acea forță care este necesară când impulsul hristic, în forma lui actuală, vrea să pătrundă în structura sufletului omenesc.

Sunt, într-o măsură oarecare, obligat să vă vorbesc despre pătrunderea înăuntrul omului a anumitor entități ahrimanice de care trebuie să ținem seama, lucru asupra căruia vom reveni mâine și care este deja cunoscut de multi oameni. Dar ei interpretează greșit acest eveniment din cauză că nu știu sau nu vor să știe nimic despre adevărata treime Hristos-Lucifer-Ahriman, ci îi asociază și îi confundă pe Lucifer și Ahriman. Acest lucru împiedică diferențierea lor, nu mai poate fi recunoscut caracterul acestor entități ahrimanice care sunt acum în ascensiune. Numai prin caracterizarea minuțioasă a ceea ce este ahrimanic și cunoașterea opoziției față de ce este luciferic putem ști de ce natură sunt influențele suprasensibile care acum arată ca o replică a prăvălirii balaurului prin acțiunea lui Mihail. Este ca o ridicare din profunzimi ahrimanice a anumitor entități. În om se găsesc puncte vulnerabile față de aceste ființe, atunci când oamenii se lasă pradă unor impulsuri instinctive necontrolate și nu se străduie să se lămurească cu privire la impulsurile care acționează în interiorul lor.

Există acum chiar o metodă, am putea spune și o antimetodă, pentru învăluirea a ceea ce este instinctiv, care constă în suprapunerea unor noțiuni, așa încât nu se poate judeca în mod corect despre ce este vorba. Gândiți-vă la chemarea la luptă a proletariatului vremurilor noi. Dincolo de această chemare la luptă se află cereri foarte justificate ale omenirii. Dar nu se face apel la aceste cereri în primul rând. Pentru prima oară se apelează la ele în ideea noastră de tripartiție. Se face apel la cu totul altceva: Proletari din toate țările, uniți-vă! Ce înseamnă aceasta? Cultivați acel antisentiment împotriva celorlalte clase care vă este propriu vouă, proletarilor, cultivați ceva asemănător urii, ca indivizi izolați, și uniți-vă, adică iubiți-vă, uniți - sentimentele voastre de ură, urmăriți dragostea pentru o clasă, căutați din ură dragostea tovarășilor aparținând unei clase. Iubiți-vă din ură sau în baza urii. Aveți aici două noțiuni polare, opuse. Aceasta face concepția omului atât de nebuloasă, încât sunt reprimite instinctele și nu mai știți cu ce ai de-a face de fapt. Este un fel de antimetodă de învăluire, prin gândirea umană actuală, a unei vieți instinctive, ceea ce oferă puncte de atac deosebit de vulnerabile pentru entitățile ahrimanice descrise.

CONFERINȚA a VI-a

Dornach, 30 noiembrie 1919

Ați văzut din expunerile făcute în ultimele zile că pentru deplina înțelegere a entității umane este necesar să pătrundem în structura articulată a omului, recunoscând, în primul rând, deosebirea care există între organizarea capului și restul organismului omului. De fapt, noi împărțim și restul organismului în două, astfel încât rezultă o tripartiție, dar pentru înțelegerea impulsurilor cărora le avem de făcut față în prezent și în viitorul apropiat în ceea ce privește evoluția omului este importantă prima împărțire.

Când vorbim în mod antroposofic despre om, spunând omul-cap, restul organismului omului, atunci organizarea capului și aceea a restului organismului reprezintă mai mult imagini create de natură pentru sufletescul, spiritualul a cărui expresie sau revelație sunt. Omul se află prins în evoluția umanității într-un mod care poate fi înțeles numai dacă observăm deosebirea dintre integrarea capului și a restului organismului său. Ceea ce este legat de organizarea capului și se manifestă ca viață de reprezentare a omului prin intermediul capului ne conduce înapoi, la evoluția postatlanteană a omului. Să ne limităm pentru început numai la această perioadă. Dacă ne concentrăm asupra timpului care a urmat marii catastrofe atlanceene, adică milenii VI, VII, VIII î.Hr., ajungem, pentru regiunile care pot fi luate în considerare ca lume civilizată a acelor vremuri, la o dispoziție sufletească a omenirii care de-abia poate fi comparată cu a noastră. Ce avea atunci omul în conștiința sa, ce caracteriza concepția sa despre lume este greu de comparat cu concepția noastră bazată pe simțuri, cu concepția noastră intelectuală asupra lumii. În cartea mea *Știința ocultă în linii mari* am numit acea cultură cultura protoindiană. Structura omului, care era legată atunci, în mod preferențial, de cap, era în așa măsură diferită de a noastră încât luarea în considerare a spațiului și a timpului, așa cum ne este propriu nouă, nu constituia preocuparea acelei populații. Înțelegerea lumii ca întreg era mai mult o privire spre depărtările spațiale nemăsurate și spre legăturile dintre diferitele ei momente. În concepția despre lume din acea epocă îndepărtată nu se vorbea despre spațiu și timp.

Abia în milenii V-IV avem primele semne despre o concepție care includea aceste concepte, și anume în epoca protopersană. Mai exista însă atunci întreaga predispoziție a vieții sufletești care cu greu ar putea fi comparată cu ce este dispoziția sufletească actuală a omului. În acele timpuri îndepărtate omul era înclinat să interpreteze lucrurile în așa fel încât să se realizeze armonizarea între ce este luminos și ce este întunecat. Abstracțiunile în care trăim în prezent erau total străine acelei populații vechi a Pământului. Încă mai dăinuiau frânturi ale unei concepții de ansamblu a Universului, o conștiință a impregnării tuturor lucrurilor vizibile cu lumină și a atenuărilor acestora în diferitele grade de întunecare, în tentele mai întunecate. Tot astfel era privită și ordinea morală a lumii. Un om binevoitor, bun, era resimțit ca fiind luminos, iar un om bănuitor, egoist ca fiind întunecat. În jurul omului apărea ca o aură ceea ce era individualitatea sa morală. Dacă ai fi vorbit unui om din acele vremuri protoiraniane despre ceea ce în prezent numim ordine naturală, el nu ar fi înțeles nimic. Nu exista o ordine naturală în sensul actual. Pentru omul protoiranian era prezentă lumea luminii și a întunericului și el distingea și în lumea sunetelor nuanțe luminoase și întunecate, umbroase. Întunecat și luminos erau pentru el forțe spirituale și totodată forțe ale naturii. Pentru el nu existau deosebiri între forțele spirituale și cele ale naturii. Deosebirea pe care o facem în prezent între necesitatea naturală și libertatea umană i-ar fi apărut o nebunie, căci pentru el nu exista această dualitate; totul era cuprins într-o unitate fizică-spirituală. Dacă ar fi să reprezintă sub formă de imagine (semnificația va rezulta din cele ce urmează) concepția protoiraniană asupra lumii, ar trebui să trasez o linie asemănătoare Șarpelui lumii, simbolul Cosmosului (vezi fig. 14).

Fig. 14

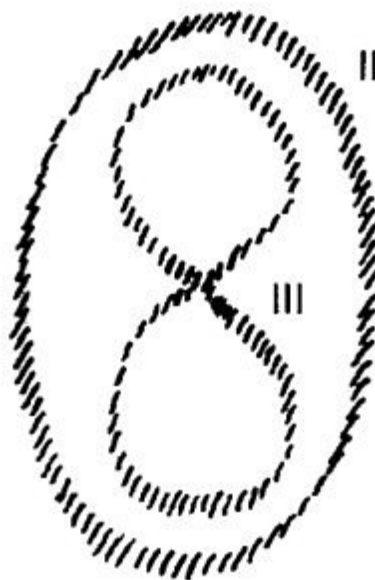

Fig. 15

Fig. 16

În acea vreme, în legătură cu procesul respirator al omului se spunea: Când se scutură un copac, acesta este Dumnezeu de afară, iar când îmi mișc brațul, acesta este Dumnezeu dinăuntru. Când aspir aerul, îl prelucrez înăuntru și îl elimin din nou; acesta este Dumnezeu de afară, care intră și iese din nou. În felul acesta aceeași divinitate era resimțită în afară și înăuntru, dar, într-un anumit punct, concomitent afară și înăuntru. Se spunea: În timp ce sunt o ființă a respirației, sunt o ființă a naturii și în același timp eu însumi.

Dacă aș reprezenta concepția despre lume a celei de a treia epoci culturale printr-o linie, așa cum am reprezentat-o pe cea a epocii vechi persane (vezi fig. 15), aceasta ar reprezenta pe de o parte existența naturală, iar pe de alta, existența umană, ambele încrucișându-se într-un punct, în procesul respirator.

Lucrurile se schimbă în cea de a patra epocă culturală, cea greco-romană. Existența naturii și cea umană apar acum în opoziție, omul începe să se simtă în opoziție cu natura. Iar dacă aș vrea să vă reprezint în mod figurativ acest lucru, ar rezulta desenul din fig. 16.

Pe de o parte omul resimte lumea exterioară, pe de altă parte lumea interioară, care nu se mai întâlnesc în punctul central.

Ce are omul în comun cu natura rămâne în afara conștiinței. Faptul că în cultura Yoga indiană se face încercarea de a reconstitui acest lucru, reprezintă o întoarcere atavică la trepte anterioare de evoluție a umanității, întrucât se urmărește aducerea în starea de conștiință a procesului respirator, care în cea de a treia epocă culturală era starea prin care în mod natural te simțeai în interior și în exterior. Această a patra epocă de cultură începe în secolul al VIII-lea î.Hr. Și tot atunci au început acele exerciții Yoga indiene târzii care căutau să readucă în mod atavice ce existase anterior în cultura indiană, dar care se pierduse.

Așadar, această conștiință a procesului respirator s-a pierdut. La întrebarea: De ce încerca cultura Yoga indiană s-o reactualizeze, ce urmărea ea să obțină prin aceasta? trebuie să răspundem că se urmărea înțelegerea lumii exterioare. În cea de a treia epocă culturală era cunoscut procesul respirator, ceea ce înseamnă că se înțelegea în interior ceva care aparținea în același timp și lumii exterioare.

Acest lucru trebuie obținut, din nou, pe altă cale. Căci noi trăim încă sub postacțiunea acestei culturi - a patra epocă de cultură s-a terminat la mijlocul secolului al XV-lea -, care are în ceea ce privește dispoziția sufletească umană un caracter binar. Prin formația capului avem o concepție incompletă despre natură, iar prin organizarea restului organismului uman o cunoaștere incompletă despre noi înșine (vezi desenul din fig. 17). Este omis acel lucru în care am vedea în același timp un proces al lumii interioare și un proces al lumii exterioare.

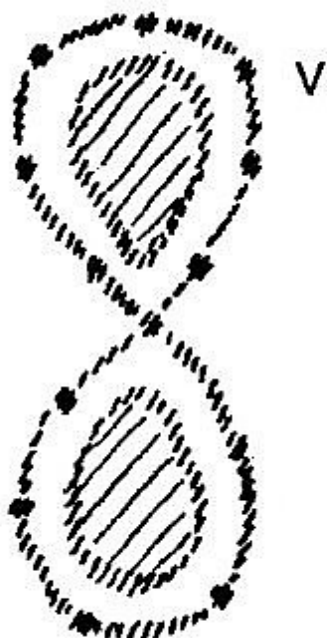

Fig. 17

Acum trebuie din nou obținut printr-un efort, de data asta însă în mod conștient, ce s-a pierdut. Aceasta înseamnă că este necesar să ajungem din nou la înțelegerea unui lucru aflat în interiorul omului care aparține în același timp lumii exterioare și lumii interioare, și care se suprapune.

Aceasta trebuie să fie strădania celei de a cincea epoci post-atlanteene.

În studiul Viitorul social, am vorbit despre importanța acestor lucruri pentru viața socială. Noi nu putem atinge acest scop prin întoarcerea spre cultura Yoga; aceasta reprezintă un stadiu depășit, întrucât chiar procesul respirator a suferit transformări. Este o realitate pe care, în prezent, n-o putem verifica în clinică. Dar procesul respirator al omului s-a modificat încă în timpul celei de a treia epoci culturale postatlanteene. S-ar putea spune că în a treia epocă de cultură postatlanteană omul mai respira suflet, acum el respiră aer. Nu numai că reprezentările noastre au devenit materialiste, dar realitatea însăși și-a pierdut sufletul.

Vă rog să nu vedeți în ce spun acum ceva lipsit de importanță. Gândiți-vă ce înseamnă faptul că realitatea în care trăiește omenirea s-a transformat în așa fel încât aerul respirat este altul decât cel respirat acum patru milenii. Nu numai conștiința umanității s-a schimbat; în atmosfera Pământului era suflet. Aerul era suflet. Astăzi el nu mai este suflet, el este suflet în alt sens. Entitățile spirituale elementare despre care am vorbit ieri pătrund din nou în aer, le poți respira, dacă faci exercitii Yoga. Dar ce puteai obține prin respirarea normală acum trei milenii nu poate fi reconstituit pe cale artificială. Că acest lucru ar fi posibil este marea iluzie a orientalilor. Cele spuse acum de mine descriu întru totul o realitate. Acea însuflețire a

aerului care aparținea omului nu mai există. Din această cauză, ființele pe care le-aș numi ființe antimihailice, despre care am vorbit ieri, pot pătrunde în aer și, prin aer, în om, ajungând pe această cale în omenire, așa cum am spus ieri. Putem scăpa de ele numai dacă în locul exercițiilor Yoga punem ce este adecvat pentru timpul nostru, și noi trebuie să ne străduim în acest sens. Dar putem realiza aceasta numai dacă devenim conștienți de o relație mult mai subtilă a omului cu lumea exterioară, astfel încât în ce privește corpul nostru eteric să aibă loc ceva care să pătrundă tot mai mult în conștiință, în mod asemănător cu procesul respirator. Așa cum în procesul respirator inspirăm aer oxigenat și expirăm dioxid de carbon inutilizabil, există un proces asemănător în toate percepțiile noastre senzoriale. Să admitem că priviți o flăcără. În acest caz se întâmplă ceva comparabil cu inspirația, numai că mult mai subtil. Închideți apoi ochii - ceva asemănător puteți face cu oricare organ de simț - și veți avea imaginea retiniană persistentă a flăcării, care se și modifică apoi treptat, așa cum spune Goethe, se stinge. În acest proces al preluării impresiei luminoase și a stingerii ei ulterioare, în afară de ce este pur fiziologic, este implicat corpul eteric al omului. Dar în acest proces există ceva extrem de important, elementul sufletească care cu trei milenii în urmă era inspirat și expirat. Și noi trebuie să recunoaștem într-un mod asemănător procesul senzorial, așa cum cu trei milenii în urmă era recunoscut procesul respirator.

Se poate spune că omul trăia cu trei milenii în urmă într-un fel de cultură nocturnă. Iehova se revela profeților prin visele din timpul nopții. Noi însă trebuie să cultivăm subtilitățile relațiilor cu lumea, în așa fel încât în preluarea lumii în noi să nu avem numai percepții senzoriale, ci și aspectele spirituale. Este necesar să obținem certitudinea că împreună cu fiecare rază luminoasă, cu fiecare sunet, cu orice senzație de căldură și cu stingerea acestora intrăm în interrelații sufletești și trebuie să devină pentru noi foarte importante. Și putem să facem în așa fel încât acest lucru să se înfăptuiască și cu noi.

Misteriul de pe Golgota a survenit în cea de a patra epocă postatlanteană, care începe aproximativ în anul 1747 î.Hr. și se încheie cu anul 1413 d.Hr. În prima treime a acestui interval are loc Misteriul de pe Golgota. Oamenii au înțeles acest Misteriu prin intermediul ecorurilor vechiului mod de gândire, a vechii culturi. Felul în care trebuie înțeles acest eveniment este cu totul nou; cel vechi este complet uzat, nu mai este adecvat. Numeroasele încercări de a da gândirii omenești capacitatea de a înțelege Misteriul de pe Golgota s-au dovedit a nu mai fi corespunzătoare pentru a-l atinge.

Toate lucrurile care sub aspect exterior se manifestă în mod material au și partea lor spiritual-sufletească. Și toate lucrurile care se manifestă sufletească-spiritual au și partea lor exterioară materială. Faptul că aerul Pământului și-a pierdut caracteristica sufletească, astfel încât omul nu mai respiră aerul inițial, a avut o influență spirituală importantă în evoluția umanității. Prin faptul că o dată cu respirația omul primea în sine sufletul, el a căpătat conștiința preexistenței sufletescului, a existenței sufletului înainte ca acesta să fi coborât în corpul fizic prin naștere sau prin concepție. El însuși era înrudit de la origine cu acest suflet, așa cum este consemnat la începutul Vechiului Testament: „... și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2, 7). În măsura în care procesul respirator a încetat de a mai fi însuflețit, omul a pierdut conștiința preexistenței sufletului. Și chiar când a apărut Aristotel, în această a patra epocă postatlanteană nu mai exista nici o posibilitate de a întrezări prin puterea de înțelegere omenească preexistența sufletească.

Ne aflăm, din punct de vedere istoric, în fața faptului că cel mai mare eveniment, evenimentul hristic, irumpe în evoluția Pământului, dar omenirea trebuie să se maturizeze pentru a-l putea înțelege. Cu rămășițele vechii puteri de înțelegere, rezultate din cultura originară, noua cultură nu este încă în stare să recepteze Misteriul de pe Golgota. După aceea, această putere de cuprindere se pierde, iar dogmatica se îndepărtează din ce în ce mai mult de înțelegerea Misteriului de pe Golgota. Biserica interzice credința în preexistența sufletului nu pentru că aceasta ar fi incompatibilă cu Misteriul de pe Golgota, ci datorită

faptului că prin pierderea caracterului sufletesc al aerului posibilitatea de cuprindere omenească a încetat să perceapă conștiința sufletului ca forță, conștientizarea preexistenței. Preexistența dispăre din tot ce a devenit conștiință a capului. Când vom recăpăta conștiința însuflețirii percepțiilor noastre senzoriale ne vom afla din nou într-un punct crucial și vom putea cuprinde voința umană care urcă din cel de al treilea strat al conștiinței, așa cum l-am prezentat zilele trecute. Atunci vom avea ceva totodată subiectiv și obiectiv, așa cum dorea cu atâta ardoare Goethe. Atunci vom avea din nou posibilitatea de a sesiza cât de ciudat este acest proces senzorial al omului în legătură cu lumea exterioară. Toate reprezentările actuale în această privință sunt grosolane, sugerând că lumea exterioară pur și simplu acționează asupra noastră, iar noi reacționăm la aceasta. Adevărul este următorul: un proces sufletesc se desfășoară din afară spre interior și este sesizat prin procesul sufletesc interior, profund inconștient, astfel încât cele două procese se suprapun. Din afară pătrund în noi gândurile cosmice, dinăuntru acționează în afară voința omenească. Iar în acest punct se încrucișează voința umană cu gândurile cosmice, așa cum s-au încrucișat cândva în respirație obiectivul cu subiectivul. Trebuie să învățăm să simțim cum acționează voința prin ochii noștri și cum se amestecă, în fapt, activitatea simțurilor cu pasivitatea, prin aceasta încrucișându-se gândurile cosmice cu voința umană. Această nouă voință Yoga trebuie s-o dezvoltăm noi. Prin aceasta ne este mijlocit din nou ceva asemănător cu ce era mijlocit omului cu trei milenii în urmă prin procesul respirator. Concepția noastră trebuie să devină mai sufletească, mai spirituală.

La asemenea aspecte se referea concepția despre lume a lui Goethe. El *recunoștea fenomenul pur* ([Nota 10](#)), pe care-l numea fenomenul originar, în care introducea numai ce acționează asupra omului în lumea exterioară, fără să aibă în vedere gândul luciferic care vine din capul omului. Acest gând servea doar la asamblarea fenomenelor. Goethe nu căuta legea naturală, ci fenomenul primordial. Pentru el acest aspect era cel mai important. Dacă, pornind de la fenomenul pur, fenomenul originar (sau primordial), avem posibilitatea să resimțim și desfășurarea voinței noastre în lumea exterioară, în acest caz ne vom ridica din nou la acel subiectiv-obiectiv care exista în vechiul învățământ ebraic. Nu trebuie să vorbim numai despre opoziția dintre material și spiritual, ci trebuie să recunoaștem chiar în perceperea senzorială contopirea într-o unitate a ce este material cu ce este spiritual. Ce a fost acum trei milenii cultura Iehova va fi pentru noi ceea ce își face simțită prezența când nu mai percepem natura ca pe ceva material și nici nu introducem în natură în mod fantezist ceva sufletesc, așa cum face Gustav Theodor Fechner. Când vom învăța să receptăm ce este sufletesc în natură o dată cu senzorialul vom putea vorbi de relația lui Hristos cu natura exterioară. Atunci, aceasta va fi asemănătoare cu un proces respirator.

Acum vom putea evidenția, cu ajutorul rațiunii umane sănătoase, că la baza existenței noastre sufletești se află preexistența. Trebuie să completăm reprezentarea pur egoistă a postexistenței, care ia naștere din necesitatea noastră de a mai exista după moarte, cu conștiința despre preexistența sufletescului, să ajungem la concepția despre adevărata veșnicie a sufletului pe alte căi decât până acum. Această concepție o putem numi cultura mihailică. Dacă avem conștiința că, în fiecare sunet auzit, cu fiecare privire se revărsă în noi spiritualitate și sufletesc și că în același timp noi revărsăm în lume sufletesc, vom obține conștiința de care are nevoie omenirea pentru viitor.

Mă întorc la imaginea pe care v-am sugerat-o. Vedeți o flacără. Închideți ochii, aveți o postimagine care se stinge. Acesta este un proces pur subiectiv? Fiziologul actual așa spune. Dar nu este adevărat. În eternul cosmic este vorba de un proces obiectiv, cum este prezența dioxidului de carbon în aerul pe care-l expirați. Dacă imprimați eterului cosmic imaginea pe care o resimțiți numai ca o postimagine care se stinge, acest lucru nu este pur subiectiv, ci un proces obiectiv. Aveți posibilitatea de a observa cum ceva ce acționează în interiorul dumneavoastră este totodată un proces cosmic dacă conștientizați următoarele: Privesc flacăra, închid ochii, las să se stingă imaginea - ea se stinge și dacă tineți ochii deschiși, dar

atunci nu observați acest lucru; aceasta nu se petrece numai în mine, ci și în lume. Putem da și un alt exemplu. Dacă vă confrunțați cu un om și spuneți: Acest om a spus cutare lucru, care poate fi adevărat sau nu, aceasta este o apreciere, o acțiune morală interioară. Și ea se stinge ca și flacăra. Este un proces cosmic obiectiv. Dacă gândiți ceva pozitiv sau negativ despre omul de lângă dumneavoastră și acest lucru este în eterul cosmic un fenomen obiectiv. Nu puteți închide în interiorul dumneavoastră ce percepeți sau judecați în legătură cu lumea. Chiar dacă pare a fi subiectiv, el este un fenomen cosmic obiectiv. Așa cum în a treia epocă de evoluție exista conștiința faptului că procesul respirator este în același timp ceva care se petrece în om și un proces obiectiv, omenirea va trebui să devină conștientă în viitor că elementul sufletească de care am vorbit este un fenomen cosmic obiectiv.

Această metamorfoză a conștiinței impune ca în dispoziția sufletească umană să-și facă loc o forță mai mare decât cea cu care omul este obișnuit în prezent. Acesta este aportul culturii mihailice: impregnarea Sinelui cu această conștiință. Dacă considerăm că lumina reprezintă percepția senzorială, trebuie să ne gândim că ea este însuflețită, precum era de la sine înțeles pentru omul mileniilor II și III î.Hr. că aerul este însuflețit, pentru că așa și era. Nu mai trebuie să percepem lumina ca în perioada materialismului. De la Soare nu radiază numai acele vibrații de care vorbește fizica și conștiința generală a umanității; aici străbate suflet prin spațiul cosmic, pe aripile luminii. În timpul care a precedat epoca noastră, același lucru care acum ajunge la noi prin lumină atunci ajungea prin intermediul aerului. Privind lucrurile în mare, am putea spune că avem de-a face cu un proces sufletească aerian și cu un proces sufletească luminos (vezi fig. 18).

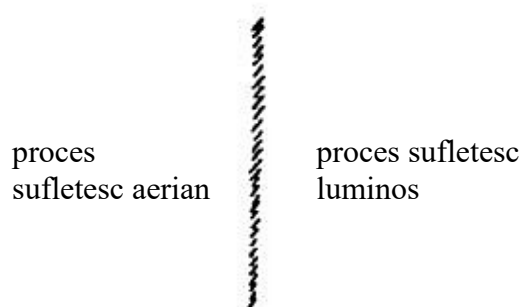

Fig.
18

Aceste lucruri le putem observa în evoluția Pământului. Și în mijloc se plasează, însemnând trecerea unuia în celălalt, Misteriul de pe Golgota. Nu este suficient pentru prezentul și viitorul omenirii să se nască abstracțiuni despre spiritualitate, să se cadă într-un panteism nebulos etc., ci trebuie să fie recunoscut, în însuflețirea sa, ceea ce omenirea actuală resimte ca un proces material.

Este vorba să învățăm a spune: Înaintea Misteriului de pe Golgota Pământul avea atmosferă. În această atmosferă exista sufletul, care aparținea sufletescului uman. Acum Pământul are o atmosferă golită de acest suflet. În schimb, în lumina care ne înconjoară se află același element sufletească care a fost mai înainte în aer. Acest lucru a fost posibil deoarece Hristos s-a unit cu Pământul. Astfel în decursul evoluției Pământului aerul și lumina au devenit altceva și din punct de vedere spiritual-sufletească.

A descrie aerul și lumina în mod material când ne referim la milenii în care s-a desfășurat evoluția Pământului este pueril. Interior, atât aerul cât și lumina au devenit altceva. Noi trăim într-o altă atmosferă, în altă ambianță luminoasă decât au trăit sufletele noastre în întrupări pământene anterioare. Trebuie să recunoaștem că fiind spiritual-sufletească ceea ce exterior este material. Nu va putea exista o adevărată știință a spiritului dacă, pe de o parte, oamenii vor

descrie existența pur materială așa cum se obișnuiește în prezent, iar pe de altă parte vor spune că în tot ce este material există și spiritualitate! În această privință, astăzi oamenii vor să se retragă în abstractiune. În viitor va trebui să nu se mai facă în mod abstract deosebire între material și spiritual, ci să se caute spiritualul chiar în material, să poată fi descris materialul în același timp cu spiritualul, iar în spiritual să se recunoască trecerea spre material. Abia când vom realiza acest pas vom dobândi adevărata cunoaștere a omului. „Sângele este un suc cu totul special”, dar ce se spune în fiziologie nu se referă la un suc cu totul special, ci este un suc a cărui compoziție chimică se încearcă a fi dată la fel ca și pentru alte structuri substanțiale. Oamenii vor putea să ajungă din nou la înțelegerea spiritual-sufletească a omului când vor percepe corect metamorfoza aerului și luminii. Atunci nu se vor avea în vedere materia abstractă și spiritul abstract, ci spiritul, sufletul și trupul, acționând fiecare în celelalte. Aceasta va fi cultura mihailică.

De mult timp s-a opus rezistență încercărilor de a introduce neobișnuitul în concepția oamenilor despre lume. Am amintit în diferite ocazii un exemplu: În 1835 - deci acum mai puțin de o sută de ani - când s-a intenționat construirea primei căi ferate Furth-Nurnberg, savantul Colegiu medical din Bavaria a fost întrebat dacă este bine să se construiască o astfel de cale ferată. Colegiul a răspuns că nu trebuie montată calea ferată, pentru că oamenii care s-ar deplasa în acest fel deasupra solului ar deveni nervoși. Nu este o poveste, există documentul. Dar la aceasta s-a mai adăugat afirmația că dacă totuși ar exista oameni care ar cere cu insistență construirea căii ferate ar trebui ridicați, de o parte și de alta, pereți înalți de scânduri, pentru ca cei pe lângă care ar trece asemenea trenuri să nu facă apoplexie. Vedeți, una este să emiți astfel de judecăți și alta este mersul dezvoltării omenirii. Astăzi zâmbim în fața unui document ca cel al Colegiului medical bavarez din 1835. Dar nu avem dreptul; dacă în prezent ni se întâmplă ceva similar, ne comportăm la fel. Căci nu putem să tăgăduim în mod absolut orice justificare a Colegiului medical bavarez. Dacă facem comparație între starea psihică a umanității contemporane și cea a omenirii de acum două secole, constatăm că oamenii au devenit mai nervoși. Poate Colegiul medical a exagerat întrucâtva, dar faptul că oamenii au devenit mai nervoși este o realitate. Numai că în cazul dezvoltării omenirii nu este vorba despre asemenea lucruri, ci despre faptul că anumite impulsuri care vor să pătrundă cu adevărat în evoluția Pământului nu trebuie să fie reprimite. Este oarecum împotriva comodității oamenilor faptul că din când în când ceva vrea să pătrundă în evoluția culturală a umanității, și trebuia înțeles ce anume constituie o datorie, prin raportare la evoluția culturală, printr-o abordare obiectivă și nu din motive de comoditate. Este clar că în viitor se va da o luptă puternică între cunoașterea antroposofică și diferite alte crezuri. Cei care vor să urmeze vechile cărări, care nu vor să se avânte spre o nouă cunoaștere a Misteriului de pe Golgota, se vor crampona de această poziție, și ar fi o mare nesocotință din partea noastră dacă nu am deveni conștienți că această luptă va începe.

Eu nu sunt deloc pasionat de o asemenea luptă, mai ales de confruntarea cu Biserica catolică. Cel care cunoaște impulsurile istorice ale mărturisirilor actuale de credință va combate cu mare neplăcere lucrurile venerabile, vechi. Dar dacă lupta este provocată, ea nu poate fi evitată. Iar preoțimea actuală nu este nicidecum înclinată să accepte adevărurile științei spiritului. Se poate anticipa că lupta împotriva unei astfel de atitudini este, de fapt, grotescă; se spune că trebuie să te informezi cu privire la știința spiritului orientată antroposofic din lucrările ostile mie, căci scrierile mele au fost interzise pentru catolici de către Papa. Acest lucru nu este ridicol, ci este o problemă foarte serioasă! O luptă care se duce pe această cale, capabilă să inducă o asemenea judecată, nu poate fi tratată cu ușurință. Să luăm ca exemplu Biserica catolică. Cu cea evanghelică lucrurile nu stau altfel, numai că cea catolică este mai puternică, aici avem de-a face cu organizări vechi. Este suficient să urmărim ce se întâmplă în timpul slujbei, fiecare piesă a veșmintelor purtate de preot, momentele slujbei și vom vedea că avem de-a face cu organizări străvechi, unele chiar mai vechi decât creștinismul, căci jertfa oficiată nu este decât cult al Misteriilor străvechi, modificate în sensul creștin. Este ceea ce face preoțimea actuală, care folosește acest mijloc de luptă! Dacă pe de o parte avem

cea mai profundă venerație pentru cult și pentru simbolismul pe care îl exprimă, iar pe de altă parte vedem cu ce mijloace sunt apărate aceste lucruri și cu ce mijloace este atacat ceea ce vrea să pătrundă în evoluția omenirii, abia atunci ne dăm seama că este nevoie să luăm poziție față de acestea. Este un adevăr care trebuie studiat temeinic, care trebuie bine pătruns. Și ne aflăm abia la început. Nu este vremea, nu este corect să dormim, ci trebuie să ne pregătim pentru a acționa. Timp de două decenii de când este activă mișcarea antroposofică în Europa Centrală am acceptat somnolența sectaristă, atât de greu de combătut în cercurile noastre, și care încă sălășluiește atât de profund în sufletele oamenilor care participă la această mișcare. Dar sectarismul somnolent nu mai trebuie îngăduit. În repetate rânduri am subliniat că este necesar să focalizăm importanța istorică mondială a mișcării antroposofice și să depășim lucrurile mărunte, dar că și impulsurile mici trebuie tratate cu seriozitate și cu mare atenție.

CONFERINȚA a VII-a

Dornach, 6 decembrie 1919

Ați aflat, cu prilejul diferitor discuții că, pentru o adevărată cunoaștere a entității umane, este necesar să fie urmărită articularea acesteia în trei componente. În cadrul entității umane, capul - evident vorbind în mare -, organele toracelui și aparatul locomotor sunt organizate relativ independent; oricum se înțelege că trebuie să ne reprezentăm că aparatului locomotor îi aparține o bună parte a entității umane. Ați putut prelua din unele conferințe ale mele și din descrierea pe care am făcut-o în *Enigmele sufletului* asocierea dintre cap și viața de gândire și reprezentare faptul că sistemul toracic este legat de ceea ce este activitate ritmică a omului - vorbind în mare -, de tot ce este sferă afectivă și faptul că sfera voinței, care la om reprezintă componenta spirituală propriu-zisă, este legată de aparatul locomotor, de sistemul membrelor. Aceste trei sisteme ale organismului uman sunt relativ independente. Relativ independente, dar acționând conjugat, sunt și viețile de reprezentare, afectivă și volițională. Din punct de vedere spiritual, deosebirile dintre aceste trei sisteme pot fi înțelese dacă știm că în viața de veghe obișnuită omul este complet treaz numai prin sistemul cap, vorbind din punct de vedere sufletesc, prin tot ce se leagă cu viața de reprezentare și cu cea de gândire. Dimpotrivă, tot ce este legat de viața afectelor, deci, vorbind din punct de vedere corporal, sistemul ritmic propriu-zis se află, chiar și în stare de veghe, într-o viață asemănătoare visului. Noi luăm cunoștință de ceea ce se petrece în sfera noastră afectivă, în mod mijlocit, prin reprezentările noastre treze, dar niciodată nemijlocit, prin intermediul sentimentelor. Și mai întunecată rămâne viața volițională, care este înțeleasă de noi ca fiind la fel cu viața din timpul somnului profund. Astfel putem exprima mai clar în ce măsură conștiința umană obișnuită are la bază stări subconștiente. La baza vieții afective se află reprezentări subconștiente, iar dacă ne permitem să folosim o comparație, viața volițională are la bază reprezentări și mai inconștiente.

Este foarte important să știm că în fiecare sistem uman sunt cuprinse: gândire, simțire și voință. În sistemul cap, în sistemul gândire sunt prezente atât viața de simțire cât și cea de voință, numai că acestea sunt mult mai slab dezvoltate decât viața de reprezentare. La fel sunt prezente gândurile și în sfera afectivă, ajungând însă numai sub forma asemănătoare viselor la nivelul conștiinței, mai slabe decât în sfera capului. Însă în vremurile noastre, marcate de abstracțiunea științifică, nu este luat în seamă faptul că aceste mădulare subconștiente ale entității umane sunt cu atât mai obiective cu cât ajung mai puțin în conștiință sub formă subiectivă. Aceasta înseamnă că ce obținem prin viața noastră de reprezentare, prin viața capului nostru sunt procese care se petrec în noi înșine, iar ce viețuim prin sistemul nostru ritmic, prin sistemul nostru toracic, ce se întâmplă în sfera noastră afectivă nu este nicidecum un tezaur pur individual, ci reprezintă procese cosmice obiective. Aceasta înseamnă că atunci când simți ceva este vorba de o trăire în tine însuși, dar este concomitent și ceva ce se întâmplă în lume, care are o semnificație pentru lume. Și este interesant de urmărit care sunt

procesele cosmice care stau la baza vieții noastre afective. Să presupunem că cineva trăiește cu intensitate ceva care îi solicită sentimentele, un eveniment îmbucurător sau întristător pentru acea persoană. Viața omului poate fi împărțită în perioade de aproximativ șapte ani. Prima perioadă se întinde de la naștere până la schimbarea danturii, a doua până la maturarea sexuală, a treia până la începutul vârstei de douăzeci și unu de ani etc. - toate aceste limite sunt aproximative (vezi fig. 19).

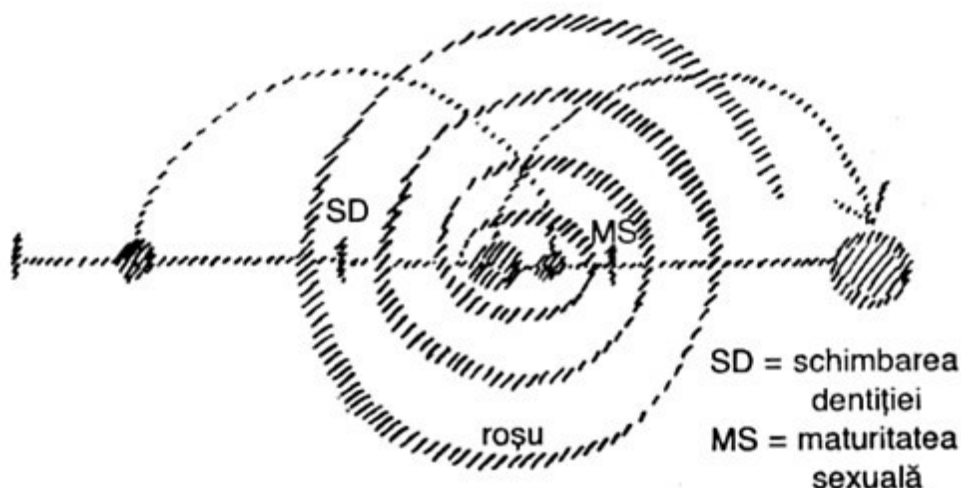

Fig. 19

Dacă focalizați această împărțire, ajungeți la punctele nodale ale evoluției omului, care se exprimă, în prima parte a vieții, în mod foarte evident, prin schimbarea dentiției, prin maturarea sexuală; apoi reperele se estompează, dar pentru cel care știe să observe lucrurile rămân evidente și mai târziu. Ce se petrece cu omul în jurul vârstei de douăzeci și unu de ani, din punct de vedere corporal-sufletesc, este, pentru cel care observă, la fel de evident perceptibil ca și maturarea sexuală pentru fiziologia exterioară. Dar în mod obișnuit acestea se observă mai puțin. Este vorba de o împărțire mai generală a cursului vieții umane. Dar când survine un eveniment important, de exemplu între schimbarea dentiției și maturarea sexuală, care solicită sfera afectivă (vezi spirala roșie din desen), are loc ceva foarte special și care - pentru că în prezent se fac numai observații grosiere - nu poate fi observat de obicei. Evenimentul are totuși loc. Într-o oarecare măsură, impresia este prezentă, ea se ridică până la conștiință. Dar, când este vorba de o impresie afectivă, atunci, independent de ce se petrece în conștiință, în viața afectivă, în lumea obiectivă se întâmplă ceva. Și putem compara ce se desfășoară în lumea obiectivă cu un fel de agitație vibratorie: ea se extinde în Univers. Uimitor este că această extindere nu este fără sfârșit, ci atunci când s-a extins suficient, când a ajuns la limita elasticității sale, vibrația se întoarce (vezi jumătatea de cerc stângă) și reapare în intervalul de timp de șapte ani viitor sub formă de impuls care pătrunde din afară. Nu vreau să spun că la fiecare șapte ani are loc un astfel de eveniment, deoarece totul este legat de modelarea vieții individuale. Impulsul intră în următoarea perioadă de șapte ani, numai că omul nu-l observă.

În viața noastră sufletească intervin trăiri care constituie reculul a ceea ce am viețuit într-un fel oarecare în sfera afectivă în intervalul de șapte ani precedent. Așadar, un eveniment care ne influențează afectiv reapare în viața noastră sufletească în intervalul următor. Oamenii nu observă, în general, asemenea lucruri, dar cei care își dau silința le pot observa chiar în mod exterior.

Observăm că la un cunoscut apare o indispoziție a cărei cauză nu ne este cunoscută. Omul se schimbă, cum se spune, din senin. Dacă urmărim comportamentul neobișnuit al unui om,

dacă putem înțelege ce spune el fără cuvinte, vom ajunge la evenimentul care i-a provocat o anumită trăire afectivă. În tot acest timp, în lume au avut loc evenimente care au fost influențate de reacția lui afectivă. Este un proces care, în afara faptului că este viețuit de om, se desfășoară în mod obiectiv, în afara acestuia, fiind un proces obiectiv al lumii.

În aceste procese intervine influența ființelor elementare, care acționează din afara omului. Le-am asociat, într-o altă ordine de idei, cu sistemul respirator, cu sistemul ritmic. În cazul de față, le vedeți acționând împreună cu sistemul ritmic în stările de agitație afectivă. Dacă înțelegem corect aceste lucruri, suntem constrânși să spunem: Omul are în jurul său o aură mare. Dar în unele care pleacă dinspre el se amestecă ființele elementare care, în funcție de fiecare om, pot influența ce se reîntoarce spre el după un timp. Imaginați-vă deci lucrurile astfel: o stare de agitație afectivă radiază dinspre dumneavoastră în afară. Când ea se reîntoarce nu mai este aceeași; în intervalul de timp scurs, ființele elementare au acționat asupra ei și receptați acțiunea ființelor elementare (vezi desenul, semicercul din dreapta).

Prin atmosfera spirituală pe care o degajă omul, el intră în interacțiune cu ființele elementare. Tot ce în cursul vieții se desfășoară pentru om ca un destin este legat de aceste lucruri. Când viețuim în prezent ceva, aceasta are o semnificație pentru mai târziu. Este calea prin care destinul nostru este efectiv construit. Și în determinarea destinului nostru acționează ființe elementare, care se simt atrase de propria noastră natură. Se simt atrase și ne influențează.

Vedeți aici o interacțiune dintre om și ambianța sa, și rolul unor forțe spirituale în ambianță. Prin urmărirea acestei interferențe, se limpezesc multe lucruri care devin hotărâtoare de destin pentru om. Înțelegerea acestor relații este străină timpului nostru „luminat” - acest cuvânt trebuie întotdeauna pus între ghilimele - și numai tradițiile unor vremuri apuse irump în actualitatea noastră, vremuri în care omul era mai legat de adevăr decât în prezent, prin intermediul unor stări de conștiință mai elementare. Aceste tradiții le găsiți foarte frumos exprimate în acele poeme vechi în care destinul omului este legat de intervenția unor entități elementare. Unul din cele mai frumoase poeme care ni s-au păstrat și în care este vorba de intervenția de destin a unor entități elementare este cel care vă este frecvent oferit în interpretare euritmă. Vedeți aici cum ființele elementare aparținând imperiului regelui ielelor intervin ca elemente ale destinului. Poemul se numește:

Fiica regelui ielelor

Până târziu și departe, stăpânul Oluf
Călare-și pofteste oaspeții la nuntă.

Pe verzi câmpii joacă ielele.
Fiica regelui lor le întinde mâna.

„Bun venit stăpâne Oluf, încotro te grăbești?
Intră în hora noastră și joacă cu mine.”

„Nu pot să joc, nu-mi este îngăduit,
Măine în zori este ziua nunții mele.”

„Ascultă stăpâne Oluf, intră cu mine'n joc,
Doi pinteni de aur ți-oi dăru.”

Și o cămașă de mătase, atâta de albă și moale:
Mama mea o albeste cu raze de lună.”

„Nu pot să joc, nu-mi este îngăduit,

Măine în zori este ziua nunții mele."

„Ascultă stăpâne Oluf intră'n joc cu mine
O grămadă de aur ti-oi dăru."

„O grămadă de aur cu bucurie aş lua
Dar nu-mi este îngăduit jocul şi nu trebuie!"

„Dacă stăpânul Oluf nu vrea să joace cu mine,
Molime şi boala să te'nsotească!"

Aici aveţi imaginea infiltrării lumii elementare în ceea ce ţine de soarta omului, în manifestarea sa cea mai evidentă, legată de destin: boala si moartea:

Ea i-a dat o lovitură peste inimă.

Vă rog să urmăriţi cele spuse. Ele pot fi întâlnite în poeme vechi, ca şi în poezia mai nouă; Herder le-a preluat din poezia populară. Prin comparaţie cu poezia noastră cultă, putem spune că nouăzeci şi nouă la sută din acestea sunt de prisos. Poeziile care provin din ştiinţa veche corespund realităţii. Niciodată nu o să găsim în acestea ideea că ea l-a lovit la cap, peste gură sau peste nas, ci:

Ea i-a dat o lovitură peste inimă,
Niciodată el n-a simtit o durere ca aceasta.

Inima este un organ ritmic, de aceea apare aici.

În timp ce pălea, ea-l ridică pe cal.
„Călăreşte spre casă la scumpa-ţi domnişoară."

Şi când ajunse'n faţa porţii,
Măicuţa-i tremurândă îl aştepta.

„Ascultă fiu-meu, spune-mi neîntârziat,
De ce eşti palid, atât de alb?"

„Chiar de n-aş fi pălit, albit,
Am fost în împărăţia regelui ielelor."

„Ascultă fiule iubit sufletului meu
Ce trebuie să-i spun miresri tale?"

„Spune-i că's în pădure şi stau
Să-mi încerc calul şi câinele."

Dis-de-dimineată, abia mijise ziua,
Mireasa sosi cu alaiul de nuntă.

Turnară mied, turnară vin,
„Unde-i stăpânul Oluf, mirele meu!"

„Stăpânul Oluf s-a dus la pădure şi stă
Să-şi încerce calul şi câinele."

Mireasa ridică purpura și văzu
Pe stăpânul Oluf culcat: era mort.

Vreau să vă atrag atenția asupra redării poetice extrem de adecvate în legătură cu ce se întâmplă în jurul omului într-o astfel de oră a destinului și care se poate percepe la reparația periodică a unor trăiri care influențează sfera afectivă. Asemenea trăiri intervin în destinul nostru după ce asupra lor au acționat ființele elementare. La fel cum trăim în aerul fizic exterior, în ambianța regnurilor mineral, vegetal, animal, tot astfel trăim cu părțile noastre subconștiente, cu sistemul nostru ritmic în sfera spirituală a ființelor elementare. Acolo se construiește destinul nostru, în aceeași măsură în care este constituit în cursul vieții dintre naștere și moarte.

Deoarece capul nostru se află în stare de veghe deplină, noi ne ridicăm deasupra acestei interacțiuni cu ființele elementare. Numai prin viața capului nostru perfect treaz nu suntem integrați în regnul ființelor elementare și putem să ne ridicăm la suprafața mării elementare, în care, ca oameni, înotăm continuu.

Revenirea evenimentelor legate de destin poate fi urmărită chiar și în viața obișnuită prin acțiunea sistemului nostru ritmic și a sistemului membrelor noastre. Acestea suferă interacțiuni cu mediul ambiant, dar mult mai complicate, care au un recul cu o amplitudine mult mai mare a vibrațiilor. Ele revin abia în viața terestră următoare sau într-una din viețile următoare. Astfel încât putem spune că ceea ce numim destinul, karma noastră, nu trebuie să ne mai apară ca ceva enigmatic, deoarece el nu reprezintă altceva decât revenirea unor evenimente din viața proprie, modificate de influența ființelor elementare.

Vă atrag atenția asupra unui lucru. În conferințele mele pedagogice, indiferent unde le-am ținut, am atras mereu atenția asupra faptului că în cursul școlii primare există un punct nodal important, aflat în jurul vârstei de nouă ani. În învățământul primar ar trebui acordată o atenție specială acestui moment din viața omului. Până la această vârstă, de exemplu, nu ar trebui predate științele naturii altfel decât prin legarea proceselor naturale de viața morală a omului, sub formă de fabule, legende etc.; abia când omul este apt să le primească ar trebui începută descrierea elementară, simplă, a naturii. Planul de învățământ rezultă de la sine, dintr-o observare în detaliu a entității umane. Am atras atenția asupra acestui lucru în lucrarea despre *Baza pedagogică a Școlii Waldorf*. În preajma vârstei de nouă ani conștiința Eului capătă un nou conținut. Abia acum omul devine capabil să observe natura exterioară în mod obiectiv; până la această vârstă el pune în legătură tot ce vedea în natura exterioară cu propria sa ființă. Conștiința Eului se dezvoltă încă din prima perioadă a vieții, la doi ani, doi ani și jumătate. La aproximativ nouă ani are loc o revenire a conștiinței Eului, într-o formă mai spirituală (la doi-trei ani ea este mai mult sufletească). Acesta este numai unul din evenimentele importante care apar în viața noastră, dar există și alte evenimente, mai puțin importante care acționează în acest fel.

Cunoașterea acestor intimități ale vieții omului va deveni stringentă, imperios necesară pentru viitorul evoluției umane, va trebui să se transforme treptat în cultură generală. Această cultură generală evoluează de la o epocă la alta. În prezent, suntem nemulțumiți dacă copiii noștri nu pot face anumite calcule la vârsta de zece ani. Romanii însă nu sufereau din această pricină; ei erau nefericiți dacă un tânăr nu cunoștea legile celor douăsprezece Table, în timp ce noi ne facem mai puține griji dacă dispozițiile legale nu sunt cunoscute de copiii noștri. Ar fi destul de rău pentru structura noastră sufletească dacă am face-o. Dar conștiința generală se modifică și acum ne aflăm în momentul de început al unui timp în care asemenea intimități ale vieții sufletești trebuie să ajungă la conștiința generală. Omul trebuie să se cunoască mai bine decât se considera necesar până acum, altminteri ar avea loc un recul cât se poate de nefavorabil pentru evoluția întregii vieți umane.

Faptul că nu știm care este originea unui lucru care ne mișcă afectiv nu înseamnă că el nu are loc în viața noastră sufletească. Lucrurile revin, ele își exercită influența asupra vieții noastre sufletești. Noi nu ni le putem explica și nici măcar nu le preluăm în conștiința noastră. Consecința acestei situații este că trecem prin stări care sunt acceptate, pur și simplu, fără a ști că ele trebuie raportate la trăiri anterioare. Ceea ce are caracter afectiv se reîntoarce într-un mod oarecare. Puteți reține ușor acest lucru printr-un exemplu pe care îl repet adeseori, deoarece este reprezentativ. Învățați un copil să se roage, adică să-și dezvolte predispoziția pentru rugăciune, și acest fapt va avea cândva un recul. După un timp acțiunea de a ne ruga se reîntoarce, datorită faptului că ne putem dezvolta predispoziția sufletească a binecuvântării. Din această cauză spun atât de des că nici un bătrân nu va putea binecuvânta pe cineva în mod eficient prin imponderabile, dacă nu a învățat să se roage în copilărie. Faptul de a te ruga se transformă în binecuvântare. Acestea sunt reîntoarcerile ce au loc în timpul vieții.

Faptul că aceste lucruri nu sunt încă înțelese în prezent constituie motivul pentru care oamenii nu pot întrevădea încă marea importanță a Misteriului de pe Golgota. Ce importanță are pentru cei care sunt cu totul prinși în educația actuală dacă li se spune că după ce Hristos a trecut prin Misteriul de pe Golgota el s-a legat de viața omenirii pămâtenă? Oamenii nu vor să-și creeze nici un fel de reprezentări despre interacțiunea cu realitățile în care se află Hristos. Reprezentarea noastră cerebrală nu ne spune prea multe lucruri despre influența impulsului hristic. Însă de îndată ce privim în inconștient, în sfera sentimentelor și în aceea a voinței, ajungem în sfera ființelor elementare, dar pentru noi aceasta este întretesută cu impulsul hristic. Fiziologic vorbind, ne afundăm prin sistemul nostru ritmic, prin sfera noastră afectivă, în ținutul de jos, cu care s-a unit Hristos pentru existența pământească. Aici găsim așadar, ca să spunem așa, locul în care Hristos poate fi găsit în mod real, nu numai prin tradiție sau printr-o mistică subiectivă, ci în mod obiectiv. Dar trăim în același timp în epoca în care evenimentele ce ne vin de aici au o mare importanță obiectivă pentru viața omenească, întrucât, atunci când oamenii li se împotrivesc, le influențează în mod inconștient deciziile, ceea ce fac. Când înțelegem aceste lucruri, putem să le luăm în calcul, putem face apel într-o oarecare măsură la lumile spirituale care ne aparțin, pentru a acționa împreună cu noi.

În această privință, se poate observa și exterior că ne aflăm la un punct de cotitură a evoluției umane. Este suficient să mă refer la un aspect pe care l-am mai abordat din diverse perspective. Dacă luăm în considerare unele aprecieri ale istoriei actuale, putem spune că ele nu au ajuns încă la Misteriul de pe Golgota. În abordările de istorie mondială sunt descrise timpurile vechiului regat asirian, babilonian, ale vechiului regat persan, ale regatului egiptean, ale Greciei, ale Romei. Poate fi amintit și faptul că a avut loc Misteriul de pe Golgota, apoi însă vor fi urmărite migrațiile popoarelor, care s-au întins pentru unii până la Ludovic al XIV-lea sau până la revoluția franceză sau Poincare, pentru alții până la declinul Hohenzollernilor etc. Dar despre impulsul hristic nu veți găsi în povestirile obișnuite convenționale, care se numesc „istorie”, nimic, absolut nimic. Pentru abordarea istorică lucrurile stau ca și cum impulsul hristic ar fi scos din circuit. Este uimitor cum, de exemplu, un istoric ca Ranke, care a fost un creștin credincios și care dădea în mod subiectiv o mare importanță impulsului hristic, nu poate introduce evenimentul Hristos în istorie. El nu știe ce să facă cu el. În prezentarea istorică evenimentul Hristos nu joacă nici un rol. Astfel încât putem spune că pentru cunoașterea spiritului omului, care se manifestă în istoria sa, creștinismul încă nu este prezent. Abia știința noastră, a spiritului, orientată antroposofic, când prezintă istoria, ia în calcul necesitatea celei de a patra epoci postatlanteene, prin care trebuia să irumpă în evoluția istorică concretă evenimentul de pe Golgota. În prezentarea noastră istorică evenimentul de pe Golgota este prezent. Mergem chiar mai departe, când preluăm evenimentul de pe Golgota noi nu prezentăm numai evoluția istorică a omului, ci și evoluția cosmică, în așa fel încât Misteriul de pe Golgota este întâlnit chiar în evoluția cosmică.

Dacă lăsați să acționeze asupra dumneavoastră scrierea mea *Știința ocultă în linii mari*, veți vedea că nu se vorbește numai despre eclipse solare și lunare sau despre explozii și erupții în Cosmos, ci și despre evenimentul Hristos ca eveniment cosmic. Dacă istoricii, așa-numiții istorici, nu găsesc nici o posibilitate de a insera evenimentul Hristos în desfășurarea devenirii istorice, reprezentanții oficiali ai cultelor devin de-a dreptul furioși când aud că există o știință a spiritului orientată antroposofic care vorbește despre acesta ca despre un eveniment cosmic. Puteți deduce cât de puțin sunt înclinate aceste culte să împlinească marile cerințe ale timpului nostru, în special aceea de a face o legătură între evenimentul Hristos și evenimentele lumii. Trebuie spus că cei care se referă în prezent la Hristos, chiar și teologi, nu vorbesc despre el altfel decât ar face-o despre o ființă dumnezeiască universală oarecare, așa cum vorbeau vechii evrei sau chiar și actualii evrei despre Iahve sau Iehova. V-am mai spus, luați cartea lui Harnack *Esența creștinismului* și înlocuiți numele lui Hristos cu cel generic de Dumnezeu; sensul nu se va schimba, pentru că autorul nu are habar de specificul creștinismului. Cartea lui Harnack este, în întregul ei, contrară esenței creștinismului, căci ea nu vorbește deloc despre creștinism, ci despre o învățătură generală privind-l pe Iehova. Este foarte important să facem referință la aceste lucruri, căci ele se leagă întru totul cu cerințele cele mai presante ale prezentului. Iar ceea ce trebuie să se infiltreze în evoluția culturală a omenirii este conștiința despre prezența nu numai a unei lumi spirituale generale, abstracte, ci a lumii spirituale concrete, în care trăim, simțim, vrem și facem și din care ieșim în afară numai prin ceea ce gândim cu capul nostru. Este justificat un nou tip de concepție despre lume, năzuim să realizăm întreteserea reală a ceea ce simțim, vrem și facem cu impulsul hristic.

Faptul că astronomia, învățătura actuală despre evoluția biologică s-au dezvoltat în formule abstracte în timpurile mai noi s-a datorat faptului că impulsul hristic nu a pătruns în interiorul oamenilor, ci a rămas tradiție și i-a influențat în mod cât se poate de subiectiv, dar nu i-a cuprins așa încât trăirile interioare să fie concomitent viețuirii cosmice obiective, adică, să ne aflăm în interacțiune cu ce are loc în jurul nostru pe plan spiritual.

Se poate observa, în prezent, cum apare o conștiință care susține necesitatea unor noi impulsuri pentru evoluția umanității. Dar oamenii se hotărăsc greu să treacă la o viață spirituală concretă. Când vorbesc despre spirit ei mai au nostalgia de a trăi în abstracțiuni.

Însăși conștiința despre poziția față de gândurile noastre trebuie să se schimbe într-un anumit sens. Știința spiritului orientată antroposofic nu urmărește un țel programatic anume, influențarea în vederea unui anumit ideal, ci înțelegerea a ce este necesar în prezent pentru umanitate. O dată cu aceasta trebuie făcută legătura cu unele structuri sufletești ale unor timpuri trecute, ale unor epoci în care oamenii erau mai integrați în adevărata lor ambianță spirituală. În prezent, acest lucru ar trebui resimțit cu o forță crescută. Din afară nu mai putem aștepta nimic. Impulsurile de progres pentru evoluția umană trebuie luate din interior, din conexiunile noastre cu lumea spirituală și trebuie, de fapt, să facem ceva în acest sens, pentru ca ce viețuim să devină din ce în ce mai mult trăiri ale amurgului. Ne găsim deja în faza de declin a evoluției Pământului și ca oameni trebuie să putem trece dincolo de evoluția terestră prin legătura noastră cu lumea spirituală. Prin aceasta însă ce năzuim să atingem prin cunoaștere trebuie să fie resimțit ca o forță care ne dă posibilitatea de a trece în stadiile evolutive în care Pământul va muri, așa cum ajungem în alte stadii evolutive atunci când ne moare trupul, când trecem prin poarta morții. Când ne moare trupul, noi trecem prin poarta morții, adică intrăm în lumea spirituală. Acest lucru se va întâmpla cândva cu întreaga omenire, care va evolua în totalitate spre existența jupiteriană. Pământul va deveni cadavru. Ne aflăm deja în evoluția de declin. Omul individual îmbătrânește. Pentru geologul care știe să observe cu adevărat, Pământul prezintă semne clare de îmbătrânire. El moare. Ce căutăm acum în mod spiritual este să împiedicăm acest proces. Aceasta este conștiința cu care trebuie să ne pătrundem.

Dintr-un alt punct de vedere, în vremuri mai vechi cunoașterea legată de Misterii era considerată ca fiind înrudită cu forța vindecătoare, chiar și cu forța vindecătoare fizică. În prezent, această conștiință trebuie să pătrundă din nou în omenire. Trebuie realizată conștientizarea faptului că prin aceasta se face ceva pentru continuarea evoluției întregii omeniri. La o asemenea conștientizare nu se va ajunge dacă nu se va focaliza concretul care ne înconjoară în modul pe care l-am descris, căci ce simte, vrea și face omul va fi privit ca propria sa problemă personală. Nu se va înțelege că este vorba de ceva care se desfășoară și în afară. Este necesar ca științele umane să vină în întâmpinarea acestor strădanii - lucru care poate nu este ușor de înțeles. Acestea nu sunt, în prezent, la înălțime. În științele exacte pot fi întâlnite cele mai imposibile reprezentări. Vreau să vă aduc la cunoștință unele exemple. Oamenii își imaginează de obicei în mod foarte prozaic că undeva se află Soarele. De la Soare pleacă lumină în toate direcțiile, ca de la orice sursă luminoasă (vezi fig. 20). Cei care urmăresc răspândirea luminii cu ajutorul reprezentărilor matematice spun că lumina se propagă în infinit și apoi dispare într-un mod oarecare. Din cauza propriei slăbiciuni, prin faptul că se propagă în infinit, ea se pierde. Dar lucrurile nu stau astfel. Orice lucru care se propagă ajunge la o limită de la care vibrația își inversează direcția de propagare și revine modificată la origine. Lumina solară nu se propagă în infinit, ci se reîntoarce, sub altă formă, dar vibrează din nou, în sens opus.

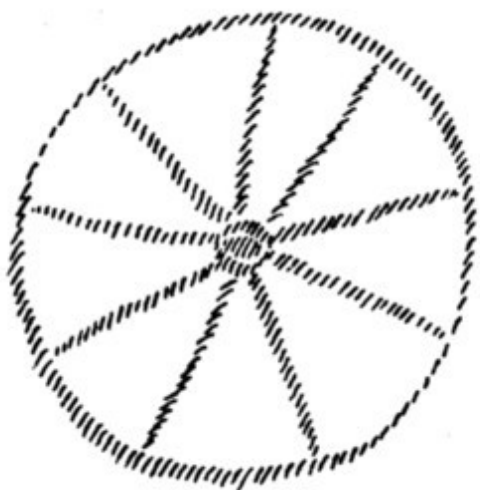

Fig. 20

Așa stau lucrurile cu orice lumină. Și, de fapt, așa stau lucrurile cu toate acțiunile care sunt supuse legii elasticității, care conține o limită a elasticității. Asemenea reprezentări se pot întâlni frecvent, în prezent, în științele exacte și se iau prea puțin în seamă realitățile. Dacă ați fi fizicieni, v-aș atrage atenția asupra felului în care oamenii calculează traseul care este parcurs și timpul. Apoi, numesc viteza, pe care o desemnează curent prin v , ca fiind funcție de distanță (spațiu) și timp și o reprezintă ca un cât: .

$$v = s / t$$

Acest lucru este total neadevărat. Viteza nu este un rezultat, ea este elementarul care poartă în sine ceva (fie material, fie spiritual) și noi descompunem viteza și distanța în spațiu și în timp. Noi abstractizăm acești doi factori. Spațiu și timp ca atare nu există în mod real. Vitezele sunt ceva real. Această observație o fac numai pentru fizicieni; ei vor înțelege însă că în elaborarea bazei cunoașterii științifice actuale a timpului acționează conotații fragile, care se află în raționamente numai pentru că nu suntem în stare să cuprindem spiritualul ca fapt concret.

Imperativul epocii mihailice este ca omenirea să ajungă în situația de a cuprinde spiritualul în concretețea sa, să știe cum să aibă în vedere și diferitele entități elementare și superioare. Este un scop pe care trebuie să-l atingă din nou omenirea, așa cum au făcut-o oamenii în timpurile vechi. Nu se dorește însă recunoașterea acestui fapt și nici răsturnările care au avut loc în evoluția umanității la mijlocul secolului al XV-lea. Se poate totuși demonstra cu ajutorul unor detalii că așa stau lucrurile.

Un autor scandinav a scris de curând o carte (Nota 11) în care citează din scrierile alchimiștilor. El citează mai ales un pasaj dintr-un alchimist care se referă la elemente ca mercurul, antimoniu etc. Autorul, care este, după cum reiese din carte, un excelent chimist, spune că nu-și poate imagina nimic în fața acestei rețete chimice comunicată de un alchimist. Când un chimist actual vorbește despre mercur, despre argintul viu, el se referă la mineralul mercur; prin antimoniu el înțelege elementul respectiv. În cartea citată este vorba despre anumite procese care au loc în organismul uman. Este cunoașterea interioară omenească. Dacă o așternem pe hârtie în sensul în care era prezentă în conștiința scriitorului pe care îl citează autorul scandinav, ea reprezintă descrierea unei experiențe de laborator în care se lucrează cu retorte. Numai că nu poți degaja nici un sens din aceasta. Textul capătă însă un sens dacă știi ce se înțelegea în acele timpuri vechi prin antimoniu, mercur etc. și că era vorba de procese ale naturii umane pentru care existau alte mijloace de înțelegere decât cele de azi. Din această cauză, cel ce citește literatura dinaintea secolului al XV-lea trebuie să o facă altfel decât până acum. În prezent trebuie să se acorde o importanță mai mare unor lucruri cărora timp de secole omenirea nu le-a conferit nici o valoare.

CONFERINȚA a VIII-a

Dornach, 7 decembrie 1919

Ce v-am spus în aceste săptămâni își găsește împlinirea în faptul că noi ne aflăm în fața irumperii unei lumi spirituale care este rezultatul evoluției culturale care a început aproximativ la mijlocul secolului al XV-lea. Atunci, totul s-a schimbat în lumea civilizată. Ceea ce oamenii introduceau în conștiința lor înaintea jumătății secolului al XV-lea se referea mai mult la interiorul organizării umane. În toate scrierile vechi, în măsura în care mai pot fi găsite în prezent, vom întâlni expresii foarte asemănătoare expresiilor folosite astăzi în chimie, fizică etc. Dar chimistul sau fizicianul actuali nu vor înțelege ce citesc în aceste scrieri deoarece ei cred că ele descriu procese exterioare. De fapt, este vorba de procese interioare, procese din interiorul corpului omenesc, fizic sau eteric. Începând cu perioada Galilei-Giordano Bruno omenirea își îndreaptă atenția mai mult asupra lumii exterioare, iar azi am ajuns atât de departe încât dispunem de o cunoaștere a naturii care influențează deja întreaga gândire, mai ales gândirea și simțirea populare, cunoaștere care ne spune multe lucruri despre regnurile mineral, vegetal, animal. Dar ea nu poate da, în nici un fel, informații despre ființa umană, despre alcătuirea fizic-corporală a acesteia. Omul trebuie să-și pună întrebarea: În ce raport mă aflu eu cu regnul animal, vegetal, mineral, cu regnul uman fizic exterior, cu regnul aerului și al apei, al focului și al norilor, al Soarelui, al Lunii și al stelelor? Cum mă comport ca om față de acestea?

Nu putem da un răspuns la această întrebare fără a adânci unele aspecte umane de care ne-am ocupat. Dacă avem în vedere omul ca ființă a simțurilor și a rațiunii, constatăm că ochii, urechile și alte organe de simț, deși fac parte din restul organismului, sunt organe ale capului; prin ele percepem lumea exterioară. Prelucrăm apoi această lume exterioară cu idei și noțiuni care sunt legate de creierul nostru. Ce am viețuit astfel prin simțurile noastre, ce am prelucrat mental prin așa-numita noastră inteligență rațională, prin amintirile noastre, ce reținem ca reprezentare a memoriei este rezultatul preluării lumii exterioare prin simțurile noastre, a ce am prelucrat cu inteligența noastră. Ce suntem noi, de fapt, prin raportare la lumea

exterioară?

Trebuie să avem în vedere receptivitatea simțurilor noastre; am mai făcut în ultimele zile trimitere la acest fenomen. Vedeți o flacăra, închideți ochii, aveți o imagine remanentă a acesteia, pe care o purtați cu ochii dumneavoastră și care dispare încetul cu încetul. Gcethe, care se exprimă întotdeauna intuitiv asupra acestor lucruri, spune: Imaginea remanentă se stinge. Constituția inițială a ochiului și a structurii nervoase se refacă după ce aceasta a fost modificată prin impresia luminoasă exercitată asupra ochiului dumneavoastră. Ceea ce se desfășoară în organul dumneavoastră de simț este rezultatul a ce se întâmplă în memorie, în amintire; impresiile senzoriale le prelucrați mental și vă rămân ca reprezentări ale memoriei. În cazul în care preluați o impresie prin intermediul ochiului, să spunem flacăra, reprezentarea acesteia se stinge și totul durează puțin. În cazul în care prelucrați mental o asemenea impresie intervine imaginea remanentă a amintirii, care durează mult timp, în anumite condiții, chiar toată viața. Pe ce se bazează aceasta? Imaginea obținută prin intermediul ochiului este de scurtă durată, deoarece este rezultatul acțiunii unei anumite părți a organismului. Ceea ce devine reprezentare de amindre este rezultatul acțiunii unei mari părți a organismului, se inseră în corpul eteric, iese în afară, în eterul cosmic, poate rămâne aici pentru întreaga viață, ca imagine remanentă. Pentru aceasta impresia trebuie să fie profundă și să se impună corpului eteric, iar acesta să nu o păstreze, ci s-o transmită lumii exterioare, unde o fixează. Să nu credeți că procesul este doar rezultatul acțiunii interiorului dumneavoastră. Când aveți o trăire nu puteți s-o înscrieți în agenda proprie, de unde o scoateți din când în când s-o citiți, deși în prezent mulți oameni fac acest lucru cu multe din viețuirile lor. Lucrurile de care vă amintiți le înscrieți în eterul cosmic, iar acesta, când trebuie să vi le amintiti, vi le oferă ca pe o amprentă de sigiliu. A-ți aminti nu este o chestiune pur personală, ci o confruntare cu Cosmosul. Nu poți fi singur când vrei să-ți amintești trăirile proprii. Entitatea omului se pierde, dacă acesta nu-și poate aminti trăirile.

Gândiți-vă, ce poate reprezenta următoarea întâmplare: un bărbat care ocupă o poziție importantă resimte brusc dorința de a merge la gară, de a-și cumpăra un bilet și de a călători spre depărtări necunoscute, deși nu are nici o treabă. Toate aceste lucruri le face într-o stare de conștiință ciudată. În timpul călătoriei nu-și amintește cine este, și își revine la Berlin, pe strada Kurfürsten, într-un azil de oameni săraci. În conștiința sa s-a stins toată perioada dinaintea clipei în care s-a urcat în tren, la Darmstadt. S-a putut stabili ulterior, din cele povestite de diferite persoane, că fusese la Budapesta, la Lvov și de aici la Berlin și că și-a recăpătat conștiința la azilul de săraci de la Berlin. Cu toate acestea, gândirea sa rațională rămăsese intactă, nimic nu se dereglase. El își amintea despre timpul scurs de la urcarea în tren, la Darmstadt, până la primirea sa în azilul de săraci la Berlin, faptul că își cumpărase biletul de călătorie, se aprovizionase etc. Dar în timp ce făcea aceste lucruri nu avea nici un fel de amintire despre viața sa anterioară. Apoi și-a recăpătat memoria în ce privește viața sa până la plecarea din Darmstadt, dar nu mai avea nici o amintire despre călătorie. Ce s-a întâmplat atunci a putut fi stabilit din informații venite din afară. S-ar putea da și alte exemple asemănătoare. Ce am spus trebuie să atragă atenția asupra modului în care s-ar desfășura viața dacă prin trăirile noastre nu ar trece o amintire. Gândiți-vă ce ar trebui să gândiți despre Eul dumneavoastră dacă pentru un timp oarecare, cu excepția celui când ați dormit, nu ați avea amintiri. Ce aparține receptivității noastre senzoriale, inteligenței noastre este o problemă personală. În clipa în care lucrurile încep să fie memorate, ce se întâmplă în viața suflătească a omului devine o confruntare cu Universul, cu lumea. Omenirea nu conștientizează suficient că cele discutate acum de mine sunt o realitate. Dar va fi o componentă a educației viitoare a omenirii ca tot ce conduce în omul eteric la amintire să nu mai fie privit ca o chestiune pur personală, ci ca o responsabilitate a omului față de Cosmos.

V-am vorbit la începutul acestui ciclu de conferințe despre faptul că în timpul pe care-l considerăm istoric exista, de exemplu, la greci, o conștiință continentală care nu era foarte dezvoltată și care s-a transformat într-o conștiință planetară. Acum trebuie să-și facă apariția

o conștiință cosmică, universală și omul trebuie să știe că este un cetățean al întregului Cosmos, ceea ce a existat și în timpurile preistorice. Pentru aceasta este necesar să se manifeste responsabilitatea pentru lucrul gândit, care poate duce la constituirea amintirii.

Ce v-am descris până acum, reprezintă, așa cum am spus, procese care aparțin unei mari părți a organismului, dar nu a omului în întregul său. Pentru a înțelege despre ce este vorba vom prezenta situația schematic, în desenul din fig. 21.

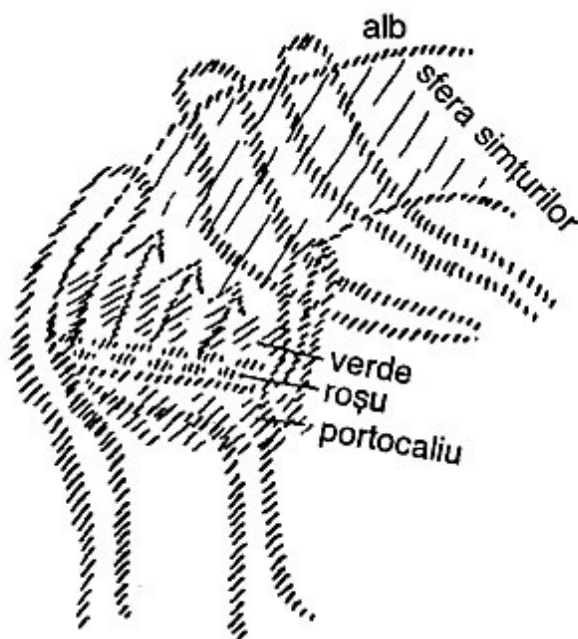

Fig. 21

Avem regiunea simțurilor (alb), în care cuprindem toate simțurile și regiunea rațională, apoi regiunea din organismul uman care trimite înapoi gândurile (săgeți, roșu), astfel încât ele pot deveni amintiri, care se întâlnesc în om cu obiectivitatea Cosmosului. Am menționat cu altă ocazie locurile din trupul uman în care omul se întâlnește cu Cosmosul.

Fig. 22

Unui nerv care traversează o regiune oarecare a corpului și ajunge în măduva spinării - prezintă acest lucru în mod schematic, în fig. 22 - îi corespunde un altul, care străbate traseul invers. Fiziologii simțurilor îl numesc pe unul nerv sensibil, iar pe celălalt nerv motor.

Despre această aberație, că ar exista nervi senzitivi și nervi motori, am vorbit de mai multe ori ([Nota 12](#)). Este important de știut că fiecare traseu nervos își are originea la periferia

organismului și se reîntoarce aici, dar undeva se întrerupe; ca și în cazul sârmei electrice care transmite o scânteie, și în această situație există o transmisie, un fel de fluid senzitiv de la așa-numitul nerv senzitiv la așa-numitul nerv motor. Aici - și sunt nenumărate asemenea locuri, de exemplu în măduva spinării și în alte părți ale corpului nostru - se află locurile din spațiu în care omul nu-și aparține numai lui, ci aparține Cosmosului. Dacă legați între ele toate aceste locuri, și includeți și ganglionii simpatici, obțineți această graniță și în sens corporal-fiziologic. Putem spune că, într-un anume sens, înjumătățim omul, îl privim ca pe un organ senzorial, considerăm preluarea prin simțuri ca o receptivitate senzorială, prelucrarea prin rațiune ca o altă activitate senzorială, mai fină, apariția amintirilor ca imagini remanente care persistă în viața dintre naștere și moarte, pentru că în momentul formării amintirii ne lovim de eterul universal. Propriul nostru eter se izbește de eterul universal și are loc o confruntare între noi și eterul universal. Cealaltă parte a omului are ca organ terminal totalitatea membrilor. Așa cum prima parte are ca organ terminal sfera senzorială, cealaltă parte a omului are membrele care cresc din el (gambel, brațele). Desigur, este vorba despre o imagine grosieră și schematică.

Plecând de aici ar trebui să schițez spre interior tot ce este de natură volitională, așa cum am desenat, plecând de la simțuri, ce ține de inteligență și care se leagă de cealaltă parte a omului. Ce este de natură volitională reprezintă celălalt pol al ființei umane. Între cei doi poli se află granița interioară pe care o obțineți legând între ele toate terminațiile nervoase și toți ganglionii. Dacă depășiți această graniță, astfel încât să vă imaginați că ea ar fi o sită, și că de o parte ar acționa voința (vezi ce este notat cu portocaliu în fig. 21), iar de cealaltă parte inteligența (verde), obțineți, între ele, starea sufletească, sfera afectivă. Ce ține de afectivitate este pe jumătate voință și pe jumătate inteligență. Voința presează de jos, inteligența de sus; aceasta dă naștere sentimentului. În simțire se află întotdeauna, pe de o parte, inteligența, sub formă de vis, iar de cealaltă parte, voința, care doarme.

După ce am perceput astfel omul, potrivit concepției științei spiritului - pe de o parte polul inteligenței, pe de alta polul voinței -, după ce am văzut că organele fizice sunt expresia polului inteligenței, ne putem întreba: Ce corespunde, în lumea exterioară, la ce se află aici, în interiorul omului? În realitate, absolut nimic. În lumea exterioară există un regn mineral, un regn vegetal, un regn animal. Ce este omul în interiorul său, chiar și sub aspect corporal, nu corespunde cu nici unul din aceste regnuri.

Veți putea aduce o obiecție care se află, desigur, foarte la îndemână. Veți spune: Suntem alcătuiți din aceleași substanțe ca și lumea exterioară, căci ingerăm aceste substanțe și ne unim cu substanțele regnului mineral prin faptul că adăugăm sare mâncărilor noastre; mai primim și alte substanțe minerale, de asemenea, consumăm și plante. Există și mâncăruri din carne care contin substanțe din lumea animală etc. În această credință, în corporalitatea noastră vom avea de-a face cu substanțele lumii exterioare; este o eroare teribilă. Corpul nostru trebuie să se apere continuu de influențele lumii exterioare, inclusiv de influențele care pătrund în noi o dată cu alimentele. Semenilor noștri le este greu să înțeleagă acest lucru, căci pentru corpul nostru nu este important să ingerăm alimente, ci să le eliminăm în mediul ambiant. Unele le eliminăm foarte repede, altele în decurs de șapte-opt ani. Dar nimic din ce ați mâncat azi nu va mai fi în corpul dumneavoastră peste opt ani; activitatea corpului constă în eliminare și nu în preluare.

Faptul că trebuie să preluați nu are pentru corpul dumneavoastră altă importanță decât are solul pentru mers. Dacă nu ați avea solul sub picioare, nu ați putea merge, dar ca om nu aveți nimic de-a face cu solul, el trebuie numai să vă susțină. Tot astfel, activitatea dumneavoastră corporală trebuie să aibă un suport care vi se opune, ea trebuie să se lovească continuu de ceva; din această cauză trebuie să mâncați. Nu mâncați pentru a vă uni cu alimentele, ci pentru a putea mijloci activitatea necesară eliminării acestora. Căci entitatea umană constă din eliminarea alimentelor. Așa cum nu vă este îngăduit să considerați că substratul pe care

călcați aparține tălpii dumneavoastră, nu vă este îngăduit să socotiți nici că ce se află în alimente, în măsura în care este prezent în lumea exterioară, aparține umanității dumneavoastră. Omul nu este nimic altceva decât o reacție la ce este ambianța sa. Căci, în fond, omul este în întregime, activitate.

În cazul organelor din sfera simțurilor și inteligenței lucrurile stau într-un fel, și cu totul altfel în ceea ce privește organele sferei voinței. În această privință omul este o ființă polară. Dar ce se petrece în cadrul acestei entității umane polare nu prea are de-a face cu ce există în lumea exterioară.

În lumea exterioară există regnul mineral și regnul vegetal. Acestea, interior, nu sunt înrudite cu propria noastră ființă. Dacă vrem să găsim ceva cu care se înrudesce aceste regnuri trebuie să privim în lumea pe care o viețuim înainte de naștere, pe care o parcurgem înainte de a coborî din lumea spirituală în cea fizică, înainte de naștere, respectiv de concepție. Înainte de naștere am fost într-o lume spirituală pe care n-o percepem cu ajutorul simțurilor fizice, nu o gândim cu rațiunea noastră. Dar această lume care este parcă ascunsă de un vâl, dacă sunt un om al simțurilor, această lume se manifestă exterior în lumea vegetală și în substratul acesteia, lumea minerală. Lumea minerală și cea vegetală este legată mult mai mult cu voința noastră din afara lumii decât cu voința dintre naștere și moarte. Regnul animal, de asemenea, nu are prea mult de-a face cu ce suntem ca entitate umană, ci mai degrabă cu timpul de după moarte, a cărei manifestare polar opusă este. Astfel încât putem spune: Nu aflăm ce există în om prin faptul că învățăm să cunoaștem ambianța omului din punctul de vedere al științelor naturii. Așa se face că știința actuală nu ne spune, de fapt, nimic despre ființa umană. Puteți ști tot ce se cercetează în prezent cu ajutorul metodelor științelor naturale, dar prin aceasta nu aflați nimic despre esența omului, căci aceasta nu este conținută în cunoașterea științifică.

În timpul ultimelor patru secole, toate reprezentările noastre provin din popularizarea metodelor științelor naturale. În prezent, țărănul gândește conform științelor naturale chiar dacă-și îmbracă gândirea în propriile sale cuvinte. Tot conform cu științele naturale gândește, în fond, și catolicismul, cu materialismul său dogmatic. Gândirea naturalistă domină totul. Astăzi am ajuns la momentul în care este necesar să construim ordinea socială. O mare parte a lumii civilizate actuale - aceasta va crește din ce în ce mai mult, cuprinzând întreaga lume civilizată - este contrânsă să construiască o nouă structură socială. Oamenii gândesc la o nouă structurare socială. În prezent, în omenirea civilizată există noi imperative sociale. Ele își au originea în impulsuri profund subconștiente ale naturii umane. Cum se urmărește satisfacerea lor? Cu rezultatele gândirii științelor naturale. Iar acestea sunt numite în prezent, în cercurile cele mai largi, „gândire socială”, pentru că se aplică vieții sociale a oamenilor.

Astfel, în răsăritul Europei a trebuit elaborată o nouă ordine socială statală dintr-o gândire pur naturalist-materialistă. Bărbații pe care *dr. Helphand*, care-și spunea *Parvus* ([Nota 13](#)), i-a importat în Rusia la îndemnul lui Ludendorff și Hindenburg pentru a instaura acolo bolșevismul sunt întruchiparea metodelor științelor naturale. Se poate chiar spune că bărbații bolșevismului reprezintă proba practică a ce devine metoda științelor naturale când prinde rădăcini în anumite capete revoluționare. Metoda științelor naturale întrupată sălășluiește în prezent în Rusia prin serviciile de conductor de tren prestate de Helphand, căci el a condus prin Germania vagonul blindat pentru a duce în Rusia oamenii bolșevismului, la îndemnul lui Ludendorff și Hindenburg.

Nu ar trebui pierdută din vedere importanța acestei metode întrupate a științelor naturale! Eu v-am atras atenția asupra unor fapte. Există doi filosofi cât se poate de mic-burghezi. Unul a predat la universitatea din Zürich, Avenarius; el a ținut să dezvolte o gândire mic-burgheză. Celălalt este Ernst Mach ([Nota 14](#)) care a predat la Praga și la Viena. Eu însumi i-am auzit prelegerile în 1882 la Academia de Științe din Viena. Ernst Mach mi-a apărut întotdeauna ca un fel de încarnare a concepției mic-burgheze și a loialității. Dacă puneți, în prezent,

problema „filosofiei statului” în bolșevism, nu este o coincidență, ci o necesitate interioară faptul că filosofia lui Avenarius și cea a lui Mach au devenit filosofia statului, căci acestea sunt legate unele de altele: consecvență extremă a metodei științelor naturale transformată prin metamorfozare în gândire socială. Din această cauză, lucrul trebuie luat în serios. Gândirea utilizată în științele naturale a apărut pentru prima oară ca problemă socială în Răsărit. Ea va înflori în continuare dacă nu avem în vedere rădăcina lucrurilor, însăși viața materialist-științifică în sensul științelor naturale.

O anumită undă a gândirii și simțirii străbate lumea în prezent. Ea este stimulată de gândirea materialistă social-științifică. Această undă se extinde, ea pune stăpânire pe gândirea socială, devine forța distructivă a omenirii. Cercurile conducătoare nu au avut puterea și forța de a aduce în gândirea umană o undă spirituală cu adevărat importantă. Din această cauză, în gândirea maselor largi ale proletariatului s-a încetățenit concepția materialistă. Marxismul, care s-a dezvoltat atât de grotesc în ultimii patru-cinci ani, este floarea și rodul acțiunii metodei științifice de tipul științelor naturale în gândirea socială. Nu ar trebuie ignorat faptul că aceasta este configurația lumii civilizate contemporane. Dacă vedem doar acest lucru ne trecem timpul ca în somn și pierdem cele mai importante fenomene și simptome ale acestei vieți. Nu ești om deplin, în prezent, dacă nu observi aceste fenomene.

Din mentalitatea generală apar oamenii ca individualități. Aceștia cugetă astfel: Dacă vom continua să gândim și să simțim în felul acesta nu vom mai progresa. Intrăm tot mai adânc în haos. Din această cauză sunt rare chemările la trezire, dar ele există totuși. Voi vorbi despre o astfel de chemare.

În caietul 31/32 al revistei de cultură socialistă, „Neue Erde” din Viena a apărut un articol interesant cu titlul „Criza concepției despre lume” de Karl Polanyi în care se spune că s-ar fi instalat o aversiune generală față de ordinea economică capitalistă, concomitent cu părăsirea socialismului marxist.

„Încă domnește în prezent un amalgam de marxism și socialism care constituie scandalul oricărei gândiri moderne. Orice avânt spre stimularea intelectuală a problemelor sociale cele mai arzătoare ale timpului eșuează în mlaștina acestei înjosiri spirituale...”

„Izbucnirea războiului mondial a fost cotitura pentru orice gândire capitalistă și o dată cu aceasta și pentru cea marxistă. Conducătorii omenirii au recunoscut clar și masele au simțit într-o mică măsură că lumea nu mai este dominată de așa-numitele interese vitale, ci de forțe de o cu totul altă natură și de altă esență. Interesele economice omniprezente pe care le vânau imperialiștii și pe care le combăteau socialiștii, într-o luptă cu morile de vânt, s-au dovedit a fi nu numai ireale și abstracte, până la o pură frazeologie, ci și superstiții economice și speculații ale creierului. A reieșit cu claritate că forța motrice care mână masele nu este partea materială, ci *reprezentarea* despre aceasta, oricât de eronată ar fi ea, că, în consecință, masele sunt conduse de reprezentări și nu de aspectul material. Chiar și reprezentarea despre interesul material, aparent cel mai concret și adevărat lucru, devine activă în istorie abia după ce este ridicată la rang de credință, atunci când jertfele care i se aduc nu se mai numără și când numai propria ei valoare servește drept justificare pentru toate absurditățile ce se fac în numele ei. Acest timp al celor mai uriașe paradoxuri *credea* în egoism. El nu a mai fost dezavuat, nu a mai fost zăgrăvit în mod idealist; dimpotrivă! Omenirea se îndrepta spre moarte în numele sfințit al intereselor economice cu un halou glorios și al lui *Sacro Egoismo*, care se înălțase singur la cer. *Materialitatea se proclamase a fi unicul ideal și cu aceasta lumea materialistă și-a desăvârșit singură calea*. Capitaliștii numiseră această idealizare a materialității unica realitate și esență, marxiștii îi spuseră deschis: socialism!”

„Etica utilitaristă, concepția materialistă a istoriei, teoria pozitivistă a cunoașterii, filosofia deterministă, toate acestea nu mai sunt viabile în noua atmosferă. Ca viziune asupra vieții,

marxismul este însă construit pe acești piloni. Timpul său a trecut."

Avem de-a face cu strigătul de trezire al unui suflet care vede ce conduce epoca noastră spre haos. Și acum apare întrebarea, o teribilă întrebare privind destinul: „Ce trebuie să punem în locul său?"

Această întrebare o pune cel care a scris tot ce v-am citit adineauri. El spune mai departe: „Răspunsul la această întrebare nu este hotărâtor pentru marxism. Pentru spiritele sincere, care caută claritatea, aceasta este o cumpănire subordonată. Dacă Soarele s-ar stinge, ar trebui mai degrabă să te acomodezi cu întunericul, decât să consideri o falsă lumină drept Soare".

„Ce eclipsează însă Soarele pentru generația noastră este un Soare și mai luminos și mai radios, care răsare la orizont. Eliberați de coșmarul unei teorii a cunoașterii în a cărei caznă eram osândiți la o colaborare veșnică, fără oprire și fără patrie, ne-am târât, până acum existența lipsită de sens, treziți din halucinația unei concepții istorice întoarsă pe dos, care credea că aude în devenirea lumii nu ecoul luptătorilor, ci simplul ecou al devenirii lumii ce-și avea obârșia în reprezentarea forțată a unui determinism de măscărici care prezenta liberul nostru arbitru ca joc întâmplător al unor forțe care acționează din spatele scenei, renăscuți, în sfârșit, din credința într-o mulțime moartă la credința în noi înșine, vom găsi forța și chemarea de a face din cerințele socialismului privind dreptatea, libertatea și iubirea adevăruri ale omenirii".

Un suflet nostalgic care vede că mergem spre haos, care pune chiar întrebarea gravă: Ce trebuie să punem în locul acestuia? nu are altceva de spus decât vechile fraze, devenite vorbe goale: dreptate, libertate și iubire. Ele au fost destul de propovăduite până acum. În această frază, în adevăr, nu este prezentă soluția concretă.

„Socialismul marxist întunecă, în prezent, întrebarea de destin în fața căreia se află omenirea, el subordonează forțele libere unei soluții radicale, menține gândirea în semiîntunericul unei lumi dogmatice, interzice acționarea prin preziceri sumbre, autorități obscure și simboluri mistice. El deformează pentru omenire perspectiva liberă."

Este corect că „el deformează pentru omenire perspectiva liberă", dar prin vorbe această perspectivă nu poate fi eliberată! Apoi autorul continuă: „Biserica a supraviețuit mai mulți ani misiunii sale. Marxismul ne poate supraviețui, dar spiritul cel nou care s-a născut din jalea acestui război mondial al omenirii îi va supraviețui, fără îndoială".

Dar unde este spiritul cel nou? Autorul, se pare, are o sensibilitate pentru nulitatea timpului nostru, pentru ceea ce conduce spre haos. Un prieten care a aderat de mai mult timp la concepția noastră adaugă câteva rânduri la ce v-am citat. Ce v-am citat este scris de cineva care vede că ar trebui să vină ceva nou, dar care, în final, rămâne la vechi fraze. Prietenul nostru adaugă: „Avem de-a face aici cu o concepție despre lume care recunoaște că marxismul, așa cum apare în prezent în forma cea mai consecventă în bolșevism, aparține gândirii vechi. El este numai în aparență opusul lumii capitaliste. Ca și acesta suferă în viața sa spirituală. Dacă în domeniul economic este adversarul acestuia, în ce privește baza spirituală cele două concepții se identifică. În locul bolșevismului și al concepției despre lume bazată pe științele naturale moderne trebuie să apară o concepție nouă, antroposofică, rezultată dintr-o „filosofie a libertății".

În orice caz, este limpede pentru cel care percepe agitația omenirii actuale că, deoarece lucrurile stau în felul acesta, antroposofia trebuie să-și facă apariția. Și atâta vreme cât nu se va recunoaște că boala de care suferă viața noastră actuală nu poate fi vindecată decât printr-o cercetare orientată antroposofic nu se va putea ieși din haos.

Din această cauză se poate spune fără ezitare că dacă s-ar găsi mulți oameni care la întrebarea lui Karl Polanyi ar răspunde ca dr. Kolisko din Viena ([Nota 15](#)), atâta timp cât se va crede că utilitatea mișcării noastre stă în poziția sa sectantă, nu vom înțelege sensul acestei mișcări. Abia când se va recunoaște că avem de-a face cu o problemă universală se va clarifica sensul acestei mișcări.

Numai cel care nu numai că recunoaște în acest fel sensul ei, ci care o face să devină impulsul interior al voinței sale poate fi un adevărat purtător al acestei concepții despre lume.

Fără a mai adăuga multe cuvinte, aș vrea totuși să spun că ar corespunde unei profunde nevoi a inimii mele ca mulți dintre dumneavoastră să-și însușească cuvintele prin care am vrut să vă atrag atenția asupra unui aspect important în situația lumii noastre actuale.

Am vorbit despre unele influențe dăunătoare venite în prezent din lumea elementară. Știți că o veche concepție spune că o dată cu sfârșitul anului burghez, când se apropie vremea Crăciunului, vin acele zile în care influența spirituală asupra oamenilor, care poate avea loc în sfera Pământului, atinge intensitatea maximă.

Să căutăm tocmai în această perioadă, care a fost timp de multe veacuri importantă și esențială pentru om - în epoca noastră pentru mulți nu înseamnă mult mai mult decât o perioadă în care se fac „cadouri potrivite” -, conform unei vechi necesități sufletești, adăpost la acele forțe spirituale, vechi și ele, care încă mai pot avea influență asupra destinului oamenilor, să lăsăm să acționeze asupra sufletului nostru întreaga gravitate care există în relația lumii spirituale cu lumea oamenilor!

Acestea sunt lucrurile pe care am dorit să le spun astăzi.

CONFERINȚA a IX-a

Dornach, 12 decembrie 1919

Având în vedere amânarea cu opt zile a plecării noastre, pot să vă mai vorbesc azi, mâine și poimâine. Este important pentru mine că mă voi putea adresa unui număr de prieteni din Anglia care au sosit aici, înaintea călătoriei mele.

Prietenii noștri vor putea vedea că în anii grei din urmă construirea Goetheanumului a progresat. Cu toate acestea el nu a putut fi terminat și nici azi nu am putea indica o dată precisă pentru acest eveniment. Dar ceea ce există deja le va putea arăta care a fost concepția spirituală ce a stat la baza acestei clădiri și cum este ea legată de mișcarea spirituală reprezentată aici. Va fi un prilej care-mi va permite să iau ca punct de plecare al disertației de azi tocmai această clădire. În zilele care urmează vom putea adăuga și alte lucruri la cele spuse până acum despre construcția noastră.

Cine contemplă clădirea va fi izbit de legătura specială care există între clădire și mișcarea noastră spirituală și poate chiar plecând de la această clădire își va face o părere asupra naturii pe care dorim s-o aibă această mișcare. Gândiți-vă ce s-ar întâmpla dacă o societate sectantă oarecare, indiferent cât ar fi de răspândită, ar simți necesitatea să construiască o astfel de casă pentru adunările ei. Potrivit necesităților acestei societăți s-ar ridica o construcție de o anumită dimensiune, cu un anumit stil arhitectural și poate că în interior ați găsi o indicație, dată prin semne mai mult sau mai puțin simbolice, privind activitatea căreia îi este destinată clădirea. Poate găsiți și unele indicații privind ce urmează să fie propovăduit sau expus în această clădire. Toate acestea nu s-au întâmplat în cazul Goetheanumului, după cum ați putut observa. Această construcție nu a fost realizată numai în plan exterior pentru

mișcarea sau societatea antroposofică, ci, așa cum se prezintă, cu toate detaliile, a rezultat din ceea ce mișcarea noastră vrea să reprezinte în fața lumii sub raport spiritual, și nu numai. Această mișcare nu se putea mulțumi să construiască o casă cu un anumit stil arhitectonic, ci, în momentul când s-a pus problema construirii unui așezământ, trebuia să se găsească un stil care să rezulte din bazele științei spiritului, care să exprime substanța spirituală care curge prin mișcarea noastră. Ar trebui conchis din aceasta ce distanță este, din acest punct de vedere, între mișcarea noastră și o oarecare mișcare sectantă. Am dorit nu numai să construim o casă, ci să găsim un nou stil arhitectural, care să exprime fiecare cuvânt, fiecare frază a științei noastre despre spirit, orientată antroposofic.

Am convingerea că cine va înțelege ce poate fi simțit în formele acestei construcții - luați aminte, eu spun ce poate fi simțit, nu ce speculații se pot face - va putea descifra ceea ce altfel se exprimă numai prin cuvânt.

Toate acestea nu sunt aspecte exterioare, ci sunt legate cât se poate de intim cu modul în care a fost gândită mișcarea antroposofică care vrea să fie altceva decât acele mișcări spirituale care și-au făcut apariția de la începutul celei de a cincea perioade culturale postatlantene, să spunem, de la mijlocul secolului al XV-lea. La baza acestei afirmații se află convingerea că, în prezent, este necesar să se introducă în evoluția omenirii altceva decât exista la mijlocul secolului al XV-lea. Caracteristica a tot ce s-a petrecut în omenirea civilizată în ultimele trei-patru secole mi se pare a fi aceea că viața, care a fost în mare măsură mecanizată, constituie, în prezent, un regn în sine. Ea acaparează ca un monopol pe cei care își imaginează că sunt practicieni ai vieții. Alături de această practică exterioară a vieții, care a prins formă în toate domeniile așa-numitei vieți practice, găsim concepții despre lume, filosofii spirituale, sau cum vrem să le numim, care, mai ales în ultimele trei-patru secole, s-au înstrăinat de viață; ele plutesc, în ceea ce privește sentimentele, trăirile, deasupra practicii propriu-zise a vieții. Deosebirea dintre aceste două curente este atât de manifestă încât se poate spune că o dată cu timpul nostru ele nu se mai pot înțelege, nu mai găsesc puncte de legătură pentru a putea acționa unul asupra celuilalt. Astăzi organizăm fabricile, punem în mișcare trenurile și trimitem vapoarele noastre pe mări, punem în funcțiune telegrafele și telefoanele, facem toate acestea în timp ce lăsăm într-o anumită măsură ca viața să se desfășoare în mod automat, mecanic, acțiune în care ne lăsăm prinși noi înșine. Și, în plus, propovăduim. De fapt, se predică prea mult. Vechile confesiuni bisericești predică în biserici, politicienii predică în parlamente, vorbesc despre cerințele proletariatului, despre cerințele femeilor. Se predică mult, foarte mult și conținutul acestei activități de propovăduire este, în sensul conștiinței actuale a umanității, bine gândit. Și dacă ne-am pune întrebarea unde se află puntea de legătură între ce propovăduim și ce realizează viața noastră exterioară în practica sa, dacă am vrea să răspundem cinstit și conform adevărului, nu am găsi răspunsul potrivit în mișcarea actuală.

Mentionez următorul fenomen numai pentru că el este sesizabil. Astăzi oamenii au la îndemână, în afară de prilejurile obișnuite pentru a predica, tot felul de societăți secrete. Dacă luăm ca exemplu lojile francmasoneriei, cu grade inferioare sau superioare, vom găsi în ele o întreagă simbolistică: triumphiul, cercul, compasul etc. Întâlnim frecvent în acest context chiar și o expresie: Arhitectul tuturor lumilor.

Ce sunt toate acestea? Dacă ne-am întoarce în secolele IX-XI, când aceste societăți secrete, aceste loji francmasonice se răspândeau în civilizație, am vedea că toate instrumentele care se află azi ca simbol pe altarele lojilor masonice se foloseau la construirea caselor și bisericilor. Existau echere, compasuri, nivele cu apă, fire cu plumb; ele erau folosite în practica exterioară a vieții. În lojile masonice se țin discursuri despre obiecte care au pierdut orice legătură cu viața practică și se spun tot felul de lucruri despre acestea, care, desigur, sunt foarte frumoase, dar total străine practicii vieții exterioare. Am ajuns la idei, la construcții de idei cărora le lipsește forța de șoc pentru a pătrunde în viață. Am ajuns până acolo că oamenii

noștri lucrează de luni până sâmbătă, iar duminica ascultă predica. Aceste două lucruri nu au nici o legătură. Și adeseori, în timp ce predicăm, folosim obiecte care în vechime erau intim legate de practica exterioară a vieții, ca simbol pentru frumusețe, adevăr, chiar și pentru virtuți. Dar aceste obiecte sunt străine vieții. Am ajuns să credem că, dacă predicile noastre sunt mai străine vieții, ele se ridică mai mult spre lumile spirituale. Lumea profană obișnuită este de mică valoare. Iar în prezent întâlnim tot felul de cerințe care urcă din adâncurile omenirii, dar, de fapt, în esența lor aceste cerințe nu sunt înțelese. Ce fel de legătură există între acele predici sociale care se țin în camere mai mult sau mai puțin frumoase, despre cum este omul bun, cum iubim toți oamenii fără deosebire de rasă, nație, chiar culoare, ce legătură există între aceste predici și ce se întâmplă în viața exterioară, pe care o stimulăm prin faptul că ne tăiem cupoanele și ne primim rentele plătite de bănci, organizând astfel practica vieții cu principii cu totul diferite de cele despre care vorbim. Noi fondăm, de exemplu, societăți teosofice în care discutăm despre fraternitate, dar în ceea ce spunem nu avem forța de a putea domina într-un fel oarecare ce se întâmplă, tot prin noi, atunci când ne tăiem cupoanele. Căci prin tăierea cupoanelor noi punem în mișcare o întreagă serie de fapte economice. Viața noastră se desfășoară integral în aceste două curente separate.

Se poate întâmpla - nu este un exemplu inventat, ci un exemplu luat din viață -, și chiar s-a și întâmplat, ca o doamnă să mă caute și să spună: Vine cineva și-mi solicită o contribuție, care apoi este folosită pentru a ajuta pe alcoolici. Ca teosof, eu nu pot face așa ceva! spunea doamna respectivă. Eu nu am putut să-i răspund decât astfel: Vedeți, sunteți rentieră, știți câte fabrici de bere se fundează și se întrețin cu averea dumneavoastră? Este vorba despre ce este implicat în acțiunea dumneavoastră și nu de faptul că, pe de o parte, propovăduim, spre satisfacția sufletului nostru, iar, pe de altă parte, ne integrăm în viață așa cum o cere rutina vieții, așa cum au modelat-o ultimele trei-patru secole. În zilele noastre puțini oameni sunt înclinați să adâncească această problemă importantă a prezentului. De ce se întâmplă aceasta? Datorită faptului că acest dualism dintre viața exterioară și așa-numitele năzuințe spirituale s-a instaurat cu adevărat în viață - și el s-a accentuat în ultimele trei-patru secole. Când vorbesc, în prezent, despre spirit, majoritatea oamenilor au în vedere ceva cu totul abstract, străin lumii, nu ceva care poate interveni în viața de toate zilele.

Problema la care ne referim trebuie analizată pornind de la origini. Dacă pe această colină s-ar fi acționat în sensul strădaniilor ultimelor trei-patru sute de ani, poate că ne-am fi adresat unui arhitect renumit și am fi ridicat o clădire frumoasă, rezultat al unui stil arhitectural oarecare. Dar așa ceva nu era posibil, deoarece am fi fost înconjurați de obiecte aparținând unui anumit stil, iar noi am fi vorbit înăuntru despre lucruri care s-ar fi potrivit construcției cum se potrivesc discursurile frumoase care se țin azi cu practica vieții exterioare a oamenilor. Or, nu așa era înțeleasă știința spiritului care dorește să se orienteze antroposofic. De la bun început, știința spiritului a fost înțeleasă astfel încât să nu se instituie vechea opoziție dintre spirit și materie, caz în care spiritul este tratat *in abstracto* și nu are nici o posibilitate să se afunde în activitatea de creare a ce este materie. Despre spirit se vorbește justificat când acesta este numit creatorul a ce este material. Despre spirit trebuie să vorbim ca despre ceva care are forța de a se cufunda nemijlocit în ce este material. Despre știința spiritului nu trebuie gândit că se ridică pur și simplu deasupra naturii, ci că ea este totodată și știință integrală a naturii. Trebuie avut în vedere spiritul cu care omul se poate lega în așa fel încât el să se poată întrețese în viața socială prin intermediul omului. Un spirit despre care se vorbește numai în salon, căruia vrem să-i fim pe plac prin bunătate și prin dragostea frățească și care se ferește să se amestece în viața de toate zilele nu este spirit adevărat, este o abstracțiune umană și ridicarea până la el este ultima consecință a materialismului.

Din această cauză trebuia ridicată o clădire gândită până în cele mai mici amănunte, văzută din perspectiva a ce există în știința noastră despre spirit orientată antroposofic. Cu acest lucru se leagă și faptul că în asemenea vremuri grele a apărut în știința spiritului un mod de a trata problema socială care nu vrea să fie utopie, ci s-a dorit a fi o chestiune de viață, opusă

oricărui fel de sectarism; ea vrea să descifreze ce se află în marile cerințe ale timpului și să slujească acestor cerințe. Este sigur că în ceea ce privește această construcție multe lucruri nu au reușit. Dar nici nu se putea pune problema ca totul să reușească dintr-o dată, ci era necesar să se realizeze un început. Și începutul a fost făcut prin ridicarea acestei construcții. Când construcția va fi terminată, nu va fi vorba de un local cu ziduri bizare, străine, ci, așa cum coaja de nucă aparține fructului și este perfect adaptată acestuia, tot așa fiecare formă și culoare ale acestei clădiri vor fi adaptate la ceea ce curge prin mișcarea noastră spirituală.

Ar fi desigur necesar ca cel puțin un număr de oameni să recunoască această voință a noastră.

Trebuie să revin asupra unor lucruri care au apărut în ultimele trei-patru secole în evoluția omenirii civilizate. În prezent, există fenomene care exprimă exact ce se petrece *ad absurdum*, în viața oamenilor. De fapt, sufletele unei mari părți a oamenilor, dorm, dorm cu adevărat. Dacă vă aflați într-un loc în care se petrec lucruri care, în prezent, sunt opuse oricărei vieți civilizate, imagini care nu cad direct sub ochi, dar se desfășoară totuși în anumite zone ale lumii de azi, și sunt simptomatice și pline de semnificație pentru ce trebuie să se răspândească în cercuri tot mai largi, veți înțelege că sufletele oamenilor se află în afara evenimentelor importante ale timpului lor. Oamenii trăiesc în cotidian, dar nu pot să conștientizeze ce se petrece de fapt în prezent, atât timp cât nu sunt atinși direct de evenimente. Impulsurile acestor evenimente se află în profunzimile vieții sufletești sub- sau inconștiente.

La baza dualismului, la care m-am referit, în prezent se află un altul, acela care se exprimă, de pildă, în *Paradisul pierdut* al lui Milton (dau un exemplu caracteristic). Dar acesta este numai un simptom pentru ce trece prin gândire, simțire și voință. În conștiința mai nouă a omenirii există sentimentul opoziției între Rai și Infern, alții spun dintre Spirit și Materie. În fond, între Raiul și Infernul țăranului și între Materia și Spiritul așa-numitului filosof luminat al zilelor noastre nu există o mare deosebire. Impulsurile gândirii care se află la baza acestui dualism sunt identice. Opoziția propriu-zisă este cea dintre Dumnezeu și Diavol, dintre Paradis și Infern. Paradisul este bun și este îngrozitor faptul că oamenii au ieșit din el; Paradisul este pierdut, trebuie căutat din nou, și Diavolul se opune tuturor forțelor care sunt legate de Paradis. Oamenii care ignoră felul în care acționează contrariile sufletești, până în miezul contradicțiilor noastre sociale și ale cerințelor sociale, nu-și pot imagina ce bătaie lungă are acest dualism dintre Rai și Infern sau între Paradisul pierdut și Pământ. În prezent, abia poți spune adevărul despre anumite lucruri fără ca acesta să apară contemporanilor noștri ca o nebunie. Dar așa cum în scrisorile lui Pavel înțelepciunea oamenilor poate apărea ca nebunie în fața lui Dumnezeu, tot astfel înțelepciunea oamenilor de azi, sau nebuna acestora, ar putea fi nebunie în concepția oamenilor de mâine. Oamenii au visat să se integreze în opoziția dintre Pământ și Paradis; ei asociază Paradisul cu ce ar fi de dorit să fie atins ca divin-uman și nu știu că a te strădui să atingi cu orice preț acest nivel paradisiac este tot atât de rău cum ar fi și strădania inversă. Dacă structura lumii este prezentată ca în *Paradisul pierdut* al lui Milton, o forță dăunătoare omului este numită eronat forță divină bună, iar când strădania se îndreaptă în mod unilateral către ea, i se opune un fals contrariu: Diavolul, care luptă aparent împotriva binelui.

Protestul împotriva acestei concepții trebuie să fie reprezentat de ansamblul care urmează a fi instalat în partea de răsărit a clădirii noastre, în interior, o sculptură din lemn, înaltă de nouă metri și jumătate; prin aceasta, în locul antitezei Dumnezeu-Diavol este introdus ceea ce trebuie să se afle în conștiința umanității viitoare: treimea, alcătuită din Lucifer, Hristos și Ahriman.

Din anumite motive, despre care poate voi mai vorbi, am numit această construcție „Goetheanum”, denumire izvorâtă din mentalitatea artistică și de cunoaștere a lui Goethe. Dar trebuie spus că în *Faust* între forțele binelui și Mefistofel există aceeași opoziție ca în

Paradisul pierdut al lui Milton: pe de o parte, forțele bune, pe de alta, forța rea, Mefistofel, în care Goethe a pus laolaltă lucifericul și ahrimanicul, astfel încât în persoana lui se află două individualități spirituale legate între ele în mod neorganic. Omul trebuie să înțeleagă că ființa sa adevărată poate fi exprimată prin imaginea echilibrului: omul este ispitit, pe de o parte, să iasă în afară, peste propriul său cap, să pătrundă în zona exaltării fantastice, în falsul misticism. Aceasta este una dintre forțe. Cealaltă îl trage pe om în jos, în ceea ce este materialist, în luciditate, în uscăciune etc. Noi concepem omul ca străduindu-se să atingă echilibrul între ahrimanic (pe un platan al balanței) și luciferic (pe celălalt platan) (vezi fig. 23).

Fig. 23

Omul trebuie să se străduiască permanent să obțină starea de echilibru dintre aceste două forțe, între ce ar vrea să-l conducă în afară, peste el însuși, și ce ar vrea să-l tragă în jos, sub propriul său nivel. Noua civilizație spirituală a confundat exaltarea fantastică a lucifericului cu divinitatea. În ce este descris ca Paradis se află, de fapt, ce este luciferic și se face cea mai teribilă confuzie între luciferic și divin, pentru că se ignoră că este vorba de menținerea stării de echilibru între două ființe care vor să-l tragă pe om în direcții diferite.

Acest fapt trebuia mai întâi descoperit. Dacă omul trebuie să se îndrepte în direcția numită creștină, expresie prin care, în prezent, se înțeleg adesea lucruri uimitoare, el trebuie să știe că aceasta nu poate fi decât o strădanie spre poziția de echilibru între luciferic și ahrimanic și că ultimele trei-patru secole au eliminat atât de mult cunoașterea adevăratei esențe a omului, că se cunoaște puțin despre echilibru, iar lucifericul a fost rebotezat ca dumnezeiesc în *Paradisul pierdut* și s-a constituit un pol opus din ceea ce este ahrimanic, care nu mai este Ahriman, ci a devenit Diavolul modern, sau materia modernă sau altceva asemănător. Acest dualism, care este de fapt un dualism între Lucifer și Ahriman, bântuie în conștiința omenirii moderne ca opoziție între Dumnezeu și Diavol. Iar *Paradisul pierdut* ar trebui conceput ca o descriere a imperiului luciferic pierdut, numai că a fost rebotezat.

Trebuie să atragem atenția că este necesar să ne lămurim asupra felului în care civilizația actuală a ajuns pe o cale atât de coborâtore. Este, desigur, o necesitate istorică, dar și necesitățile există pentru a fi înțelese. Așadar, cunoașterea modului cum a ajuns civilizația în declin este necesară pentru a conștientiza că ea poate redeveni ascendentă numai printr-o acțiune radicală. Adeseori prin descrierea lumii spirituale se înțelege ceea ce este suprasensibil, dar care nu trăiește pe Pământul nostru. S-ar dori o fugă de tot ce ne înconjoară pe Pământ, cu ajutorul unei concepții spirituale. Nu se știe că, în timp ce ne refugiem astfel într-un domeniu abstract, nu găsim spiritul, ci lucifericul. Ceea ce în prezent este numit mistică, teosofie, este o căutare a regiunii luciferice. Căci simpla informație privind un spirit nu poate sta la baza strădaniilor spirituale ale omului; legată cu această strădanie spirituală actuală este recunoașterea relației dintre lumile spirituale și lumea în care ne naștem, pentru a trăi în ea între naștere și moarte.

De ce ne naștem din lumile spirituale în această lume fizică? Ne năstem în această lume fizică - voi detalia această problemă în următoarele două zile - pentru că pe Pământ există lucruri de aflat și de viețuit care nu pot fi trăite în lumile spirituale; pentru a le trăi trebuie să cobori în această lume fizică și să duci de aici în lumile spirituale rezultatele acestei trăiri. Pentru a atinge acest scop trebuie însă să te afunzi în lumea fizică, cu spiritul propriu, într-un mod explorator. Trebuie să te afunzi în această lume fizică de dragul lumii spirituale.

Să luăm în considerare un om normal al prezentului, care se hrănește corect, doarme suficient, ia micul dejun, mănâncă la prânz și seara etc. și care are și interes pentru cele spirituale, fapt pentru care devine membru al unei societăți teosofice. El face tot ce este posibil pentru a ști ce se întâmplă în lumile spirituale, deci un om care are, ca să spunem așa, la degetul cel mic tot ce se consemnează în literatura teosofică, dar care își trăiește viața după uzanțele obișnuite. Ce reprezintă știința pe care și-o însușește cu interesele sale superioare? Înseamnă ceva care aici, pe Pământ, îi poate produce o delectare, o adevărată desfătare luciferică, o desfătare sufletească rafinată. Nimic din toate acestea nu trece prin poarta morții. Printre astfel de oameni - și ei sunt foarte mulți - pot exista și unii care, deși au cunoștință despre ce este un corp astral, un corp eteric etc., nu cunosc ce se întâmplă când arde o lumânare, când pe stradă trece un tramvai. Ei circulă cu tramvaiul, dar nu știu nimic despre el. Mai mult de atât, ei știu ce este corpul astral, corpul eteric, karma, reîncarnarea, dar habar nu au ce se discută, ce se urmărește azi, de pildă, la întrunirile proletarietului. Nu-i interesează decât cum arată corpul eteric, corpul astral, și ce cale urmează capitalul, care de la începutul secolului al XIX-lea a devenit o forță conducătoare. Ce se știe despre corpul eteric, despre corpul astral nu folosește la nimic după ce oamenii au murit. Acest lucru trebuie spus când este vorba despre o adevărată cunoaștere a lumii spirituale. Numai atunci când această cunoaștere devine instrumentul necesar afundării în viața materială și când din viața materială va fi preluat ceea ce în lumile spirituale nu poate fi preluat, dar în care trebuie adus, acest lucru are valoare.

În prezent dispunem de o știință a naturii care este predată în universități. Se experimentează, se cercetează etc. În felul acesta se constituie știința naturii. Prin știința naturii noi alimentăm tehnica, vindecăm oamenii. În afară de aceasta există crezurile religioase. Dar ați luat cunoștință de conținutul unor predici de duminică după-amiază, în care se vorbește, de exemplu, despre împărăția lui Hristos? Ce legătură există între știința naturii și ce se vorbește aici? În general, nici una. Unii cred că au puterea de a vorbi despre Dumnezeu și despre Sfântul Duh. Chiar dacă afirmă că simt aceste lucruri, ei se exprimă totuși în forme și concepții abstracte. Alții vorbesc despre o natură lipsită de spirit. Nu se stabilește nici o punte! Apoi, în timpurile mai noi au apărut diferite concepții teosofice, mistice. Acestea abordează tot felul de lucruri din afara vieții curente, nu vorbesc despre viața oamenilor pentru că nu au forța de a pătrunde în ea. Ar fi oare corect să se vorbească despre un creator al Universului, dacă el ar fi gândit ca un spirit foarte interesant, dar care nu a putut ajunge niciodată să creeze Universul? Forțele spirituale despre care se vorbește frecvent în prezent nu au putut ajunge la creația Universului, căci gândurile pe care le dezvoltăm despre ele nu sunt capabile să intervină nici măcar în ceea ce este știința noastră despre natură sau despre viața socială a oamenilor.

Fără a deveni lipsit de modestie, îmi este poate îngăduit să lămuresc cu ajutorul unui exemplu ce vreau să spun. Într-una din ultimele mele cărți, *Enigme ale sufletului*, am atras atenția asupra faptului că ce se predă în fiziologia actuală, deci una din științele naturii, este un nonsens. Se vorbește despre existența a două feluri de nervi, nervii motori, care s-ar afla la baza voinței, și nervii senzitivi, care ar sta la baza percepțiilor, senzațiilor. Acum, de când există telegrafia, avem imaginea acestora. Așadar, de la ochi pleacă un nerv spre organul central, apoi de aici spre unul dintre membre. De la ochi se ajunge la organul central, acesta pune în acțiune nervul motor, apoi se execută mișcarea.

Acest nonsens se predă prin intermediul științei naturii. Se vorbește, într-o accepție spirituală abstractă, despre tot felul de lucruri, numai gânduri care să poată interveni în mod pozitiv în activitatea naturii nu sunt elaborate. Nu se manifestă forța de a se dezvolta o știință deasupra naturii însăși. Între nervii motori și cei senzitivi nu există nici o deosebire; ceea ce numim nervi motori sunt tot nervi senzitivi, ei există pentru ca să putem avea conștiința membrelor noastre atunci când trebuie făcute mișcări. Exemplul de școală al Tabesului dovedește exact contrariul a ceea ce s-ar dori a fi dovedit. Nu voi intra mai adânc în problemă, pentru că nu

aveți cunoștințele pregătitoare necesare. În orice caz, aș dori să vorbesc despre aceste lucruri în cadrul unor cercuri de persoane cu pregătire în domeniul fiziologiei sau al biologiei. Acum vreau doar să vă fac atenți asupra faptului că avem, pe de o parte, științe ale naturii, pe de altă parte, discursuri și predici despre lumi spirituale care nu pătrund în lumile reale care se află în natură. Noi tocmai de acest lucru avem nevoie. Avem nevoie de o cunoaștere a spiritului care să fie atât de puternică încât să poată deveni, totodată, știință a naturii. Nu o vom obține decât dacă luăm în considerare voința asupra căreia am vrut să vă atrag atenția. Dacă am fi dorit să întemeiem o mișcare sectantă care să prezinte numai o dogmatică cu privire la divinitate și spiritualitate și care să aibă nevoie de o construcție, am fi ridicat o clădire oarecare. Întrucât nu am dorit acest lucru, ci am vrut să dovedim că putem să ne cufundăm în viață, a trebuit să construim clădirea noi înșine integral, din voința științei spiritului. În detaliile acestei clădiri se va vedea că a fost așezată pe o bază sănătoasă, pe principii cu adevărat importante, care în prezent sunt puse în lumina cea mai falsă, sub influența dualismelor menționate mai înainte. Aș vrea să vă mai atrag atenția asupra unui lucru.

Priviți cele șapte coloane succesive care se află pe fiecare parte a clădirii noastre principale (vezi fig. 24). Deasupra aveți capitulurile, dedesubt soclurile. Fiecare coloană se dezvoltă din cea anterioară, astfel încât obțineți imaginea celui de-al doilea capitel dacă vă transpuneți în primul și în formele sale, dacă lăsați să vă cuprindă gândul metamorfozei ca fapt organic, și acesta nu este un gând abstract, ci urmează creșterii. Puteți vedea că al doilea capitel s-a dezvoltat din primul, al treilea din al doilea, al patrulea din al treilea și așa mai departe, până la al șaptelea. Într-o astfel de metamorfoză s-a încercat să se ridice un capitel, o bucată de arhitravă etc., să se imite o creație care există în cadrul naturii însăși, în timp ce aceasta face să rezulte o formă din alta. Am sentimentul că nici un capitel nu ar fi putut fi construit altfel.

Fig. 24

Dar în această situație a ieșit în evidență ceva uimitor. Când vorbesc despre evoluție, oamenii o numesc adeseori dezvoltare, evoluție. Mai întâi amintesc despre ce este incomplet, apoi despre ce este mai perfecționat, și întotdeauna lucrurile mai desăvârșite devin și cele mai complicate. Acest lucru eu nu l-am putut realiza atunci când am vrut să construiesc cele șapte capituluri potrivit metamorfozei, ci atunci când am ajuns la cel de al patrulea capitel a reieșit că acesta este cel mai complicat, deși următorul, al cincilea, trebuia să fie mai desăvârșit decât al patrulea. Neurmărind, ca Haeckel sau Darwin, lucrurile abstracte numai cu ajutorul gândurilor, ci trebuind să fac în așa fel încât fiecare formă să rezulte din cea precedentă - așa cum și în natură o formă apare după alta, din forțele vitale - am fost constrâns să fac forma a cincea mai artistică, în suprafețele sale, decât pe a patra, dar nu mai complicată; întreaga formă a devenit mai simplă. A șasea a devenit mai simplă, iar a șaptea și mai simplă. În felul acesta mi-a devenit clar că evoluția nu reprezintă un progres spre forme tot mai diferențiate, ci este o evoluție spre un punct superior, urmat apoi de o cădere în mai simplu (vezi fig. 25).

Fig. 25

Fig. 26

Aceasta a rezultat din munca efectuată. Și am constatat că acest principiu, care rezultă din lucrarea artistică, este asemănător cu principiul evoluției din natură.

Ochiul uman este mai desăvârșit decât ochii animalelor, dar ochii unor animale sunt mai complicați decât ochiul uman. La animale vom găsi, de exemplu, anumite organe pline cu sânge, care la om nu sunt prezente, s-au resorbit. Ochiul omului este simplificat față de unii ochi de animale. La început ochiul este primitiv, simplu, apoi devine din ce în ce mai complex, se simplifică din nou, iar cel mai perfecționat nu este cel mai complicat, ci unul mai simplu decât cel care ocupă poziția mediană.

Am fost constrânși să facem și noi același lucru, perfecționând în mod artistic ce se cheama o necesitate interioară. Nu încercăm să facem vreo cercetare, ci ne străduim să realizăm legătura cu forțele vitale. În ce privește clădirea noastră, ne-am străduit ca în activitatea de modelare să acționeze aceleași forțe

care, ca spirit, se află la baza naturii. Este căutat un spirit care este creator în fapt, care trăiește în interiorul creațiilor lumii, care nu doar predică. Acesta este lucrul esențial. Este și motivul pentru care concepția noastră s-a deosebit de a celor care voiau să decoreze clădirea cu numeroase simboluri. În construcția noastră nu există nici un simbol, ci forme care sunt modelate potrivit creației spiritului în chiar interiorul naturii.

Acesta este începutul unei voințe care trebuie să-și găsească continuarea. Un asemenea punct de vedere ar trebui să fie înțeles, așa cum trebuie căutate sursele originale ale creației umane, necesare omenirii. În prezent, noi trăim în mijlocul provocărilor. Dar toate sunt provocări izolate, rezultând din diferite domenii ale vieții. Dar avem nevoie și de o sinteză. Ea nu poate apărea din ceva care nu există decât în ambianța existenței vizibile exterioare, căci la baza oricărui lucru vizibil se află invizibilul, și acest lucru trebuie să-l avem în vedere în prezent. Dacă se urmărește ce se întâmplă azi se va înțelege că nu este un gând chiar atât de absurd acela că vechiul se năruie. În acest caz trebuie să existe ceva care să-i ia locul. Pentru a te împăca cu acest gând ai nevoie de un anumit curaj, care nu se obține în viața exterioară, ci trebuie găsit în cea mai adâncă interioritate.

Nu aș vrea să definesc acest curaj, ci să-l caracterizez. Sufletele dorminde de azi ar fi, desigur, încântate dacă ar apărea cineva care ar putea picta ca Rafael sau ca Leonardo. Acest lucru este de înțeles. Dar trebuie să avem curajul de a spune că numai cel care știe că azi nu se poate și nu este permis să crezi ca Rafael și Leonardo are dreptul să-i domine. Am putea spune că are dreptul de a vorbi despre importanța teoremei lui Pitagora numai acela care nu crede că aceasta trebuie descoperită abia azi. Fiecare lucru are timpul său și totul trebuie înțeles în timpul concret.

În prezent este necesar să știm că ne aflăm în fața unei înnoiri a dezvoltării umanității. Este simplu să spui că timpul nostru este un timp al tranziției. Orice timp este un timp al tranziției, problema este de a ști ce se transformă. Așadar, aș spune altceva: Se vorbește de faptul că natura și viața nu fac salturi. Ești foarte înțelept când afirmi: Evoluție succesivă, nicăieri salturi! Dar natura face în continuu salturi.

Ea elaborează, treptat, frunza verde, ea o transformă în sepale, în petale colorate, în stamine, în pistil (vezi fig. 26).

Natura face mereu salturi; viața produce în continuu răsturnări. O dată cu schimbarea dinților, cu maturarea sexuală se stabilesc relații cu totul noi în cadrul întregului. Dacă spiritul de observație al oamenilor actuali nu ar fi atât de grosolan, ar percepe în jurul vârstei de douăzeci de ani o a treia etapă de evoluție, apoi altele.

Însăși istoria este un organism și se desfășoară prin salturi. Oamenii nu sunt conștienți ce salt important s-a produs la trecerea dintre secolele al XIV-lea și al XV-lea, de fapt la mijlocul secolului al XV-lea. Dar ce a început atunci tinde să se împlinească la mijlocul secolului nostru. Și nu este nici o speculație, ci un lucru care poate fi pus alături de toate adevărurile exacte, când se spune că evenimentele care pun în mișcare omenirea, și care au atins în ultimul timp o asemenea culme, pregătesc ce va interveni în evoluția omenirii la mijlocul acestui veac. Asemenea lucruri trebuie să înțeleagă cel care nu vrea să întemeieze evoluția omenirii pe un bun plac oarecare, ci care vrea să ajungă la o știință a spiritului cu ajutorul forțelor creatoare ale lumii, știință care să se poată infiltra apoi și în viață.

CONFERINȚA a X-a

Dornach, 13 decembrie 1919

Ieri v-am vorbit despre legăturile științei spiritului de orientare antroposofică cu formele clădirii noastre; am dorit să atrag atenția mai ales asupra faptului că aceste legături nu sunt exterioare. Într-o oarecare măsură, spiritul care este activ în știința spiritului s-a infiltrat în aceste forme. Și trebuie să acordăm o importanță deosebită faptului că o înțelegere adevărată, resimțită afectiv, a acestor forme înseamnă o citire a sensului care este prezent în mișcarea noastră. Aș dori să mai aprofundez unele aspecte referitoare la construcția noastră, și în legătură cu acestea, să vă prezint, azi sau mâine, unele probleme importante din domeniul antroposofiei.

Când veți examina clădirea veți vedea că schema sa de bază este alcătuită din două cercuri care se intersectează, unul mai mic și altul mai mare, după cum se vede din desen (vezi fig. 27).

Fig. 27

Întreaga clădire este orientată de la est la vest. Veți observa că această linie E-V este singura axă a construcției; totul este orientat simetric față de ea.

Nu avem de-a face cu o simplă repetare mecanică a formelor, așa cum se întâmplă în general în arhitectură (capiteluri identice sau alte ornamente asemănătoare), ci cu o evoluție a formelor, cu derivarea unor forme unele din altele.

În partea stângă a clădirii sunt șapte coloane, iar în partea dreaptă tot șapte. Am spus ieri că aceste coloane au capiteluri și socluri, cu arhitravele corespunzătoare, care își dezvoltă formele într-o evoluție continuă.

Cele două cercuri care se intersectează - pe care trebuie să le cuprindeți cu simțirea dumneavoastră - ne trimit la evoluția umanității. Așa cum am mai spus, la jumătatea secolului al XV-lea intervine o schimbare semnificativă în evoluția umanității. Ceea ce la școală se numește „istorie” nu este decât o *fable convenue* (poveste convențional acceptată; nota trad.). Evenimentele sunt prezentate astfel încât se creează impresia că în esență, în privința omului, lucrurile stăteau la fel în secolele al VIII-lea și al IX-lea ca și în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Unii istorici mai noi (de exemplu, Lamprecht) au ajuns la concluzia că aceasta este o absurditate, că, în fapt, dispoziția și structura sufletească ale oamenilor care au trăit în cele două perioade era cu totul diferită. Trebuie să înțelegem faptul că în prezent evoluăm cu ajutorul unor forțe sufletești cu totul deosebite. Cele existente în secolul al XV-lea mai sălășluiesc încă în sufletele umane, dar ele aparțin de ceea ce este de domeniul trecutului, care apune, este condamnat să fie eliminat din evoluția umanității. Ca să poți participa la dezbaterile problemelor legate de prezent și viitor trebuie să-ți dezvolti conștiința acestei importante răsturnări din evoluția umanității.

Mă voi referi la un exemplu din evoluția arhitecturii, asupra căruia doresc să revin, pentru a evidenția cum se desfășoară evoluția umanității. Formele unui templu grec pot fi înțelese numai dacă ne este clar faptul că el a fost construit cu gândul de a deveni locuința zeului sau zeiței a căror statuie se află înăuntru; formele templului grec ar fi un nonsens, dacă nu ar fi conceput ca reședința unui zeu sau a unei zeițe.

Dacă urmărim evoluția modului de a construi, ajungem la domul gotic. Cine intră într-un dom gotic și are sentimentul că are în față sa ceva încheiat, terminat, acela nu înțelege formele construcției gotice. Un templu grec fără imaginea zeului este o imposibilitate pentru rațiunea simțitoare. Un dom gotic gol este și el o absurditate. Domul gotic este terminat abia când enoriașii sunt înăuntrul, când este plin de oameni și când li se vorbește, astfel încât Duhul cuvântului să sălășluiască deasupra sau în inimile comunității. Atunci domul gotic este terminat. Comunitatea enoriașilor este parte constitutivă, altminteri formele nu sunt inteligibile.

În ce constă evoluția de la templul grecesc până la domul gotic? Orice ar spune în această privință unele expuneri istorice, toate celelate sunt forme de trecere. În perioada de cultură greacă, această floare a celei de a patra epoci postatlanteene, în conștiința oamenilor mai exista ceva din ideea sălășluirii forțelor spiritual-divine printre oameni, numai că aceștia erau obligați să construiască zeilor lor, pe care și-i puteau evoca numai în imagini, reședințe. Templul grecesc era reședința zeului sau a zeiței despre care se credea că umblă printre oameni. Fără această conștiință a prezenței unor forțe spiritual-divine nici nu poate fi gândită integrarea templului în cultura greacă.

Spre sfârșitul celei de a patra perioade postatlanteene, așadar în secolele al VIII-lea, al IX-lea și al X-lea d.Hr., întâlnim formele arhitecturale gotice, care corespund vieții afective a oamenilor aceluși timp, deosebiți de cei care au trăit la apogeul gândirii grecești. Acum nu mai există conștiința prezenței nemijlocite a unor forțe spiritual-divine, aceste forțe erau transpuse departe, într-o lume de dincolo. Împărăția pământească era considerată ca fiind dovada decăderii din lumea forțelor spiritual-divine. Lumea materială trebuia ocolită. Oamenii erau îndemnați să-și îndrepte privirea doar spre activitatea spiritului, care căpătase forma unei anumite abstracțiuni. Din această cauză, formele goticului fac o impresie abstract-matematică, prin comparație cu formele arhitecturii grecești, care conferă o impresie mai dinamică. În formele gotice totul este ascensional, totul indică depărtările spirituale în care trebuie căutat de ce este însetat sufletul. Pentru grec, zeul și zeița erau printre ei, le auzeau șoptirea. În timpul goticului, sufletul nostalgic nu putea să presimtă dumnezeiescul decât în forme care tindeau spre înalturi.

Astfel, omenirea devenise nostalgică în dispoziția ei sufletească, construia pe nostalgii, pe căutare, credea că, în această căutare, ar fi mai fericită prin contopirea în obște, dar era întotdeauna convinsă că ceea ce trebuie recunoscut ca fiind spiritual-divinul nu este ceva care sălășluiește și acționează nemijlocit printre oameni, ci că se ascunde în locuri tainice. Expresia temporală pentru această predispoziție sufletească a oamenilor este templul sau domul, am putea chiar spune domul gotic în forma sa tipică. Dar când se aducea în câmpul privirii spirituale ceea ce era considerat cea mai înaltă taină, atunci trebuia, chiar când se voia înălțarea de la pământesc la supraterestru, să se treacă pur și simplu de la gotic la altceva. Acesta nu era destinat reunirii fizice a obștei, ci lăsa să năzuiască întregul spirit al omenirii spre o strădanie comună, să tindă spre un punct central plin de taină.

Dacă ne reprezentăm totalitatea sufletelor omenești ca aflând din toate direcțiile cerului, avem într-un anumit sens imaginea omenirii întregului Pământ reunită ca într-un mare dom care nu a fost gândit în stil gotic, deși trebuia să aibă aceeași semnificație ca și domul gotic. Asemenea lucruri erau legate în evul mediu de problemele biblice. Și dacă ne reprezentăm că cei șaptezeci și doi de apostoli ai lui Hristos - nu trebuie să ne gândim la istoria fizică, ci la spiritualul care întrețesea în acele timpuri concepția fizică - erau răspândiți în toate direcțiile cerești și implantau în suflete spiritul care trebuia să afleze în Misteriul lui Hristos, atunci, în tot ce radia de la cei în ale căror suflete pătrunsese spiritul lui Hristos, în razele care vin de la suflete din toate direcțiile cerești, vom înțelege străduința spre taină a omului evului mediu timpuriu. Poate că nu este necesar să desenez toate cele șaptezeci și două de direcții, dar le pot sugera (vezi fig. 28). Eu nu fac decât aluzie la ele, dar imaginați-vă că ar fi șaptezeci și

două de coloane. De la acestea ar veni toate razele care tind spre taina lui Hristos. Înconjurați totul cu un zid modelat într-un fel oarecare - desigur, nu ar fi gotic; am spus de ce nu s-a rămas neapărat la un gotic rigid - a cărui reprezentare este un cerc și imaginați-vă cele șaptezeci și două de coloane; ați avea atunci domul care ar cuprinde întreaga omenire. Dacă-l gândiți ca fiind orientat de la est la vest, veți obține o schemă cu totul diferită decât a construcției noastre, care este alcătuită din două corpuri circulare. Liniile de orientare ale unei astfel de construcții sunt în formă de cruce, ceea ce înseamnă că principalele culoare sunt dispuse și ele sub formă de cruce.

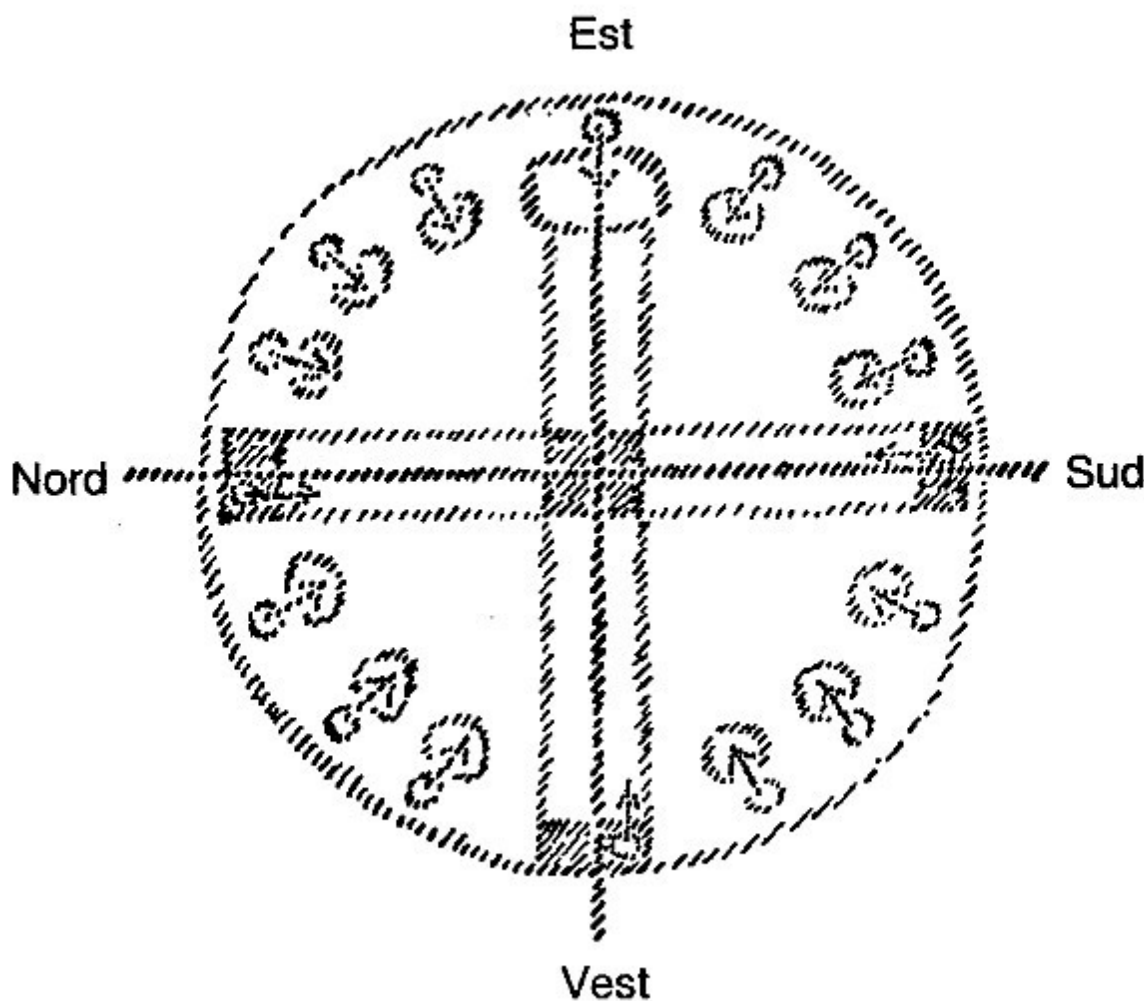

Fig. 28

În orice caz așa își închipuia omul evului mediu domul ideal. La nord, sud și vest ar fi trei porți, la est un altar principal, iar fiecare coloană ar avea un fel de altar lateral. În locul unde se încrucișează grinzile crucii ar trebui să fie amplasat templul templului, domul domului; iată o repetare în mic a ceea ce este întregul. În limba modernă, devenită abstractă, am spune: Aici s-ar afla un chivot având forma întregului.

Imaginați-vă că ce am prezentat în acest desen ar fi realizat într-un stil apropiat de gotic, dar ar mai include și unele forme romane. Aceasta ar fi schița templului Graalului, așa cum și-l imagina omul evului mediu și care era idealul constructiv al perioadei care se apropia de sfârșitul celei de a patra epoci postatlanteene: un dom în care conflau nostalgii întregii omeniri orientate spre Hristos, așa cum în fiecare dom izolat conflau nostalgii membrilor

comunității și cum în templul grecesc oamenii se simțeau legați între ei, chiar dacă nu erau înăuntru - căci templul grec cerea numai ca zeul sau zeița să fie înăuntru, nu și ceilalți oameni. Grecul vorbea despre relația sa cu templul. El descria aceasta în felul următor: Pericle locuiește în această casă; propoziția nu exprimă faptul că cel ce vorbește ar avea vreo legătură cu casa respectivă, dar resimte totuși natura legăturii sale cu Pericle. Aceeași nuanță a simțirii sale ar fi avut-o dacă ar fi spus: Atena locuiește în această casă, aceasta este locuința zeiței, sau Apollo locuiește în această casă.

Ceva asemănător puteau spune cei din evul mediu despre domul lor. Acesta nu era casa în care locuia entitatea spiritual-divină, era locul de adunare în care sufletul aspira către dumnezeiescul tainic. Din această cauză, în „templul primordial” de la sfârșitul celei de a patra epoci postatlanteene, în centru se afla templul templului, domul domului, despre care se putea spune: Dacă intri aici, te poți ridica la tainele Universului! În dom trebuia să intri. Despre templul grec era suficient să se spună: Aceasta este casa lui Apollo, aceasta este casa lui Pallas. Dar punctul central al aceluia templu primordial, unde se întretaiau grinzile crucii, adăpostea Sfântul Graal.

În acest fel trebuie urmărită evoluția diferitelor perioade istorice, altminteri nu ajungi să știi ce s-a întâmplat cu adevărat. Și înainte de toate, nu vom cunoaște ce forțe sufletești acționează în prezent.

Așadar, templul grecesc adăpostea zeul sau zeița despre care se știa că trăiesc printre oameni. Omul evului mediu credea că lumea pământească este părăsită de Dumnezeu; el resimțea nostalgia de a găsi calea spre zei sau spre Dumnezeu.

Nu au trecut decât câteva secole de la marea răsturnare de la mijlocul secolului al XV-lea. Cei mai mulți oameni abia văd că apare ceva nou; ceva se schimbă în sufletele oamenilor. Și ce pătrunde în formele în care se încorporează conștiința vremurilor trebuie de asemenea să se schimbe. Oricum, asemenea lucruri nu se pretează la speculații raționale, intelectuale, ele pot fi numai simțite, resimțite, privite, reprezentate artistic. Cel care vrea să le exprime în noțiuni abstracte, nu le înțelege, de fapt. Totuși se poate atrage atenția asupra lor. Astfel, se poate spune că grecul simțea că zeul sau zeița sunt contemporanii, colocatarii săi. Domul din evul mediu nu folosea drept reședință pentru Dumnezeu, dar trebuia să fie poarta de pătrundere la divinitate. Oamenii se adunau în dom și se străduiau să iasă din interiorul sufletului-grup al omenirii; umanitatea evului mediu nu poate fi înțeleasă decât prin ceea ce ține de sufletul de grup. Omul izolat, individual, nu este luat în considerare până la mijlocul secolului al XV-lea. Strădania de a fi o individualitate, de a-și contura personalitatea, de a găsi un centru de greutate în sine însuși se profilează după această perioadă. Nici cerințele sociale ale timpului nostru nu pot fi înțelese, dacă nu se cunoaște cum acționează spiritul individual în fiecare om, această voință a fiecăruia de a sta pe fundamentul ființei sale.

Începând cu mijlocul secolului al XV-lea, fiecare om se străduiește să-și atingă propria sa individualitate. Spiritul de grup, chiar și atunci când este vorba de grupuri mai mici, este mult mai tangibil decât ceea ce năzuiește fiecare om ca individualitate. Pentru omul timpurilor noi este foarte important să înțeleagă ce înseamnă a căuta echilibrul între poli de forță opuși.

Tot ceea ce-l face pe om să fie un visător, un fantezist, o victimă a iluziilor, ce-i produce frământări mistice, dacă este panteist sau teist, lucru atât de frecvent în prezent, constituie unul dintre poli. Celălalt pol îl constituie luciditatea, uscăciunea, caracteristică prezentului, mai exact: polul îngâmfwării și fățarniciei, polul mic-burghez, polul care ne trage în jos, spre Pământ, în materialism. Ființa umană trebuie să găsească echilibrul între cei doi poli care trag în direcții opuse. Cum poate fi căutat un asemenea echilibru? Vă puteți reprezenta din nou acest lucru cu ajutorul imaginii balanței (vezi fig. 29).

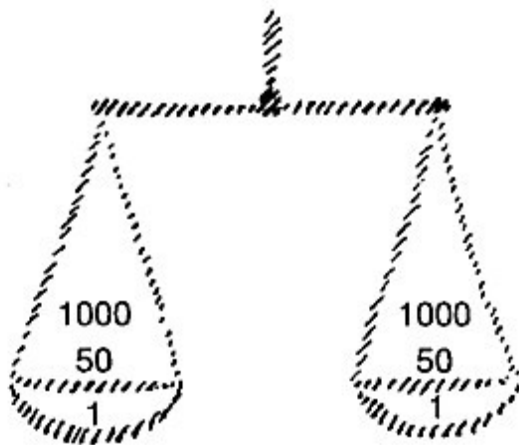

Fig. 29

Dacă pe ambele platane ale balanței se află cincizeci de grame sau cincizeci de kilograme există echilibru. Același lucru se întâmplă dacă pe un platan se află un kilogram, iar pe celălalt tot un kilogram, la fel și dacă în ambele părți am avea câte o mie de kilograme.

Puteți căuta echilibrul în foarte multe feluri, în funcție de individualitatea fiecăruia. Din această cauză este atât de important pentru omul actual să știe că ceea ce îl caracterizează este strădania pentru echilibrarea polilor opuși. Nedeterminarea căutării echilibrului este tocmai acea nedeterminare despre care am vorbit.

Din această cauză omul prezentului nu-și atinge scopul în căutarea sa decât dacă se sprijină pe strădania spre echilibru.

Tot atât de important cât era pentru greci să simtă că în ființa comună de care aparțin acționează Pallas, Apollo (aceasta este reședința lui Pallas, aceasta a lui Apollo) era pentru omul evului mediu să știe că există un loc care adăpostește ceva - fie moaștele unui sfânt, fie însuși Sfântul Graal -, un loc pentru adunare unde se pot întâlni nostalgiile sufletelor pentru ce este tainic nedeterminat. Omul modern simte nevoia să dezvolte o simțire pentru ce este el ca individualitate, să știe că este un căutător al echilibrului între două forțe opuse, polare. Din punct de vedere sufletesc acest lucru poate fi exprimat, spunând că pe de o parte omul este atras spre fantastic, visare, vrea să obțină plăcerea care nu se sinchisește de condițiile reale ale existenței. Pe de altă parte, există cealaltă extremă, caracterizată de tendința către Pământ, către luciditate, către uscăciune, către intelectualitatea seacă etc. Din punct de vedere fiziologic, unul din poli este legat de forțele sângelui, celălalt de osificare, de pietrificare și când se ajunge spre extrema fiziologică se ajunge la scleroză, sub cele mai variate forme. Între scleroză și febră, ca poli terminali, omul trebuie să-și păstreze echilibrul fiziologic. Viața constă în căutarea echilibrului între luciditate, uscăciune, fățarnicie și fantasticul visător. Suntem sănătoși sufletește când găsim echilibrul între fantasticul visător și fățarnicia uscată. Trupește suntem sănătoși când trăim în echilibru între febră și scleroză. Acest lucru poate avea loc într-o infinitate de modalități, în funcție de individualitatea fiecăruia.

Aceasta este starea în care omul trebuie să resimtă vechea sintagmă „Cunoaște-te pe tine însuți!”, dar sub forma: „Cunoaște-te pe tine însuți în strădania de a atinge echilibrul!” Din această cauză, în ceea ce privește construcția noastră, trebuie să amplasăm la răsărit ce-i poate permite omului să perceapă această strădanie spre echilibru. Acest lucru trebuia să fie reprezentat în grupul sculptural din lemn menționat ieri, având ca figură centrală pe Hristos, modelată în așa fel încât să-ți poți reprezenta: Așa s-a întrupat Hristos în omul Iisus din Nazaret, la începutul calendarului nostru, în Palestina. Imaginile convenționale care ne

prezintă un Hristos bărbos sunt creații ale veacurilor V și VI nu sunt portrete reale. Noi am încercat să creăm un portret al lui Hristos conform realității, care să fie totodată reprezentantul omului căutător, al omului care aspiră spre echilibru (vezi fig. 30). În acest ansamblu plastic ne apare un Lucifer care se prăbușește și altul care năzuiește în sus. De asemenea, întrucâtva legată de Lucifer, întâlnim o figură ahrimanică și o altă figură ahrimanică. Omul este prezentat la mijloc, între figura ahrimanică (fățarnicul, materialistul uscat, lucid) și figura luciferică (visătorul entuziast, fantastul). De figura lui Ahriman ține tot ce conduce omul la pietrificare, la scleroză; de figura lui Lucifer ține tot ce-l face pe om febril dincolo de ce poate suporta.

Fig. 30

Domul gotic nu cuprinde o asemenea imagine, ci fie moaștele sfinților, fie Sfântul Graal. Construcția devine ceva care înconjoară și cuprinde entitatea oamenilor în strădania lor spre echilibru.

Dacă destinul vrea și dacă această clădire va putea fi terminată, cel care se va afla înăuntru va avea nemijlocit în fața sa entitatea care dă sens evoluției terestre: entitatea lui Hristos. Dar problema trebuie abordată în mod artistic. Nu este bine să se facă speculații asupra acestui lucru, de exemplu, Hristos să nu fie gândit numai cu intelectul, ci să fie resimțit. Întregul este gândit artistic. Omul ar trebui să înțeleagă pe cale pur senzitivă, afectivă, iar intelectul să reprezinte doar calea spre sentiment, să privească spre est și să poată spune: „Acesta ești tu!” Nu avem nevoie de o definiție abstractă a omului, căci echilibrul poate fi realizat în infinit de multe moduri. Nu o imagine a unui Dumnezeu este închisă aici, ci ceea ce s-a format din sufletescul de grup al omului, devenind forța individuală a fiecăruia. În aceste forme se tine

seama de acțiunea și elaborările impulsului individual.

Dacă cele spuse de mine nu le pătrundeți cu rațiunea - așa cum se procedează azi -, ci cu sentimentul și gândiți că nimic nu a fost simbolizat pe cale rațională, ci s-a încercat să fie lăsat să curgă în forme artistice, atunci cunoașteți principiul care trebuie să stea la baza construirii Goetheanumului. Totodată înțelegeți și felul cum acesta este legat cu spiritul interior al evoluției umanității, prin știința spiritului orientată antroposofic. Dacă nu cauți calea plecând de la marile cerințe ale timpului nou, ale prezentului uman și ale viitorului omenirii nu te poți apropia de această știință a spiritului orientată antroposofic. Trebuie cu adevărat să învățăm cum să vorbim despre ce va ieși în întâmpinarea oamenilor viitorului.

În prezent există unele societăți secrete care nu sunt altceva decât reprezentantele a ceea ce mai dăinuie din vremea marii cotituri din secolul al XV-lea. Am constatat că și în rândurile noastre mai pătrund asemenea năzuințe. De multe ori, când vrem să ne exprimăm părerea asupra unei așa-numite tendințe oculte ni se atrage atenția asupra vechimii ei. Cândva, printre noi exista un bărbat care se manifesta ca un rosicrucian. El nu pierdea prilejul de a spune: Așa cum spuneau „vechii” rosicrucieni. Niciodată nu lipsea cuvântul „vechii”. Dacă cercetăm unele dintre societățile secrete actuale, vom vedea că valoarea lucrurilor pe care le reprezintă este raportată la vechimea lor. Altele se raportează la rosicrucianism - desigur, în modul lor specific -, altele la timpuri mult mai vechi, în special la Egiptul antic, iar dacă cineva poate da amănunte despre templele egiptene, oamenii dau năvală la simplul anunț al conferinței.

Prietenii noștri știu că am insistat adeseori asupra faptului că știința spiritului orientată antroposofic nu are nimic de-a face cu această goană după lucruri vechi. Ea evidențiază ce se revelează acum, nemijlocit din lumea spirituală pentru lumea fizică. Din această cauză abordează lucrurile altfel decât societățile secrete, chiar cele ce pot fi luate în serios, care se bazează pe „vechime” și care, în prezent, mai joacă un rol important în devenirea omenirii. Cei care sunt inițiați în anumite taine ale societăților secrete actuale vorbesc mai cu seamă despre trei lucruri. În primul rând despre trăirea pe care o are adevăratul căutător al lumii spirituale când trece pragul acelei lumi. Îndată ce a trecut peste acest prag el vine în contact cu forțe potrivnice oamenilor fizici care trăiesc pe Pământ, așa cum au fost ei concepuți de forțele dumnezeiești. Aceasta înseamnă că acei oameni știu că ce se ascunde conștiinței obișnuite a omului este împânzit de forțe care pot fi desemnate cu îndreptățire drept cauze ființiale ale bolii și mortii, dar care au legătură și cu nașterea umană. Ei ne spun că ar trebui să nu vorbim despre aceste lucruri, pentru că omenirii profane (în felul acesta sunt desemnate sufletele nemature, care nu s-au străduit suficient în acest sens, și aici intră o mare parte din omenire) nu i se poate revela ce se află dincolo de conștiința normală.

A doua trăire începe în clipa în care omul învață să cunoască adevărul - poți cunoaște adevărul când înveți să cunoști tainele lumii suprasensibile - și când află în ce măsură tot ce poate fi exprimat prin simpla observare a ambianței fizice este iluzie; oricât de temeinic și precis ar fi cercetat, rămâne totuși iluzie. Această pierdere a pământului de sub picioare de care are nevoie mai cu seamă omul zilelor noastre, astfel încât poate spune: Acesta este un fapt, căci l-am văzut, încetează după pășirea dincolo de prag.

În al treilea rând, în clipa în care începem o lucrare - când lucrăm pământul, dar mai ales când munca noastră se adresează organismului social - trebuie ca acțiunea noastră să nu ne privească numai pe noi, ca oameni, ci să aparțină întregului Univers. Dacă construiește o locomotivă sau un telefon, un paratrăsnet sau o masă, sau dacă vindecă un bolnav sau face altceva, omul crede azi că acțiunea lui se desfășoară în cadrul evoluției omenirii pe Pământ. Nu este adevărat. În drama-misteriu *Poarta inițierii* v-am spus că atunci când pe Pământ se desfășoară un eveniment - *amintiți-vă scena dintre Strader și Capesius* ([Nota 16](#))- în tot Universul se întâmplă ceva.

De aceste trei viețuiri se leagă oamenii care știu câte ceva despre lucruri care astăzi sunt conservate în forma pe care o aveau înainte de secolul al XV-lea, și adeseori acest lucru se face cu o înțelegere foarte eronată. De aceste lucruri se leagă ei când atrag atenția mai întâi asupra tainei bolii, sănătății, nașterii și mortii, în al doilea rând asupra marii iluzii în lumea sensibilă, în al treilea rând asupra importanței universale a lucrării omenești. Despre aceste lucruri în trecut s-a vorbit în diverse moduri, care s-au transpus apoi în conștiința generală, s-au impregnat în știința naturală obișnuită, în gândirea socială curentă etc. În viitor se va vorbi despre adevăr, despre cum trebuie să curgă din aceasta ceea ce vine din izvoarele tainice ale strădaniei spre cunoaștere în cunoașterea exterioară a naturii, în concepția socială exterioară etc.

Despre această uriașă metamorfoză - care trebuie însă înțeleasă, pentru că oamenii trebuie să se trezească din conștiința de grup la conștiința individuală -, despre această metamorfoză istorică aș dori să vă mai vorbesc.

CONFERINȚA a XI-a

Dornach, 14 decembrie 1919

Aș dori să mă refer astăzi la unele aspecte legate de cele prezentate ieri și alaltăieri. Veți putea să conchideți că știința spiritului, așa cum este concepută de noi, trebuie să rezulte din cerințele evoluției umanității în timpul nostru și pentru viitorul apropiat. Am spus că nu este vorba de idealuri care să-și aibă originea în subiectivitatea umană, ci de ceea ce poate fi desprins din istoria spirituală a evoluției umanității, de unde reiese faptul că știința inițiativă, adică acea știință care își adună cunoștințele de dincolo de pragul lumii spirituale, este indispensabilă pentru evoluția umanității. În calea unei adevărate cunoașteri a lumii spirituale se ridică forțele care reprezintă vechiul. Împotrivirea oamenilor în care lucrează forțele vechiului trebuie să fie depășită. Trebuie înțeleasă necesitatea reinterpretării și regândirii celor mai importante aspecte ale evoluției umanității. Din această cauză v-aș ruga să apreciați tendința noastră de a depăși ce este pur sectarism și care mai bântuie dispoziția sufletească a antroposofiei noastre și să înțelegeți cu adevărat importanța pentru lume și pentru umanitate a științei spiritului de orientare antroposofică.

În prezent, oamenii sunt încă departe de a se fi trezit din somnul în care au fost învăluiți, prin dezvoltarea pe care v-am descris-o, și care a început cam la mijlocul secolului al XV-lea. Ce a fost încorporat evoluției umanității, științele naturii cu marile lor triumfuri, concepția materialistă despre legăturile lumii și cu aceasta ideile sociale eronate, toate aceste lucruri care au făcut ca omenirea să fie cuprinsă de somn în această privință continuă să acționeze și astăzi. Și nu va fi posibil un progres fără a scoate omenirea din acest somn. Să nu uităm că procesul de cunoaștere a ceea ce este spiritual are inamici puternici în toți aceia care vor ca ceea ce ei sunt obișnuiți să gândească, din pură comoditate a gândirii, să fie continuat. Desigur, nu poate fi ignorată concepția potrivit căreia opoziția față de știința spiritului, care crește o dată cu răspândirea acesteia, trebuie ignorată. În zilele noastre ar fi un gând cu totul greșit, căci nu ignori nici paraziții care se cuibăresc în jurul tău, ci încerci să-i îndepărtezi și uneori pentru aceasta trebuie să folosești metode mai puțin blânde. Este un lucru care trebuie cumpănit de la caz la caz.

Aceste lucruri trebuie înțelese pornind de la necesitățile vremurilor. Din această cauză trebuie să fim satisfăcuți când constatăm că în vremurile noastre, ce devin tot mai grele, se găsesc totuși oameni cuprinși de voința de a interveni în favoarea străduințelor noastre. Din păcate, sunt încă mult prea puțini cei care înțeleg, în prezent, ce este necesar pentru evoluția umanității. Pe de o parte, unii oameni, nu din vreun motiv spiritual, ci dintr-o comoditate a gândirii și din alte considerente, nu vor să-și părăsească obiceiurile vechi. Pe de altă parte, sunt cei care luptă cu toată ființa lor împotriva a ceea ce este perimat și trebuie să dispară;

toleranța față de ce este perimat nu este bine să ne reținem. În ultimii cinci, șase ani oamenii ar fi putut învăța că lucrurile vechi se comportă *ad absurdum*. Iar cei care nu au înțeles acest lucru vor avea prilejul să o facă în viitorul apropiat. Dar în noi trebuie să ardă flacăra a ceea ce trebuie implantat în evoluția umanității.

Din această cauză am resimțit o anumită satisfacție când mi s-a pus în față o scrisoare al cărei conținut aș vrea să vi-l comunic azi. Este vorba de faptul că la Reutlingen, în vecinătatea Stuttgartului, *același profesor, despre care v-am vorbit nu de mult, a început să tune și să fulgere din nou* ([Nota 17](#)), aducând aceleași argumente împotriva a ceea ce urmărește știința spiritului orientată antroposofic. În orice caz, acel profesor, una din podoabele universității din Tübingen (și la alte universități din lume se găsesc asemenea podoabe), a vorbit acum așa cum o făcuse în scrierea de care v-am povestit. Dar de această dată i s-a împotrivit - așa cum rezultă dintr-o scrisoare - prietenul nostru, dr. Walter Stein. Despre acea discuție, care a avut loc acum câteva zile, dr. Stein îi scrie soției sale: „Ieri am fost la Reutlingen, unde profesorul Traub a vorbit împotriva lui Steiner. Eu m-am înscris la discuții. A fost o luptă pe viață și pe moarte. L-am prezentat pe Traub ca pe un om lipsit de conștiință, cu totul necunoscător al materiei pe care o abordează. Cuvântul de încheiere nu l-a mai putut rosti decât bâlbâindu-se. Era zdrobit. Preotul parohiei, care a deschis ședința, a fost atât de copleșit de mine cu texte din Biblie încât, cu privire la pasajul în care Hristos vorbește despre reîncarnare, el a spus: Aici greșeste Hristos; aceasta o spune preotul orașului Reutlingen! Atunci m-am ridicat și am strigat: Auziti! Aceasta este religia astăzi, un Dumnezeu care greșeste! - Publicul clocotea. Întâi au vrut să mă întrerupă, să-mi ia cuvântul: La problemă! Lumea tropăia și se agita. Eu însă am vorbit perfect calm, arătând spre profesorul Traub: Aceasta este autoritatea! Am fost aplaudat și am învins. Omul este terminat. Eu mai sunt și astăzi pe jumătate mort”.

Faptul că împotriva acelei științe a spiritului cu orientare antroposofică care se practică de două decenii aici, în Europa, se va stârni o ură puternică putea fi prevăzut de oricine știe cât de intim este legată antroposofia cu forțele care trebuie solicitate pentru progresul omenirii în prezent și în viitorul apropiat. Dar știința spiritului orientată antroposofic nu trebuie confundată cu somnolența, cu acea mentalitate care, prin idei și concepte spirituale, vrea să-și aducă puțină voluptate în suflet. Iar doctorul Stein simte corect că este vorba de o luptă pe viață și pe moarte. Ne aflăm la început. Împotriva noastră se ridică voința de distrugere. Nu am fost niciodată tentați de a proceda în mod agresiv, în măsura în care am înțeles impulsul corect al științei spiritului. Dar nu ne este îngăduit să evităm luarea de atitudine față de ființele agresive, față de ce va veni din ce în ce mai mult din afară. Nu trebuie să ne piară curajul, nu ne este îngăduit să devenim somnolenti. Nu va fi ușor să inserăm adevărul despre evoluția umanității și nu ne este îngăduit să adoptăm toleranța în abordarea acestor probleme. Căci s-a ajuns foarte departe, dacă cei care trebuie să reprezinte în mod oficial creștinismul nu mai pot susține discuția și sunt gata chiar să spună: Aici se înșală Hristos! - Este de la sine înțeles că nu se înșală preotul parohiei! Aceasta este mentalitatea pe care o întâlnim în prezent, însă pe care nu vrem s-o vedem, pentru că este incomod acest lucru. Dacă s-ar dori, ea ar putea fi percepută în toate domeniile.

Pentru cei care înțeleg interrelațiile existente în viață, este limpede că nenorocirea europeană a ultimilor ani, chiar dacă aparent s-a desfășurat în exterior, este intim legată cu ceea ce s-au obișnuit oamenii să gândească și despre care spun cu plăcere: Ce departe am adus lucrurile - și în acest timp își ling degetele cu voluptate.

Este necesar însă să devenim, în interior, nepărtinitori. Sub influența culturii noi, oamenii și-au pierdut obiectivitatea. Pretutindeni întâlnim amprenta interesului personal. Cândva se va scrie istoria ultimilor cinci, șase ani, pe baza științei spiritului. Atunci vor fi înțelese multe aspecte privind modul în care a intervenit subiectivismul în marile evenimente ale istoriei lumii. Am spus că va fi imposibil să se vorbească despre evenimentele ultimilor cinci, șase ani fără ajutorul științei spiritului. Este suficient să mă refer la fapte pe care le-am amintit

aici. Un mare număr dintre cei treizeci sau patruzeci de oameni care au ocupat poziții de conducere cheie și au fost implicați în ceea ce se numește izbucnirea conflagrației mondiale - azi este acceptată vorbirea ambiguă, care este potrivită pentru ascunderea adevărului: nu a avut loc nici un război mondial; a fost cu totul altceva - nu erau pe deplin conștienți, nu-și coordonau toate forțele sufletului și ale spiritului. Când conștiința este tulburată există porți de intrare pentru forțele ahrimanice, care au acces la deciziile umane, la actele de voință umane.

Forțele ahrimanice au coacționat în esență în prima fază a evenimentelor care au dominat anul 1914. Dacă s-ar vrea, din urmărirea pur exterioară a problemei s-ar putea înțelege cât de necesară este instilarea cunoașterii spirituale în evoluția omenirii. Dar cât de departe suntem de obiceiul de a gândi, simți și viețui afectiv, de a contempla astfel problemele. Timpurile sunt coapte pentru apariția unor oameni care pot impune un suflet care a obținut calitatea corespunzătoare impulsurilor spirituale care irump din ultima treime a secolului al XIX-lea în lumea noastră fizică. Pe lângă faptul că suntem plasați într-o perioadă materialistă, mai trebuie evidențiat și că porțile care conduc din lumea spirituală în lumea noastră sunt deschise începând cu ultima treime a secolului al XIX-lea și că oamenii care întâmpină aceste impulsuri spirituale cu sufletul deschis, cu conștiința perceptivă pot avea relații cu lumea spirituală. Desigur, numărul celor în a căror conștiință se manifestă lumea spirituală este încă mic, dar ea apare în câte un suflet uman. Putem afirma că următorii zece, douăzeci, treizeci de ani, până la mijlocul secolului, vor fi ani în care tot mai mulți oameni vor învăța să ciulească, în tăcere, urechile la interiorul lor pentru a putea întâmpina impulsurile lumii spirituale care vor să pătrundă în ei.

Cei care recepționează în prezent asemenea impulsuri din lumea spirituală și cunosc adevărurile și cunoștințele care trebuie să pătrundă în evoluția umanității știu și că, dacă ceea ce numim cunoașterea naturii și ceea ce numim artă nu vor fi fecundate prin utilizarea științei inițiatice, atunci omenirea va merge, printr-o decădere rapidă, spre o degradare totală. Dacă în universitățile noastre se va mai preda încă trei decenii așa cum se face în prezent, dacă se va mai gândi despre problemele sociale așa cum se gândește acum, atunci peste treizeci de ani vom avea o Europă devastată. Puteți să introduceți oricât de multe idealuri în cutare sau cutare domeniu, puteți să vorbiți până la epuizare despre revendicări izolate ale unor grupuri umane, puteți avea convingerea că prin asemenea revendicări se realizează ceva pentru viitorul omenirii, totul va fi inutil, dacă transformarea nu vine din străfundul sufletelor umane, din relația acestei lumi cu lumea spirituală. Dacă lucrurile nu sunt regândite în această privință, atunci asupra Europei se va abate potopul moral!

Este vorba, tocmai din această cauză, să se înțeleagă ce ar însemna, de fapt, dacă un număr dintre cei care privesc dincolo de prag ar recunoaște că înclinațiile materialiste, rătăcirile sociale și confuzia continuă să existe, iar oamenii nu vor să reînvete și să regândească lucrurile pe altă bază și dacă acești puțini oameni care se află în posesia științei inițiatice ar trebui să vadă că omenirea se degradează datorită comodității gândirii și a simțirii! Dar nu trebuie să ne iluzionăm asupra numărului de acțiuni stimulative care lucrează în prezent în așa-zisa lume civilizată la realizarea unei astfel de situații. Multe impulsuri lucrează în acest sens, căci nu este oare mai comod să așteptăm ca omenirea de azi să respingă, în aroganța sa, tot ce vine din partea științei inițiatice? Omenirea este atât de înfinit de deșteaptă prin fiecare dintre indivizii ei! Ea este atât de înclinată să ia în derădere ce nu se poate obține decât prin faptul că se lucrează la dezvoltarea propriului său suflet! Omenirea crede că, fără a trebui să învețe ceva, știe totul. Nici problemele naturale nici cele sociale ale timpului actual nu pot fi însă rezolvate fără o fecundare a gândirii, simțirii și voinței umane de către lumea spirituală. Pentru mulți oameni, a se vorbi despre știința inițiatică, despre pragul spre lumea spirituală este un produs al fanteziei. Este adevărat că, în prezent, nu oricine poate trece acest prag; dar nimănui nu-i este interzis să recunoască adevărul celor spuse de cei care au trecut pragul spre lumea spirituală. Este lipsit de corectitudine dacă cineva spune că nu poate recunoaște ca

fiind știință inițiatică ceva pe care unii îl numesc astfel, dacă el însuși nu poate privi în lumea spirituală. Rațiunea umană sănătoasă, care nu este indusă în eroare de idei eronate naturale sau sociale, poate decide ea însăși dacă ce spune cineva este conform adevărului. Când cineva vorbește despre lumile spirituale, ce spune el trebuie luat în mare; numai astfel se va putea aprecia dacă prin modul cum se vorbește, seriozitatea cu care sunt concepute lucrurile, logica desfășurată, ceea ce se prezintă ca mesaj al lumii spirituale este șarlatanism sau are un fond adevărat. Acest lucru îl poate afla oricine și nu există nici un obstacol care ar putea interveni în calea cui ar vrea să fructifice, în gândirea naturală sau socială, ceea ce este adus din izvorul unei vieți spirituale de către cei care sunt îndreptățiți să vorbească despre principiul inițierii.

Acele forțe ale evoluției umanității care au dirijat în mod inconștient omul vor fi cu totul epuizate până la mijlocul veacului. Noile forțe vor fi scoase din adâncurile sufletelor, iar omul va trebui să recunoască cum este legat sufletul său cu rădăcinile vieții spirituale.

Bineînțeles, trecerea pragului nu poate fi, în prezent, la îndemâna oricui. Căci în cursul ultimelor veacuri omul a fost obișnuit să observe tot ce se desfășoară în timp. Dar dincolo de prag există o lume în care timpul, așa cum îl concepem noi, nu are importanță; se iese din reprezentarea temporală. Din această cauză este atât de util ca oamenii care vor să se pregătească pentru înțelegerea lumii spirituale să înceapă printr-o reprezentare retrospectivă inversată. De exemplu, o dramă în cinci acte să se desfășoare în închipuire începând cu actul al cincilea; o melodie să se deruleze nu în succesiunea firească a sunetelor, ci în succesiunea lor inversă; trecerea unei zile să se reconstituie retrospectiv, de seara până dimineața. Prin aceasta ne obișnuim gândirea să suprimă timpul. În ceea ce privește viața cotidiană, suntem obișnuiți să ne reprezentăm lucrurile în desfășurarea lor firească: primul, al doilea, al treilea, al patrulea și așa mai departe; gândirea este imaginea întâmplărilor exterioare. Dacă vrem să vedem lucrurile desfășurându-se în ordine inversă va trebui să facem un efort interior care ne forțază să ieșim din lumea sensibilă obișnuită. Timpul curge de la unu la infinit (vezi fig. 31, săgeata spre dreapta). Dacă gândim invers, noi suprimăm timpul (săgeata spre stânga).

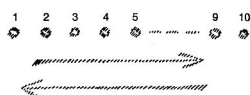

Fig. 31

Dacă reușim să gândim astfel, încât să ne întoarcem cât mai departe în viața noastră avem un mare câștig. Căci cine nu iese din timp nu poate pătrunde în lumea spirituală.

Noi spunem că omul este alcătuit din corp fizic, corp eteric, corp astral și Eu. Pentru lumea sensibilă nu contează decât corpul fizic și cel eteric. Corpul eteric are o manifestare pământească, în timp, corpul astral poate fi găsit doar când ieșim din timp. Corpul fizic este în spațiu. Eul, adevăratul Eu, poate fi aflat abia când ieșim din spațiu, căci lumea în care se află adevăratul Eu este nespațială.

Așadar, atunci când trecem dincolo de pragul spre lumea spirituală ieșim din timp și din spațiu. Am făcut, în repetate rânduri, referire la modul în care se poate ajunge la reprezentări aspațiale, vorbindu-vă despre dimensiunile spațiului cvadridimensional etc. Dar gândiți-vă la tot ce pierdeți din ceea ce numiți conținut al conștiinței dumneavoastră atunci când nu mai sunteți în spațiu și în timp. Viața sufletească a omului este adaptată la spațiu și timp. Ajungeti într-o lume la care nu sunteți adaptați: aceasta înseamnă resimțirea unei dureri, a unei suferințe. Fără depășirea durerii și suferinței nu se poate pătrunde în lumea spirituală. Oamenii nu conștientizează faptul că le e frică să pătrundă în lumea spirituală, în ceea ce este abisal, într-o lume în care nu există nici timp nici spațiu.

Dacă aduc în fața ochiului dumneavoastră spiritual această primă experiență aparținând viețuirii dincolo de prag, veți conștientiza că numai puțini oameni de azi au curajul interior să se transpună în aspațialitate și atemporalitate. Dar, prin destinul lor, unii sunt obligați să pășească dincolo de prag. Și fără înțelepciune nu se poate avansa. Din această afirmație puteți înțelege că în viitor este necesar să crească încrederea oamenilor unii în ceilalți; ar fi o virtute fundamentală. În vremurile noastre de solicitări sociale această virtute este mai puțin prezentă, căci oamenii pretind că trăiesc pentru colectivitate, dar nu au încredere unul în celălalt. În vremurile noastre bânuie tot felul de instincte nesociale. Este necesar ca, în vederea educării generale a umanității pe această cale, oamenii să pătrundă în lumea spirituală, iar celor cărora le este îngăduit să vorbească despre știința inițierii să li se acorde încredere; nu din supunere oarbă, ci din rațiune omenească, cu ajutorul căreia se poate recunoaște oricând un mesaj adus de dincolo de prag, dacă se folosește rațiunea umană sănătoasă. Trebuie întoarsă privirea din nou de la rațiunea umană sănătoasă spre ceea ce o solicită în prezent, din afară. Chiar dacă nu toată lumea spune deschis: „Aici greșește Hristos”, oamenii vorbesc totuși în acest sens, aceasta este logica vieții contemporane. Iar când spun că nu pot face deosebire între ceea ce este comunicat din lumile spirituale dintr-o logică interioară și ceea ce spun profesorii universitari, atunci nu suntem în prezența rațiunii umane sănătoase sau cel puțin nu în prezența voinței pentru o rațiune umană sănătoasă. Se poate afirma că atunci când cineva spune „Aici greșește Hristos” nu se mai poate conta pe el.

Noi am pierdut o adevărată știință a sufletului. Nu o mai avem. Eu am spus și în conferințe publice, mai recent la Basel și în alte locuri, din ce cauză am pierdut această știință. Știința spiritului a devenit incomodă pentru biserica catolică încă din secolul al IX-lea. Din această cauză Spiritul (Duhul) a fost eliminat la Conciliul al optulea de la Constantinopol, 869 d.Hr. Atunci a fost încetățenită dogma că, dacă vrea să fie creștin adevărat, omul nu trebuie să creadă că este alcătuit din trup, suflet și spirit, ci că sufletul are însușiri spirituale. În prezent, psihologia încă mai susține aceasta, crezând că este lipsită de prejudecăți, dar, de fapt, vorbește conform cu dogma din 869. Tot ce ar trebui să trimită la suflet a fost monopolizat prin intermediul bisericilor confesionale sub forma credinței, a crezului, a dogmelor. Iar cunoașterii propriu-zise, cunoașterii libere nu i-a fost lăsată decât natura exterioară. De aceea nu trebuie să ne mire că, în prezent, nu avem nici o știință a sufletului. Erudiția luminează s-a dăruit științei naturii, deoarece știința despre suflet a fost monopolizată și știința despre spirit a fost desființată. Noi nu avem o știință a sufletului. Dacă ne bazăm pe știința care dă tonul în prezent, pe psihologie - care nu este mult mai mult decât vorbe goale -, nu putem ajunge la o înțelegere adevărată a ceea ce acționează în suflet. Dumneavoastră știți, din cele descrise de mine în *Cum se obțin cunoștințe despre lumile superioare?*, că la trecerea peste pragul lumii spirituale gândirea, simțirea și voința se despart. În conștiința actuală obișnuită gândirea, simțirea și voința se întrepătrund. În clipa în care a fost depășit pragul lumii spirituale, când vrei să obții prin experiență proprie știința inițiată, în conștiință, gândirea, simțirea, voința devin forțe independente. Acum faci cunoștință cu ele, înveți să deosebești cu adevărat gândirea de simțire și de voință; îndeosebi, se învață a se deosebi gândirea de voință. Dacă avem în vedere gândirea care acționează în noi ca forță, așadar, dacă preluăm în noi forța de gândire, vom avea de-a face cu o iluminare a ceea ce am viețuit înainte de naștere, respectiv de concepție, în lumile spirituale. Voința este ceva embrionar, germinativ, care ajunge la dezvoltare completă abia după moarte. Dacă acesta (vezi fig. 32) este cursul vieții umane între naștere și moarte, în cadrul acesteia gândirea este numai o aparență, căci natura sa adevărată se află înainte de naștere, respectiv de concepție, iar ceea ce este voință este numai un germene, și ce se dezvoltă din acest germene se desăvârșește abia după moarte. În natura umană, gândirea și voința sunt fundamental diferite.

Fig. 32

Cineva înarmat cu logica prezentului, care construiește cu plăcere sisteme, va cugeta astfel: Ni s-a spus azi că gândirea este forța care luminează din viața prenatală, iar voința este forța care ne trimite la viața de după moarte. S-a realizat o definiție în care gândirea și voința au fost separate. Dar prin definiții nu se obține nimic. Unele definiții, mai ales cele care trec drept științifice, au cel mai adesea un viciu ascuns care ne amintește de cea dată cândva în Grecia ca răspuns la întrebarea: Ce este omul? - Omul este o ființă cu două picioare, care nu are pene. În ziua următoare, un elev a adus o găină jumulită și a spus că, potrivit definiției, aceasta este un om, căci are două picioare și nu are pene. Lucrurile nu sunt atât de simple încât să poată fi manipulate cu uneltele obișnuite ale intelectului. Despre ceea ce experimentăm ca gândire trebuie să afirmăm că ar avea o existență adevărată înainte de naștere, iar în noi pătrunde numai ceva asemănător unei oglindiri a gândirii. Aici întâmpinăm o anumită dificultate. Dar cu un mic efort de gândire veți depăși-o.

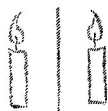

Fig. 33

Dacă aveți aici o oglindă și dincoace un obiect, de exemplu, o lumânare, obțineți o imagine în oglindă (vezi fig. 33): puteți deosebi imaginea de obiect, nu le veți confunda. Dacă ecranați lumânarea nu veți mai vedea decât imaginea din oglindă. Sunteți obișnuiți să gândiți spațial, din această cauză vă puteți ușor imagina cum se raportează imaginea la realitatea lumânării. Dar ce este în noi forța gândirii reprezintă numai o reflectare, iar adevărul există înainte de naștere. Forța reală, a cărei imagine o folosim în această viață, există înainte de naștere. Din această cauză, fundamentul conștiinței umane, care rezultă atunci când privești la conștiința ta proprie, poate fi formulat astfel: Eu gândesc deci nu exist. *Cogito ergo non sum!* Adevărul fundamental care trebuie înțeles este acela că în gândire acționează o natură de imagine și că forța gândirii se află înainte de naștere. Noua dezvoltare a instituit cu aceasta opusul axiomei fundamentale a filosofiei: *Cogito ergo sum*, care este un nonsens. Vedeți astfel cum trebuie să-și parcurgă noua umanitate experiența. Dar este necesar să învățăm să regândim fundamentele vieții sufletești.

Cu aceste considerații am raportat gândirea la esența sa, și am putea afirma ceva asemănător despre voință. Voința nu poate fi concepută ca imagine și reflectare, ci ca germene și desăvârșire, cu privire la forța de voință dintre naștere și moarte și ceea ce devine după moarte. Numai înțelegerea acestor lucruri face posibilă libertatea între naștere și moarte. Despre aceasta puteți citi în cărțile mele *Despre enigma omului*, *Despre enigmele sufletului* ca și în a doua ediție a *Filosofiei libertății*, unde lucrurile sunt tratate și filosofic.

Acum însă intervine o particularitate din care trebuie să înțelegeți cât de puțin satisfăcătoare este gândirea cotidiană, pentru a pătrunde în realitate. Când cuprindem esența gândirii în noi, trebuie să înțelegem că aceasta nu este numai gândire pură, ci în ea acționează și o forță a voinței. Cu aceeași forță interioară cu care gândim, concomitent și vrem. Dominantă este gândirea; ea are însă și un element al voinței, așa cum și voința noastră conține un element al gândirii. În fapt, avem în noi două feluri de forțe: una care este în mod dominant gândire, care conține însă și un element al voinței; alta, care este în mod dominant voință, dar care are și un element al gândirii. Dacă aveți în vedere realitatea, nu veți ajunge la noțiuni pure, pe care să le puteți ierarhiza în sisteme, ci fiecare este în același timp, într-un anumit sens, cealaltă. Abia după ce aceste lucruri sunt înțelese se ajunge la o concepție despre conexiunile omului cu lumi care se află în afara celei pe care o vedem cu ochii noștri, pe care o auzim cu urechile noastre, dar în care nu ne aflăm mai puțin decât în această lume a simțurilor. Nu

putem spune că alte lumi decât cea a simțurilor noastre nu ne privesc; noi ne aflăm în interiorul lor. Așa cum ne mișcăm pe acest sol terestru, prin aerul sensibil, tot astfel ne deplasăm și prin lumile spirituale.

Relațiile cu lumile spirituale ies în evidență atunci când observăm detaliile vieții sufletești umane. Prin ceea ce este mai mult gândire și are numai un element al voinței suntem legați într-un anume fel de existența lumilor spirituale. În alt fel suntem legați de lumile spirituale prin ceea ce este mai mult voință și mai puțin gândire. Căci ce obținem astfel se manifestă în viața umană, iar diferențierile care există în lume provin din aceea că una dintre forțele naturii umane s-a dezvoltat mai mult într-unul din cele două sensuri. Acele forțe care se află în voința care conține și un element al gândirii s-au dezvoltat în vechea cultură ebraică, iar forțele ființei sufletești umane care se bazează mai ales pe gândirea care conține și un element al voinței s-a desăvârșit în ceea ce se numește cultura păgână (în schema redată în fig. 34 se introduc expresiile „ebraic vechi” și „păgân”). Iar în prezent, cele două curențe curg alături.

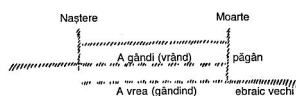

Fig. 34

Astăzi, în lumea civilizată este întrețesută curgerea a ceea ce este o continuare a vechiului păgânism, în concepția despre natură, și o altă concepție, care este o continuare a ebraismului vechi, care influențează concepțiile noastre etice, și pe cele religioase.

Chiar și la unii oameni se manifestă azi acest dualism. Pe de o parte, omul divinizează natura ca un păgân, pe de altă parte, fără a găsi o bază naturală corectă, fără a transpune obiceiul de a gândi în așa-numita știință socială sau sociologie, el meditează asupra vieții sociale și chiar asupra celei etice. Și apoi, când filosofează, pe de o parte el găsește libertatea, pe de altă parte necesitatea din natură, și atunci se simte prins ca într-o plasă între libertate și necesitatea naturală, între care nu trebuie să mai existe nici o punte, iar confuzia este imensă.

Această confuzie reprezintă în multe privințe conținutul vieții decadente de azi. Căci ce lipsește vieții noastre actuale? Avem o concepție despre natură care este o simplă continuare a vechiului păgânism. Avem o concepție morală, socială care este continuarea Vechiului Testament. Creștinismul a fost înțeles mai întâi în mod istoric, dar a fost eliminat în prezent, cernut parcă prin sita culturii umane. Propriu-zis, creștinismul a dispărut. Căci cei care vorbesc frecvent despre Hristos o fac așa cum am amintit când am vorbit despre lucrarea lui Harnack *Esența creștinismului*. Citind acest text puteți să înlocuiți peste tot cuvântul „Hristos” cu „Dumnezeu-tatăl” sau puteți chiar folosi expresia pur panteistă „Zeul” sau altceva asemănător; totul va fi, în esență, în consonanță. Iar acolo unde nu se potrivește, el spune absurdități, predicate care nu aparțin subiectului.

Toate aceste lucruri trebuie spuse în prezent, căci acum se pun bazele a ceea ce trebuie să constituie conținutul conștiinței viitoare. Tot așa vorbește și știința actuală a evoluției: Omul s-a dezvoltat din ființe inferioare, iar aceste ființe inferioare au evoluat până la stadiul de om. Este suficient să citiți cartea mea *Știința ocultă în linii mari* pentru a vedea că într-o anumită privință și noi trebuie să spunem acest lucru. Dacă luăm în considerare capul uman, el se află din nou în involuție. Dacă întregul organism ar avea aceeași organizare ca și capul nostru, ar trebui să murim continuu. Noi trăim numai prin ceea ce este forță vitală în restul organismului nostru și este permanent trimis spre cap. Forțele prin care, în final, murim, acționează în capul nostru, sunt cantonate aici. Capul este o entitate care moare continuu, este o dezvoltare retrogradă. Din această cauză, în cap își poate afla evoluția și spiritual-

Fig. 35

sufletescul.

Dacă vă imaginați capul în mod schematic, trebuie să vă reprezentați că dezvoltarea ascendentă a tranzitat deja într-o dezvoltare descendentă; aici se află un gol (vezi fig. 35). Și în gol, în ceea ce este încontinuu distrus, pătrund sufletul și spiritul. Acest lucru este adevărat *ad litteram*. Noi purtăm, prin capul nostru, sufletul și spiritul, deoarece el se află deja într-o dezvoltare care omoară. Aceasta înseamnă că în capul nostru murim continuu. Elementul voinței care aparține gândirii noastre se află în capul nostru. Dar acest element volițional este un motor, un impuls continuu spre moarte, pentru a învinge materia.

Când murim cu adevărat, intervine voința. În timp ce corpul este redat pământului se continuă, prin întregul nostru corp terestru aparținând acum lumii fizice, ceea

ce până la moartea noastră, începând de la naștere, se petrece în capul nostru. Aici se desfășoară procesul care are loc când, prin incinerare sau putrezire, sunteți redați pământului, numai că el este continuu înprospătat și frânat prin ceea ce urcă din restul organismului. Aici se continuă ceea ce faceți între naștere și moarte prin intermediul organismului dumneavoastră. Acest proces se continuă în pământ: el gândește după același principiu cu care gândiți cu capul dumneavoastră omenesc, prin faptul că vă dizolvați în el, prin faptul că în pământ sunt coborâte cadavre. Deoarece trecem prin poarta morții, noi transmitem în pământul fizic, prin cadavrul nostru care se dizolvă, un proces pe care între naștere și moarte îl confirmăm în beneficiul nostru. Acesta este un adevăr al științei naturii. Asemenea adevăruri vor trebui să cunoască în viitor oamenii. Știința actuală a naturii nu ajunge să gândească asupra acestor lucruri, să facă cercetări în acest sens.

Ce există în capul nostru ca evoluție distructivă este continuarea a ce era prezent înainte de naștere, respectiv înainte de concepție. Descompunerea începe abia o dată cu nașterea; acum primim capul, mai înainte nu a existat distrugere. Aici atingem cu adevărat imaginea unei taine extraordinar de importantă a existenței cosmice. Ce există în capul nostru și prin care intrăm în relații cu ceilalți oameni, cu natura exterioară, este continuarea a ceea ce trăiește în lumile spirituale, înainte de a pătrunde în corpul fizic. Dacă putem să înțelegem în mod temeinic acest fapt, ajungem să vedem cum intervin forțele din lumea spirituală în această lume fizică. Cel mai bine intuim aceste lucruri dacă nu le luăm în considerare *in abstracto*, ci *in concreto*.

Un exemplu: în 1832 a murit Goethe. În perioada care a urmat morții lui, până în 1865, în multe privințe forța spiritului său nu s-a manifestat. Apoi, după treizeci și trei de ani, începe să se manifeste în evoluția noastră pământească ceea ce vine de la el din lumea spirituală. Și acest lucru s-a amplificat tot mai mult până în anul 1898. Dacă se urmărește fenomenul dincolo de acest interval, se poate spune că prima perioadă a acționării forțelor suprasensibile ale lui Goethe în cultura noastră pământească se întinde din 1865 până în 1898. După alți treizeci și trei de ani intervine o altă perioadă, care durează până în 1931. În 1964 se încheie cea de a treia perioadă.

1832
1865
1898
1931
1964

}

I
II

Putem spune că un astfel de exemplu este foarte instructiv, deoarece ne arată cât de relativ se implică forțele pe care un om le dezvoltă în ceea ce se întâmplă pe Pământ foarte curând după trecerea prin poarta morții. Trebuie să știi numai cum se implică aceste forțe. Cel care lucrează cu adevărat în mod spiritual știe cum în forțele cu care lucrează intervin forțele lumilor spirituale. Și când alaltăieri am spus că la mijlocul acestui secol există un moment important, acest lucru l-am făcut, ca în exemplul dat, pe baza unor astfel de observații, din care se poate vedea cum intervin forțele din lumile spirituale în lumea fizică.

Mijlocul secolului coincide cu scurgerea aceluși timp în care forțele atavice remanente de la mijlocul secolului al XV-lea ajung într-o oarecare măsură la cea mai gravă decadentă. Iar omenirea trebuie să-și întoarcă privirea spre lumea spirituală înainte de a ajunge la mijlocul acestui veac. În prezent mai întâlnim oameni care își pun unele întrebări: De ce apare nenorocirea? De ce nu ne ajută zeii? Am ajuns în perioada de evoluție a umanității în care zeii ajută oamenii dacă aceștia le vin în întâmpinare, dar ei sunt constrânși de legile lor să lucreze cu oameni liberi, nu cu păpuși.

Când un om aparținând epocii grecești, care a durat până în secolul al XV-lea, atrăgea atenția asupra nașterii și morții, el putea face referire la lumea zeilor, la modul cum destinul omului, prin naștere și moarte, este țesut integral în lumile divine. În prezent, noi trebuie să spunem că destinul omului este determinat de viețile sale pământene anterioare, și de modul cum este determinat de acestea pentru a da naștere forțelor care permit lumilor divine să ajungă la el. Trebuie să învățăm să gândim în alt mod relația omului cu lumile spiritual-divine, să căutăm în om izvorul din care se dezvoltă forțele prin care unele din entitățile divine pot ajunge la el. Omul a atins acest moment important al evoluției terestre. Ce se întâmplă în exterior este o expresie a celor ce se întâmplă în interior, care nu poate fi înțeles decât de pe pozițiile cunoașterii științei spiritului. Orice om are posibilitatea, în prezent, să observe consecințele extreme ale evenimentelor. În ultimii patru, cinci ani au fost omorâți oameni. Cel puțin zece până la douăsprezece milioane au fost omorâți în lumea civilizată, probabil chiar mai mulți, de trei ori mai mulți au devenit invalizi, civilizația noastră a dus lucrurile cu adevărat departe! Dar, treptat, treptat, acestea toate vor fi recunoscute drept consecințe și va trebui căutată sursa, în ceea ce se întâmplă în sufletele omenești când are loc împotrivirea față de lumea spirituală care vrea să irumpă și să conducă ființa umană spre viitor. Toate lucrurile trebuie privite din acest punct de vedere, și înțelese în mod corect.

S-ar putea spune, în prezent, că unele evenimente care s-au petrecut în trecut ar fi exprimate mai corect dacă am schimba punctul de vedere. Voi afirma un lucru care va încheia această conferință în plină actualitate, așa cum am făcut în ultimele trei zile, când ne-am bucurat de prezența unui număr de prieteni englezi: se poate vorbi azi de învingători și de învinși. Este un punct de vedere evident, dar poate nu cel mai important.

Tot din acest loc v-am vorbit o dată despre o expunere a lui Fercher von Steinwand, acel poet german-austriac care în deceniul al șaselea al secolului al XIX-lea și-a spus părerea cu privire la viitorul poporului german. Expunerea este remarcabilă prin faptul că a fost făcută în fața reginei de atunci a Saxoniei și a miniștrilor ei. Fercher von Steinwand a vorbit despre predestinarea poporului german de a reprezenta cândva, în viitor, ce reprezentau atunci Țigani. Ce a făcut Fercher von Steinwand corespunde unei priviri adânci în evoluția umanității. Aceste lucruri pot fi privite cu toată obiectivitatea, și atunci poate că va fi adoptat un alt punct de vedere decât cel acceptat adeseori în prezent. Se va pune întrebarea: Ce s-a schimbat la așa-numiții învinși, ce s-a schimbat la așa-numiții învingători?

Învingătorul este ființa anglo-americană. Prin aceste forțe pe care le-am descris aici în mai multe rânduri, ființa anglo-americană este predestinată pentru stăpânirea mondială viitoare.

Acum se poate pune întrebarea: Ce se va întâmpla când poporul german va fi eliminat de la

stăpânirea mondială? Va dispărea responsabilitatea poporului - desigur nu și cea individuală - pentru evenimentele ce vor avea loc în omenire. La cei care sunt desconsiderați dispare responsabilitatea. Ei nici nu se mai pot ridica. Tot ce se spune în această direcție este o miopie. Este ușor să se ajungă la dominația exterioară; ea se obține prin forțe care nu reprezintă un merit propriu. Această tranziție a dominației exterioare se petrece ca necesitate naturală. Dar responsabilitatea va fi semnificativă pentru suflete. Căci problema este înscrisă deja în cartea destinului umanității. Oare se va găsi un număr suficient de mare de oameni care să simtă responsabilitatea, pentru ca această stăpânire pur materialistă - căci să nu vă faceți iluzii, ea va fi o stăpânire exterioară, materialistă - să introducă impulsurile vieții spirituale? Acest lucru nu trebuie să se întâmple într-un timp prea îndelungat! Mijlocul acestui secol este un moment foarte important. Greutatea responsabilității trebuie simțită de cei care au fost aleși de soartă pentru a prelua stăpânirea materialistă a lumii pământene exterioare. Dominația materialismului poartă în sine germenul distrugerii. Distrugerea care a început nu va înceta. Și preluarea, în prezent, a stăpânirii exterioare înseamnă: a prelua forțele distrugerii, ale bolii omenirii, a trăi în acestea. Ceea ce va transfera omenirea în viitor va rezulta din noul germen al spiritului. Acesta va trebui să fie cultivat. Responsabilitatea revine acelor care vor conduce lumea.

Aceste probleme trebuie gândite temeinic, nu numai aparent spiritual, atunci când în fond ești materialist. În prezent, se vehiculează frecvent două concepții. Unii spun că din gânduri nu iese niciodată pâine. Alții consideră că dacă oamenii ar munci problema socială ar căpăta o altă față. Ambele concepții ascund un materialism mascat, căci au drept consecință contestarea vieții spirituale.

În primul rând, prin ce ne deosebim de lumea animală? Animalele își obțin hrana în măsura în care le este la îndemână, potrivit instinctelor care le stăpânesc. Dacă nu au destulă hrană, flămânez. Ce perspectivă are omul? El acționează pentru obținerea hranei. Când începe să muncească, apare gândul și o dată cu acesta începe problema socială. Pentru a putea munci, omul trebuie să aibă un imbold. Imboldurile care au acționat până acum nu vor mai exista în viitor. Vor fi necesare noi impulsii pentru muncă. Și nu se poate pune problema că dacă oamenii vor munci totul va merge bine. Dacă ei vor emite gânduri dintr-un sentiment de responsabilitate față de lume, pe care-l poartă în suflet, atunci forțele rezultate din aceste gânduri se vor transmite mâinii și voinței și va lua naștere acțiunea. Dar totul depinde de gând. Iar gândul ia naștere dacă ne deschidem inimile impulsurilor venite din lumea spirituală.

În prezent, trebuie insistat asupra responsabilității și importanței gândului. Din această cauză am vrut să valorific, în conferința de față, tocmai această nuanță.

Întrucât a devenit deja un destin intervenția unei piedici atunci când vreau să călătoresc, voi fi și mâine aici. Mâine dimineață, la ora opt, vreau să vorbesc, în mod special, despre baza antroposofică, baza ocultă, cea care ține de știința spiritului, a problemei sociale. Înainte de a pleca în călătorie vreau să mai pot vorbi prietenilor noștri și despre problema socială, dar voi expune bazele antroposofice mai profunde ale acesteia.

CONFERINȚA a XII-a

Dornach, 15 decembrie 1919

Sarcinile care se pun omenirii în prezent și în viitorul apropiat sunt radicale, importante, deosebite. Și trebuie făcută dovada unui mare curaj sufletească în vederea stăpânirii acestora. Cel care examinează aceste sarcini și caută înțelegerea a ceea ce este necesar umanității trebuie să reflecteze la superficialitatea cu care se tratează azi așa-numitele probleme oficiale. S-ar putea spune că oamenii fac azi o politică de inimă albastră, își bazează concepția despre

viață pe câteva considerente foarte egoiste sau national-egoiste; ar fi necesar, potrivit situației actuale, să se acționeze pentru a se găsi argumentele profunde care ar permite să se ajungă la o judecată cu adevărat sănătoasă. În cursul ultimelor luni, ba chiar de ani, am vorbit despre cele mai diferite teme, inclusiv despre istoria contemporană și despre imperativele prezentului, întotdeauna cu scopul de a oferi oamenilor fapte care să-i poată pune în situația de a-și face o părere și nu pentru a le da o opinie de-a gata. Astăzi, problema care se pune este necesitatea de a se aprofunda tot mai mult problemele vieții, pentru a avea într-adevăr o bază de a emite judecăți. Sunt obligat să accentuez acest lucru, deoarece afirmațiile, expunerile pe care le-am făcut cu privire la așa-numita problemă socială și cu privire la tripartiția organismului social sunt luate, după cum se vede, mult prea ușor, se pun puține întrebări legate de ce stă la baza acestor lucruri. Oamenii contemporani ajung cu dificultate la asemenea adevăruri pentru că, în ciuda faptului că nu doresc acest lucru, ei sunt, în toate domeniile vieții, teoreticieni. Cei care cred că sunt practicieni sunt cei mai îndârjiți teoreticieni, pentru că, în general, se mulțumesc să-și formeze câteva reprezentări asupra vieții și vor să judece viața cu ajutorul acestora. În realitate, numai o cuprindere adevărată, universală și profundă a vieții dă posibilitatea obținerii unei judecăți corespunzătoare asupra ei. Se poate spune că, în prezent, într-un anumit sens, este cel puțin o frivolitate intelectuală dacă se discută din punct de vedere politic, fără fundamentele corespunzătoare, sau dacă se dă frâu liber fanteziei în abordarea unor probleme legate de viață.

În ultimul timp, când se prezintă strădaniile antroposofiei, atât sub aspectul cunoașterii, cât și sub aspect practic, tripartiția organismului social, a întregului mod de gândire și reprezentare care acționează în elaborarea acestui organism social, tripartit, apar prejudecăți și mai ales resentimente. De unde răsar acestea? Omul își formează reprezentări despre ce este adevărul - mă refer tot la viața socială -, despre ce este binele, lucrul drept, lucrul util etc. și crede că ele sunt valabile oriunde și pentru totdeauna. Să luăm, de exemplu, un om cu orientare socialistă din Europa Occidentală, Centrală sau de răsărit. El are idealuri socialiste precis formulate. Dar ce fel de reprezentări are, în străfundurile sufletului său în legătură cu idealurile socialiste formulate? El consideră că ceea ce îi conferă lui satisfacție ar trebui să mulțumească toți oamenii de pe Pământ și ar trebui să fie valabil la infinit pentru toată existența pământească viitoare. În prezent există puțină receptivitate pentru faptul că un gând privind viața socială trebuie să ia naștere din caracteristica de bază a epocii și a locului. Din această cauză, nu se înțelege ușor cât este de necesar să se încorporeze culturii noastre europene actuale și anexei sale americane tripartiția organismului social. Dacă s-ar realiza aceasta, ar veni de la sine și nuanțarea în spațiu, legată de diferitele regiuni ale popoarelor Pământului. După un timp determinat de evoluția umanității, care ar face ca ideile și gândurile menționate de mine, în prezent, în cartea *Esența problemei sociale* să nu mai fie valabile, ar trebui, desigur, găsite altele care să le înlocuiască.

Nu este vorba de gânduri absolute, ci de gânduri pentru prezentul și viitorul apropiat al omenirii. Dar pentru a recunoaște în toată amplexarea sa cât de necesară este această tripartiție a organismului social pentru o viață spirituală independentă, pentru o viață juridică sau de stat independentă, pentru o viață economică independentă trebuie să aruncăm o privire lipsită de prejudecăți asupra modului cum a luat naștere în civilizația noastră europeană-americană interacțiunea spiritului, statului și economiei. Această întrețesere a firelor spiritului, justiției sau statului și a economicului nu este nicidecum ușoară. Cultura, civilizația noastră este un ghem în care sunt împletite trei fire având origini cu totul diferite. Viața noastră spirituală are o origine esențial diferită de cea a vieții noastre judiciare sau de stat și, de asemenea, cu totul diferită de cea a vieții noastre economice. Acestea au origini distincte și se întrețes în mod haotic. Nu pot prezenta, desigur, decât în mod schematic problema, pentru că voi urmări, pe scurt, până la izvoarele lor, aceste trei fire ale ghemului.

Viața noastră spirituală, așa cum se prezintă ea celui ce o analizează, apare ca o continuare a vieții culturale grecești și latine, a vieții culturale greco-romane, așa cum s-a manifestat ea

inițial și prin ce a devenit mai târziu, în gimnaziile și universitățile noastre. Restul formării noastre umaniste, coborând până la școala primară, este dependent mai ales de elementul grecesc (vezi fig. 36, ce este notat cu portocaliu). Viața spirituală europeană are o origine greacă, filtrată prin latinitate. Latinitatea este o stație de tranzit. În vremurile mai noi, cu această viață spirituală de origine greacă s-au amestecat elemente care provin din tehnica diferitelor domenii, care încă nu era accesibilă grecilor: tehnica de esență mecanică, tehnica de esență comercială și așa mai departe. Aș putea spune că universităților noastre li s-au adăugat instituțiile de studii superioare tehnice, comerciale etc., care aduc un element nou la ceea ce pătrunde în sufletele noastre prin școlile umaniste, care pot fi raportate la cultura greacă; și nu pătrunde numai în sufletele clasei cultivate, căci teoriile socialiste care bântuie prin capetele proletarilor sunt tot un derivat al vieții spirituale grecești, care însă a suferit diferite metamorfoze. Această viață spirituală are o origine mai îndepărtată în Orient. Ce găsim la Platon, la Heraclit, la Pitagora, la Empedocle și mai ales la Anaxagora provine din Orient. Ceea ce găsim la Eschil, Sofocle, Euripide, Fidias își are originea tot în Orient. Cultura greacă își are în întregime originea în Orient. Ea a suferit o transformare importantă pe calea dinspre Orient spre Grecia. În Orient această cultură era mai spirituală decât în vechea Grecie și era o emanație a ceea ce se poate numi Misteriile spiritului sau Misteriile luminii. Viața spirituală greacă era filtrată, diluată, față de cea orientală, în care își avea obârșia. Aceasta din urmă se baza pe experiențe spirituale cu totul speciale. Dacă ar trebui să vi le descriu, ar fi necesar să ne întoarcem în timpuri preistorice, căci Misteriile luminii, Misteriile spiritului sunt fenomene integral preistorice. Dacă ne întoarcem foarte mult în timp în evoluția umanității, constatăm că oamenii timpurilor vechi aveau o clarviziune atavică, asemănătoare imaginilor de vis, prin intermediul cărora li se dezvăluiau tainele Universului. Și este cu totul conform adevărului dacă spunem că în tot timpul mileniilor al treilea, al patrulea, al cincilea, al șaselea, al șaptelea, înaintea Misteriului de pe Golgota, pământul Asiei a fost locuit de oameni civilizați, cărora li se dezvăluiau adevăruri spirituale prin intermediul clarvederii legate în mod natural de sângele lor, de organizarea lor corporală. Această populație era răspândită pe suprafețe mari. Dar această clarvedere se afla în evoluție descendentă, decădea din ce în ce mai mult. Această involuție a clarvederii atavice nu este numai un fenomen istoric cultural, ci totodată un fenomen al vieții sociale a umanității.

De ce? Pentru că din această masă mare a populației din diferite centre, dar în special dintr-un centru al Asiei, s-a ridicat o categorie specială de oameni, cu capacități deosebite. Aceștia aveau, în afara clarvederii atavice, care le rămăsese într-o anumită măsură - încă se mai manifesta în viața interioară a propriului lor suflet o cuprindere în imagini de vis a tainelor lumii -, și ceea ce numim forța de gândire; ei erau primii în cadrul evoluției umanității care o posedau; au fost primii la care s-a putut observa apariția inteligenței. Faptul că acei oameni de demult care nu posedau decât viziunile de vis asupra tainelor lumii puteau să vadă invadându-le teritoriile imigranților pe care încă îi mai puteau înțelege, pentru că și aceștia aveau viziuni, este un important fenomen social, dar ei mai posedau în plus forța gândirii. Era o categorie specială de oameni. Indienii îi considerau pe brahmani urmașii acestor oameni care asociau clarvederea atavică cu forța gândirii. Când au coborât din regiunile mai nordice ale Asiei în regiunile mai sudice s-a folosit pentru ei denumirea de arieni, care se caracterizau prin această dublă asociere a clarvederii atavice cu forța gândirii.

Misteriile spiritului sau Misteriile luminii au fost fondate de astfel de oameni care aveau atât clarvedere atavică, cât și primele înflăcăări ale luminii interioare a gândirii. O urmare a ce a apărut atunci ca o scânteie luminătoare în omenire este formația noastră spirituală, dar este totuși numai o urmare.

În omenire s-a păstrat câte ceva din ce s-a revelat atunci. Grecii, chiar personalitățile cultivate ale Greciei, văzuseră stingându-se darul vederii atavice și le rămăsese puterea gândirii. La romani nu mai întâlnim decât puterea gândirii. Grecii mai aveau conștiința faptului că forța gândirii provine din același izvor din care provenea clarvederea atavică. Din această cauză,

atunci când vorbea despre demonul care îi transmitea adevărurile sale dialectice, inteligente, Socrate se baza pe experiența personală.

Grecii au demonstrat și în domeniul artistic proveniența omului inteligenței, mai bine-zis creșterea omului inteligenței, din cealaltă umanitate. În operele lor plastice - ele trebuie studiate cu atenție - întâlnim trei tipuri diferite: tipul arian, pe care-l reprezintă capul lui Apollo, capul zeiței Pallas-Atena, capul lui Zeus, capul Herei. Comparați urechile lui Apollo cu acelea ale lui Mercur, nasul lui Apollo cu nasul unei statui care-l reprezintă pe Mercur și veți constata ce tipuri diferite sunt. Artistul grec dorea să arate că în tipul Mercur confluase în lumea greacă inteligența cu vechea clarviziune dispărută, care continua să existe ca superstiție, care aparținea unei culturi inferioare, că ea se afla la baza culturii, și cum pe acest fundal cultural se ridica tipul arian ai cărui reprezentanți în arta plastică erau capul lui Zeus, al zeiței Pallas-Atena etc.

Iar rasele care se aflau pe treapta cea mai de jos, prezentând resturi ale vechii clarvederi și care erau percepute ca aflându-se la periferia Greciei au fost conservate într-un al treilea tip plastic: Satirul, care la rândul său se deosebește foarte mult de tipul Mercur. Comparap nasul Satirului cu nasul lui Mercur, urechile Satirului cu urechile lui Mercur etc. Grecul a lăsat să conflueze în arta sa ceea ce avea în conștiință privitor la devenirea sa.

Ce a trecut însă în tipurile mai noi din Misteriile spiritului sau din Misteriile luminii, printr-o filtrare treptată în Grecia, avea o anumită particularitate din punctul de vedere al culturii spirituale. Ea era prevăzută cu o asemenea forță interioară, încât putea să fundeze în același timp și viața juridică a oamenilor. De unde, pe de o parte, revelarea zeilor în Misterii, care aduce oamenilor spiritul iar, pe de altă parte, implantarea acestui spirit primit de la zei în organismul social exterior, în teocrații. Totul își are obârșia în teocrații. Acestea nu erau numai apte să pătrundă cu justiție (drept) esența Misteriilor, cu esență politică, ci și cu puterea de a organiza viața economică plecând de la spirit. Preoții Misteriilor, ai Misteriilor luminii erau totodată administratorii economici ai domeniului lor. Ei gospodăreau după regulile Misteriilor, construiau casele, canalele, podurile, aveau grijă de cultivarea solului etc.

În perioada de început avem de-a face cu o cultură derivată integral din viața spirituală. Dar această cultură generalizează. Din viață spirituală ea a devenit din ce în ce mai mult o sumă de idei. În evul mediu ea este deja teologie, adică o sumă de noțiuni, pentru că oamenii nu mai erau legați de viața spirituală și o considerau o abstracțiune sau ceva convențional. Dacă privim înapoi spre vechile teocrații, vedem că cel care domnește aici și-a primit mandatul acesta în Misterii, de la zei. Ultimul reprezentant al acestui tip de conducător este conducătorul occidental. Tot ce a mai rămas de la ei este coroana și mantia de la încoronare. Acestea sunt ultimele însemne, care mai târziu au devenit simplu decor. Doar din titluri se mai poate vedea, atunci când înțelegi aceste lucruri, că ei își au obârșia în vremea Misteriilor. Totul este însă exteriorizat.

Ceva mai atenuată este exteriorizarea a ceea ce acționează cu titlu de cultură spirituală prin gimnaziile și universitățile noastre, ca ultim ecou al mesajelor divine ale Misteriilor. Viața spirituală s-a revărsat în viața noastră, dar a devenit cu totul abstractă, pură viață de reprezentare, ceea ce este numit, în mediile orientate spre socialism, o ideologie, o sumă de gânduri. Aceasta a devenit viața noastră spirituală.

Sub influența acestei vieți spirituale s-a dezvoltat ce este, în prezent, haosul social, pentru că, astfel filtrată, abstractizată, ea și-a pierdut orice forță de șoc. Suntem obligați să reasezăm viața spirituală pe bazele sale proprii, deoarece numai astfel ea poate prospera. Trebuie să regăsim drumul de la spiritul gândit la spiritul creator, și acest lucru îl putem face numai dacă încercăm să dezvoltăm din viața spirituală tutelată de stat viața spirituală liberă, care va avea forța de a se retrezi la viață. Căci o viață spirituală tutelată de biserică, o viață spirituală

conservată și protejată de stat și care se află sub apăsarea activităților de gospodărire nu poate fi fecundă pentru omenire; numai viața spirituală bazată pe ea însăși este capabilă să evolueze.

A sosit timpul să dezvoltăm în sufletele noastre curajul de a susține cu putere în fața lumii că viața spirituală trebuie așezată pe terenul său propriu. Mulți întreabă ce trebuie să facem pentru a realiza acest lucru. În primul rând să lămurim oamenii, să câștigăm cât se poate de mulți adepți în favoarea recunoașterii necesității de a așeza viața spirituală pe baze proprii, care să înțeleagă faptul că pedagogia secolului al XIX-lea nu servește binele omenirii, că ea ar trebui să fie reconstruită din viața spirituală liberă. Curajul de a ridica această problemă lipsește celor mai mulți oameni și pentru aceasta trebuie lucrat cu ei. Orice altă muncă socială este, în prezent, insuficientă. Cel mai important lucru este ca tot mai mulți oameni să ajungă la înțelegerea necesităților sociale, dintre care cea despre care am vorbit puțin mai înainte este foarte importantă. În prezent, trebuie acționat pentru clarificarea acestor lucruri prin toate mijloacele disponibile.

Noi încă n-am devenit productivi în ceea ce privește viața spirituală, deși sunt deja prezente unele semne de început, despre care voi vorbi îndată. Vom deveni productivi dacă viața spirituală va fi independentă.

Tot ce ia naștere pe Pământ lasă urme. Misteriile luminii sunt mult mai puțin filtrate în cultura orientală actuală, în viața spirituală orientală decât în Occident, totuși nu mai prezintă forma pe care am descris-o și care exista în timpurile vechi. Totuși, când se analizează cultura indienilor, a budiștilor orientali se percepe mai ușor ecoul a ceea ce a dat naștere vieții noastre spirituale, numai că în Asia ea s-a oprit la altă vârstă. Noi suntem în mare măsură neproductivi. Oare de unde au luat învățații greci și romani noțiunile necesare pentru a înțelege Misteriul de pe Golgota? Le-au luat din înțelepciunea orientală. Occidentul nu a dat naștere creștinismului, ci l-a preluat din Orient.

Și încă ceva: când cultura spirituală a țărilor anglofone a fost resimțită ca fiind sterilă și se dorea o fertilizare a vieții spirituale, *teosofii au mers în ținutul indienilor supuși englezilor și au căutat acolo sursa pentru teosofia timpurilor noi* ([Nota 18](#)). Pentru ameliorarea vieții spirituale nu exista o sursă fertilă în propria lor viață: s-a mers în Orient. Puteti găsi multe alte indicii ale sterilității vieții spirituale din Occident. Fiecare dovadă privind această sterilitate este în același timp un argument pentru necesitatea independenței vieții spirituale în organismul social tripartit.

În afară de curentul vieții spirituale, în cultura noastră mai poate fi decelat un al doilea curent, acela al statului sau dreptului, pe care omul îl poate percepe, sub aspect exterior, atunci când onorabili noștri judecători, împreună cu jurații, judecă infracțiunile și delictele sau când funcționarii administrației acționează prin intermediul birocrăției asupra lumii noastre civilizate, spre exasperarea celor ce sunt astfel conduși. Tot ce numim drept, stat, și tot ce se manifestă ca politică în legătură cu acestea alcătuiește curentul vieții spirituale (vezi fig. 36 - portocaliu). Celălalt este curentul dreptului, al statului (alb).

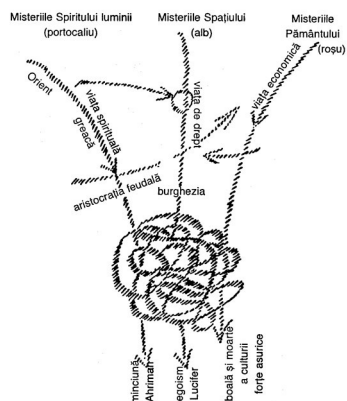

Fig. 36

El își are obârșia în cultura Misteriilor, și anume în cea a Egiptului. Ea a trecut prin ținuturile europene sudice și a pătruns apoi prin ființa lucidă, lipsită de fantezie a romanilor, s-a legat cu ramura sa laterală, a ființei orientale, și s-a transformat în creștinismul catolic, respectiv Biserica catolică (vezi desenul). Acest specific catolic este, în fond, și el o jurisprudență, chiar dacă ne exprimăm cam radical. Căci de la dogmele luate izolat până la acel tribunal puternic, reprezentat ca „Judecata de Apoi”, în cursul întregului ev mediu, viața spirituală de cu totul altă natură a Orientului a fost transformată, după ce primise aportul egiptean din Misteriile spațiului, într-o societate de judecători cosmici, cu judecăți cosmice și pedepse cosmice, cu păcătoși, cu bine și rău; o jurisprudență. Acesta este cel de al doilea element care există în viața noastră spirituală, în confuzia pe care o numim civilizație și în cadrul căreia el nu s-a legat în mod organic cu celălalt curent. Faptul acesta îl poate constata oricine merge la universitate, unde audiază succesiv o expunere din domeniul dreptului constituțional, iar apoi o expunere teologică, să spunem, privind dreptul canonic. Cele două expuneri sunt juxtapuse, fără legătură între ele. Dar ele au avut un rol important în modelarea omului. Chiar și mai târziu, după ce obârșiile lor au fost uitate, ele încă mai modelează dispozițiile sufletești ale oamenilor. Viața juridică a acționat în sensul abstractizării vieții spirituale de mai târziu, dar în viața exterioară ea a avut un rol creator în domeniul obiceiurilor, comportamentului, vieții de zi cu zi a oamenilor. Ultimul lăstar social al curentului spiritual decadent al Orientului, a cărui obârșie nu mai este recunoscută, este aristocrația feudală (vezi desenul). Aristocratul nu mai poate fi considerat că își are obârșia în viața spirituală teocratică orientală, căci el a lepădat totul; nu a mai rămas decât configurația socială. Inteligența jurnalistică ia uneori aspecte de coșmar! Ea a căpătat asemenea aparențe de coșmar în timpurile mai noi și a inventat o expresie curioasă, de care a devenit extrem de mândră: „Aristocrație a spiritului”. Independența extremă, trecând prin concepția Bisericii romane, prin jurisprudența teocratizatoare, prin teocrația cu tendințe jurisprudențiare s-a laicizat în ființa urbană medievală, s-a laicizat cu totul în timpurile mai noi; așa a apărut burghezia (vezi desenul). În felul acesta, forțele spirituale sunt amestecate la întâmplare printre oameni, în derivatele lor extreme.

Cu acestea se mai leagă și un al treilea curent. Dacă-l privim, în prezent, din afară (vezi desenul), se poate oare vedea că acest al treilea curent este exterior? A existat, pentru Europa Centrală, chiar și o metodă de a demonstra cum se desfășurau aceste derivate extreme ale unui lucru care la origine era altceva. Aceasta se întâmpla atunci, când omul central-european își trimitea fiul la Londra sau la New York pentru a deprinde acolo uzanțele economiei. În uzanțele vieții economice, a căror obârșie se află în obiceiurile populare ale lumii anglo-americane, trebuie văzută ultima consecință a ceea ce s-a dezvoltat din ce aș vrea să numesc Misteriile Pământului, dintre care Misteriile druidice nu reprezintă decât o parte. Misteriile Pământului reprezentau, în vremurile străvechi ale vieții europene, un mod particular al vieții trăite cu înțelepciune. Populațiile europene care nu aveau cunoștință, care erau cu totul barbare față de revelațiile înțelepciunii orientale, față de Misteriile spațiului, față de tot ce a

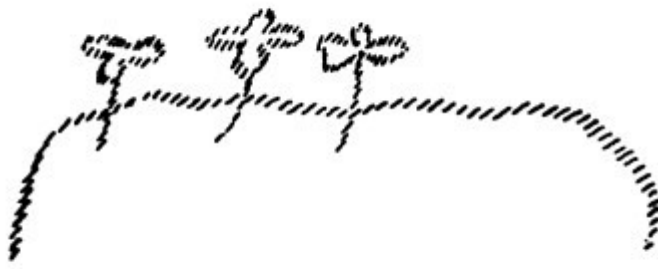

Fig. 37

devenit mai târziu catolicismul, populațiile care au întâmpinat creștinismul în curs de răspândire trăiau o viață de înțelepciune care era integral o înțelepciune fizică. Din punct de vedere istoric, acest lucru poate fi cunoscut doar prin studierea obiceiurilor exterioare aparținând acestui curent, a sărbătorilor practicate de oameni și care au devenit apoi obiceiurile din Anglia și din America. Sărbătorile

(festivitățile) lor se desfășurau cu totul altfel decât în Egipt, unde recolta era legată de stele. Aici, sărbătorile erau recolta ca atare, și erau dependente de aspecte care țineau strict de viața economică. Obiceiurile își aveau obârșia exclusiv în viața economică. Dacă vrem să înțelegem întreaga semnificație a acestui fenomen trebuie să menționăm și faptul că oamenii transplantează din Asia și din Sud o viață spirituală și juridică pe care au primit-o de sus și pe care o coboară jos, pe Pământ. În cel de-al treilea curent lăstărește o viață economică care trebuie să se dezvolte, care trebuie să se înalțe, care la origini, în nuanțele sale juridice, în organizările sale spirituale, este în întregime viață economică, într-atât încât, de exemplu, împerecherea turmelor era considerată o sărbătoare specială în cinstea zeilor. Mai existau și alte sărbători asemănătoare; totul gândit și elaborat din punct de vedere economic. Iar dacă mergem în regiuni din nordul Rusiei, în Rusia de mijloc, Suedia, Norvegia sau în acele regiuni care până nu de mult erau ale Germaniei, în Franța, mai ales în nordul Franței și în Marea Britanie actuală, găsim peste tot o populație care, înainte de răspândirea creștinismului, avea o cultură economică clar exprimată. Și ce mai poate fi întâlnit ca sărbătoare a tradiției juridice, ca tradiție a sărbătorii zeilor este un ecou al acestei vechi culturi economice (desenul este acum complet).

La început această cultură economică a reușit să dezvolte o viață juridică și spirituală independentă. Nuanțele juridice originare au fost eliminate, pentru că s-a infiltrat dreptul roman, nuanțele spirituale originare au fost eliminate, pentru că s-a infiltrat voința spirituală a Greciei. Mai întâi viața economică a devenit sterilă, apoi ea s-a refăcut treptat, dar numai după ce a învins haosul produs de viața spirituală și viața juridică străine adoptate. În viața spirituală anglo-americană actuală veți găsi, mai mult decât oriunde pe Pământ, așa-numitele societăți secrete, care au o influență mare asupra oamenilor, mult mai mare decât cred ei. Ele sunt prin excelență păstrătoarele vieții spirituale vechi și sunt mândre de aceasta, sunt păstrătoare ale vieții spirituale egiptene sau orientale, filtrate, subtilizate până la simbol, care nu mai este înțeles, dar care conferă o anumită forță superiorilor. Este vorba de o viață spirituală veche, nu de o viață spirituală crescută pe solul economiei proprii. Pe lângă aceasta există o viață spirituală care se dezvoltă pe baza economiei, dar care produce inflorescențe modeste, care proliferază pe solul economiei (vezi fig. 37).

Cine înțelege aceste lucruri știe că Locke, Hume, Mill, Spencer, Darwin și alții sunt aceste inflorescențe crescute pe solul vieții economice. Gândurile unui Mill, ale unui Spencer pot fi extrase din viața economică. Social-democrația le-a ridicat la rang de teorie și privește viața spirituală în dependență de viața economică. Suntem la început, totul este derivat din așa-numitul domeniu al practicului, de fapt, din rutina vieții, nu din adevărata practică a vieții. Astfel încât aici coexistă darwinismul, spencerismul, millismul, humeismul și învățăturile

filtrate ale Misteriilor, care-și găsesc apoi continuările în diferite evoluții sectante, în societatea teosofică, la quakeri și la alții. Viața economică a produs proliferarea micilor inflorescențe, dar nu este nici pe departe suficient de dezvoltată. Ceea ce este viață spirituală, ceea ce este viață juridică reprezintă plante străine! Și cele mai multe plante străine - vă rog să țineți seama de aceasta - sunt cu atât mai străine cu cât înaintăm mai mult în civilizația europeană, spre vest.

În Europa Centrală s-a manifestat o autoapărare, o combatere a ceea ce era viața spirituală greacă, pe de o parte, iar pe de altă parte, viața juridică romano-catolică. Aici a existat întotdeauna un fel de opoziție. Un exemplu în această privință îl constituie filosofia central-europeană. În Anglia nu se știe nimic despre această filosofie central-europeană. În adevăr, Hegel nu poate fi tradus în limba engleză; este imposibil. În Anglia nu se știe nimic despre el. Acolo filosofia germană este numită germanism și prin aceasta se înțelege că este ceva cu care un om rațional nu se poate ocupa. Dar tocmai în această filosofie germană, cu excepția unei perioade - când Kant a fost fundamental alterat prin intermediul lui Hume și când acest element humenic-kantian monstruos a fost introdus în filosofia germană, ceea ce a produs efecte dezastruoase în capul omenirii central-europene -, are loc a doua înflorire, reprezentată de Fichte, Schelling, Hegel. În cazul lui Goethe, care nu mai vrea să știe nimic despre jurisprudența romano-catolică, în ceea ce se numește lege naturală, avem de-a face cu o tendință de descoperire a vieții spirituale libere. Căutați să simțiți ce ține de juridic în roba (talarul) moralmente uzată și în ciudatele potcapuri pe care le poartă judecătorii din timpurile mai vechi - în prezent ei înaintează petiții pentru a putea renunța la ele - și, de asemenea, în științele naturii, în legea naturală, în „lege"! Expresia „lege naturală" sau „lege a naturii" nu are, în comparație cu științele naturale ale lui Goethe, care nu lucrează decât cu fenomenul original, nici un sens. În știința naturii goethenă s-a manifestat în mod radical - bineînțeles într-un stadiu incipient - primul asalt pentru o viață spirituală liberă. În Europa Centrală există chiar și primul impuls pentru o viață juridică sau viață de stat independentă. Citiți lucrarea lui Wilhelm von Humboldt, ministrul prusian al învățământului, *Ideii pentru o încercare de a determina eficiența statului* și veți face cunoștință cu prima încercare de a construi viața de drept sau de stat independentă, independența domeniului politic propriu-zis. În orice caz, nu s-a mers niciodată mai departe de începuturi. Aceste începuturi le găsim în prima jumătate a secolului al XIX-lea și chiar până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. În Europa Centrală, există, tocmai în acest sens, impulsuri importante cu care se pot face legături, care ar trebui luate în seamă ce se pot integra în impulsul organismului social tripartit.

În primele pagini ale cărții mele despre Nietzsche, am spus că filosoful a presimțit tragedia vieții spirituale germane care va veni. În *David Strauss, adeptul și scriitorul*, Nietzsche încearcă să caracterizeze evenimentele din 1870/1871, fundarea Reichului german. El a vorbit despre „extirparea spiritului german în beneficiul Reichului german". De atunci, această secționare a laringelui spiritului german a fost continuată și dusă până la capăt. Iar în ultimii cinci-șase ani, când trei sferturi din lume s-a năpustit asupra acestei Germanii de altădată - eu nu vreau să vorbesc despre cauzele acestei situații și despre cei vinovați, ci doar să indic contextul și situația internațională în care s-au petrecut lucrurile -, în fapt, nu mai exista decât cadavrul vieții spirituale germane. Din cele spuse de mine ieri, când am încercat să caracterizez lucrurile fără prejudecăți, nu ar trebui să se înțeleagă că în viața spirituală germană nu mai există nimic care poate să iasă la suprafață, să fie luat în seamă. De ce s-au ruinat, în fond, germanii? Trebuie răspuns o dată fără prejudecăți și la această întrebare. Germanii s-au ruinat pentru că au vrut să se înscrie pe drumul materialismului, dar ei nu au talent pentru materialism ca alții. Așa cum i-a caracterizat o dată în mod excelent Hermann Grimm, germanii se retrag, de regulă, când ar trebui să înainteze cu îndrăzneală și se năpustesc cu furie când ar fi necesar să se abțină. Germanii au avut forță de șoc timp de secole, dar nu au fost capabili să-și păstreze această forță. Goethe a pus problema fenomenului original, dar nu a putut-o aduce până la începuturile științei spiritului. În *Faust*

sau în *Wilhelm Meister*, el a dezvoltat o spiritualitate care ar fi putut revoluționa lumea, dacă ar fi fost găsite căile potrivite. Personalitatea exterioară a acestui om genial a sfârșit la Weimar, unde a devenit un consilier intim supraponderal, cu gușă dublă, care a fost neobișnuit de activ și ca ministru, dar care tocmai în viața politică a fost nevoit să renunțe, cum se spune, la cinci grade.

Lumea ar trebui să recunoască faptul că apariții precum Goethe și Humboldt reprezintă pretutindeni începutul și că ar putea să nu observe (spre paguba, nu spre folosul ei) unele elemente ale evoluției germane care nu au fost încă desăvârșite, care trebuie să iasă la lumină. Căci germanii nu au predispoziția pe care o au alții, mai dinspre vest, de a se ridica în toate privințele până la ultimele abstracțiuni. „Abstracțiunile” din viața lor spirituală sunt numite astfel numai pentru că nu pot fi viețuite de ceilalți, iar cei care elimină însăși viața din gândurile lor cred că nici ceilalți nu o au. Germanii nu au darul de a pătrunde până la abstracțiunile extreme. Acest lucru s-a văzut mai ales în viața lor de stat, în cea mai nefericită dintre toate viețile de stat. Dacă germanii ar fi avut marele talent pentru monarhism, pe care l-au conservat francezii cu atâta strălucire până în prezent, nu ar fi căzut niciodată pradă „wilhelmismului”, nu ar fi lăsat să se statornicească această figură ciudată, caricaturală a unui monarh. Francezii își spun republicani, dar au, de fapt, printre ei un monarh ascuns care menține coerentă structura statului, care ține cu strășnicie dispozițiile suflatești în țarc, căci spiritul lui Ludovic al XIV-lea este încă pretutindeni. Se află, desigur, în decadentă, dar este prezent. Aceasta rezultă din orice manifestare artistică. Iar ce a ieșit la iveală la Woodrow Wilson este, pe tărâm exterior, politic, talentul extrem pentru abstracțiune. Cele paisprezece puncte ale dascălului lumilor, care poartă în fiecare cuvânt pecetea nepracticului și a ceea ce nu poate fi executat, nu puteau să țâșnească decât din spiritul predispus pentru abstract, care nu are nici un simț pentru adevărurile reale.

Istoria culturii va explica cu mare greutate două lucruri importante. Unul dintre ele l-am caracterizat în repetate rânduri cu ajutorul cuvintelor lui Herman Grimm; este vorba de teoria Kant-Laplace, în care unii mai cred și azi. În cartea sa despre Goethe, Herman Grimm spune atât de frumos: Cândva va fi greu de înțeles acea boală pe care lumea o numește, în prezent, știință și care iese la suprafață în teoria Kant-Laplace, conform căreia tot ce există în jurul nostru a luat naștere dintr-o nebuloasă generală, prin masări, prin concentrări locale. Și acest lucru ar trebui să continue, până când totul va recădea în Soare! Osul unei mortăciuni căruia îi dă târcoale un câine infometat este mai apetisant decât această reprezentare fantezistă, despre evoluția Cosmosului. Aceasta este părerea lui Herman Grimm. Bineînțeles că vor exista dificultăți mari pentru a explica teoria Kant-Laplace, izvorâte din nebunia științifică a secolelor XIX și XX.

Al doilea lucru greu de înțeles va fi explicarea faptului că o dată a existat un mare număr de oameni care a putut lua în serios nonsensul celor paisprezece puncte ale lui Woodrow Wilson, într-o epocă atât de marcată din punct de vedere social.

Dacă am studia lucrurile care coexistă în lume fără legătură între ele, am vedea cum se împletesc, combinându-se la întâmplare, viața economică, viața politică de drept, viața spirituală. Dacă nu dorim să pierim datorită vieții spirituale și a vieții de drept intrate într-o degenerare extremă, trebuie să ne întoarcem spre organismul social tripartit care construiește din elemente independente viața economică, care nu se poate ridica dacă nu-i vin în întâmpinare din libertate o viață de drept și o viață spirituală. Aceste lucruri își au rădăcinile adânci în întreaga evoluție a umanității și în trăirea laolaltă a oamenilor. Aceste rădăcini trebuie căutate. Oamenii trebuie să înțeleagă cum aici, jos, aș spune chiar la suprafața solului, se târăște viața economică, în care pătrund ca firele de urzeală obiceiurile de gândire anglo-saxone; ea nu se va putea ridica decât dacă va lucra cu aptitudinile și talentele altora. Altminteri obținerea dominației mondiale va deveni fatalitate.

Dacă mersul lumii va continua ca până acum, cu viața spirituală venită din Orient și aflată în degenerare, la un capăt vom avea cel mai înalt adevăr, iar la celălalt cea mai înfiorătoare minciună; Nietzsche a descris felul în care grecii trebuiau să se ferească de minciuna vieții prin arta lor. În fond, arta este copilul zeilor, care îi ferește pe oameni să se scufunde în minciună. Dacă această primă ramură a culturii este urmată în mod unilateral, acest curent se cufundă în minciună. Dacă vom analiza istoria omenirii vom constata că cel mai mult s-a mințit în ultimii cinci, șase ani. Practic, aproape nici un cuvânt care a străbătut lumea nu a fost adevărat. În timp ce acest curent se scufundă în minciună, curentul median se afundă în egoism, iar o viață economică așa cum este cea anglo-americană, care ar trebui să culmineze în conducerea mondială, dacă nu se lăsa pătrunsă de viața spirituală independentă și de viața de stat independentă, se scufundă în cea de a treia prăpastie. Prima prăpastie este minciuna, degradarea omului prin Ahriman. A doua este egoismul, degradarea omului prin Lucifer. A treia este, pe plan fizic, boala și moartea, iar în domeniul cultural: boala culturii, moartea culturii.

Lumea anglo-saxonă va putea obține, prin lupte sau eforturi, dominația lumii: fără tripartiție, această dominație va revărsa asupra lumii moartea culturală și boala culturală, căci acestea sunt darul *Asurasilor* ([Nota 19](#)), așa cum minciuna este un dar al lui Ahriman, iar egoismul un dar al lui Lucifer. Al treilea dar care se așază cu demnitate lângă celelalte este tot un dar al forțelor asurice.

În legătură cu aceste lucruri trebuie dezvoltat entuziasmul necesar căutării căilor ce pot duce la luminarea cât mai multor oameni; să opunem acelei nebunii care se dă drept înțelepciune și care crede că a dus lucrurile atât de departe ceea ce putem câștiga din aspectul practic al științei spiritului orientată antroposofic.

Dacă am putut să trezesc în dumneavoastră, cu aceste cuvinte, sentimentul seriozității cu care trebuie abordate aceste lucruri, înseamnă că mi-am atins scopul propus. Când ne vom reîntâlni, peste câteva săptămâni, vom vorbi despre probleme asemănătoare. Azi, am vrut numai să vă trezesc interesul pentru faptul că lucrarea socială cea mai importantă la ora actuală este să ajungem la inima și înțelegerea unei categorii cât mai largi de oameni.

NOTE

(1) *Paradisul pierdut* a fost scris de J. Milton în anul 1667; John Milton poet englez, a trăit la Londra, 1608-1674.

Friedrich Gottlieb Klopstock, poet german 1724-1803.

(2) „...cel de al VIII-lea Conciliu ecumenic de la Constantinopol, în anul 869". În acest conciliu organizat împotriva patriarhului Photius, la Can.11, se stabilește, în *Canones contra Phlotius*, că omul nu ar avea „două suflete", ci „unam animam rationabilem et intellectualem". Otto Willmann, filosoful catolic prețuit de R. Steiner, scrie în lucrarea sa *Istoria idealismului* (vol. II, p. 111): „Abuzul făcut de gnostici în explicarea deosebirii paulinice dintre omul pneumatic și cel psihic, prin aceea că ei îl prezentau pe primul ca expresie a desăvârșirii lor, iar pe celălalt ca reprezentant al creștinilor prinși în legea bisericii, a determinat biserica la *respingerea expresă a trihotomiei*".

(3) „... în numărul din noiembrie al revistei „*Stimmer der zeit*" („*Vocile timpului* ")...". O. Zimmermann a scris în această revistă timp de mai mulți ani împotriva lui Rudolf Steiner și a antroposofiei. În numărul din luna noiembrie 1919, el a publicat articolul „Condamnarea de către biserică a teosofiei", în care a extins hotărârea Oficiului de la Roma și asupra antroposofiei.

(4) „...este deja cunoscut de geologie...”. R. Steiner se referă aici la lucrarea cunoscutului geolog austriac Eduard Suess (1831-1914). Fața Pământului, 3 volume, Viena, 1883-1901.

(5) Adolf von Harnack, 1851-1930, istoric german, protestant, al bise-ricii. A scris *Esența creștinismului*, Leipzig, 1901.

(6) Uimitoarea lucrare a lui Dante, *De monarchia*, a apărut prima oară la Basel, în 1559.

Herman Grimm, 1821-1901, istoric al artei, german: *Despre Monarhia lui Dante*, în *Dante și ultimele lupte în Italia (Essays, prima serie)*.

(7) Johannes Calvin, 1509-1564, reformator din Geneva.

(8) „... imnul său în proză”: Imnul în proză al lui Goethe a apărut mai întâi în caietul 32 al revistei „Tiefurter Journal”.

(9) Theobald von Bethmann-Hollweg, 1856-1921, cancelar german între 1909-1917. *Considerații asupra războiului mondial*, partea I: Înainte de război; partea II-a: În timpul războiului, Berlin, 1919-1921.

Gottlieb von Jagow, 1863-1935, ministru de stat începând din 1914. *Cauzele și izbucnirea războiului mondial*, 1919.

Georges Clemenceau, 1841-1929, prim-ministru francez, 1917-1920.

Thomas Woodrow Wilson, 1856-1924, președinte al S.U.A. între 1913-1921. A oficializat la 8 ianuarie 1918, în calitate de șef al Antantei, cele „paisprezece puncte” pe baza dreptului autodeterminării popoarelor, în vederea remodelării lumii după primul război mondial.

Alfred von Tirpitz, 1849-1930, mare amiral, organizator al flotei germane. *Memorii*, Leipzig, 1919.

Erich Ludendorff, 1865-1937, general-șef al Hindenburgs, 1916. *Memorii din război*, 1914-1918, 1919.

(10) „... Goethe ... recunoștea fenomenul pur...”: „Ar trebui recunoscut, ca cel mai înalt fapt, că orice lucru concret, orice fenomen este deja teorie. Albastrul cerului ne revelează legea de bază a cromaticii. Dar să nu se caute nimic dincolo de fenomene: ele însele sunt învățătura”. În *Scrierile de știință a naturii ale lui Goethe*, vol. 5, *Aforisme în proză*, p. 376.

(11) „Un autor scandinav a scris de curând o carte...”: Theodor Svedberg, 1884-1971, chimist suedez. Este vorba de scrierea *Materia* (1912), tradusă în germană în 1914.

(12) „Despre această aberație că ar exista nervi senzitivi și nervi motori...”: vezi **Enigmele sufletului** (capitolul „Dependențele fizice și spirituale ale entității umane”), GA 21.

(13) „...dr. Helphand, care-și spunea Parvus...”: Alexander Helphand (decedat în 1924) care-și spunea Parvus-Helphand, socialist rus, emigrat temporar în Germania, redactor-șef al „Ziarului muncitorilor din Saxonia”. A jucat un rol important în primul război mondial și în izbucnirea revoluției bolșevice, ca și în realizarea păcii de la Brest-Litovsk (1918).

(14) Ernst Mach, 1836-1916, fizician și filosof german.

- (15) Eugen Kolisko, 1893-1939, medic și profesor la Școala liberă Waldorf din Stuttgart.
- (16) „...amintiți-vă scena dintre Strader și Capesius...”: **Poarta inițierii**, tabloul 4.
- (17) „.. același profesor, despre care v-am vorbit nu de mult, a început să tune și să fulgere din nou...”. Este vorba de Friedrich Traub, *Rudolf Steiner ca filosof și teosof*, Tübingen 1919.
- (18) „... teosofii au mers în ținutul indienilor supuși englezilor și au căutat acolo sursa pentru teosofia timpurilor noi”. Societatea teosofică întemeiată în 1875 la New York și-a mutat, câțiva ani mai târziu, sediul principal la Adyar în apropiere de Madras, India. Fondatoarea ei, H.P. Blavatsky, încă legată de ocultismul occidental în prima sa scriere Isis fără văluri, a urmat apoi tot mai mult înțelepciunea indiană.
- (19) Asuras: vezi conferința de la Berlin, 22 martie 1909, publicată în „*Geisteswissenschaftliche Menschenkunde*”, GA 107.